

Pwa Pisha'akhɔ ɲkwaɲ ha'anj

Luka

fɛ'i nɛ

Kāoɲ nu pa thɔ nu

Pwa pisha'akhɔ ɲkwaɲ ha'anj Luka fɛ'i nɛ nōoɲ Jishɔ nɔ ɲkwe Ishrae ɲa Minnwi ni ɲkā'a nɛ, pugu pa ɲa a ju mbɔ ɲkwe ɲguoɲ ɲgwa. Luka nā'anj ɲa a ni nchu'ɔ Jijwɛ Minnwi nchu'ɔ Jishɔ ɲa a chii pwa pisha'akhɔ ni pa ghaɲ pou. Luka fɛ'i ɲkwaɲ Jishɔ fā'o ɲjù'ɔ mbɪɲ ɲguoɲ ɲkwaɲ ɲgwa ɲa pugu fā'o ɲguoɲ nthwɛ chà nɛ.

Luka nā'anj ntou pa nnu ɲa a fɛ pwanju'ɔ. Fɔoɲ yi pɔ moɲ njɛ yi ɲa a fɛ'i ɲkwaɲ ha'anj thɔ nu Jishɔ ni mbɔ nɛ, mbɪni mbɔ moɲ ndugwi yi li'i ha'anj Jishɔ ku'ɔ po nɛ. Luka pini nu'uj nā'anj ɲkwaɲ ha'anj ɲgwa ni nchhɔ mbɪɲ Jishɔ ndɔ ɲku'ɔ nu moɲ piɲ yugu ndii ɲa Jishɔ ni ɲkwo ku'ɔ po nɛ moɲ ɲwa'anli Fà'a Ghaɲ Ntaoɲ Jishɔ.

Nnu ɲa a chwɛ Luka nā'anj ɲwa'anli yei nɛ

¹ Ndo ha'anj ntou ɲgwa pa'o nɔ nā'anj nu pa nnu pɛ ɲa a lɔgɔ li'i shina pia nɛ, ² wu'ɔ ɲkwaɲ ha'anj pia nu'uj nja'o mbhɔ ɲgwa ha'anj pugu ni mbɔ nɔ njɛ yi, njɛi mbɪni nu'uj nchii chrà Minnwi, ³ nthɛ ɲa ɲkwo ya ntou ɲguoɲ pa nnu shishi'i ɲkwaɲ ha'anj a ki kie llɔ nɔ njɛ yi nɛ, a pwa ɲa nā'anj nnu pighɔ mfɛ vɛ ɲkwaɲ ha'anj a ki ya ntɔgɔ nɛ, ma Tiofilu ɲoɲ ndiɛɲ, ⁴ nɛnnɛ ɲa mimfɛ ɔ ya nji shishi'i pa nnu ha'anj pi shwei ghɔ nɔ nɛ.

Pi chii nnu phi Jouɲ ɲgay Fɛ ɲkhɔ

⁵ A ni mbɔ thɔ Hɛɔ, mbɔ fùoɲ Judia, yichɛi ɲgaɲ fɛ'ɲgiɛɲ Minnwi ni mbɔ fɔ, ligi yi pɔ Shakaria. A ni

ndhɔ mon ghrà ghan fɛ'ingieŋ Minnwi, llo mon ndaanon Abija. A ni mfā'o ngwɛ vi llo mon ngwɛieŋon Eron*, ligi yi ni mbɔ Elishabe. ⁶ Nguson vugu ni mbɔ ngwa ndindɪ shhi Minnwi, nthɔ nū'ɔŋ nguson kina pugu pa gí Taathɔ ndɔ ki lo mfā'o ntəi. ⁷ Ndo pa'a pugu lo nji'i fā'o muon, nthɛ ŋa Elishabe ni mbɔ pi ŋkhwɛ, ndɔ pugu ni ŋkwo ya ndunu.

⁸ A ni nga mbɔ llé chəi, a pɔ ndii ghrà pa Shakaria nɔ fā'a nu nɔ ghan fɛ'ingieŋ Minnwi, Shakaria fɛ'i nu, ⁹ ŋkwan ha'əŋ nū'ɔŋ ghan fɛ'ingieŋ Nda Minnwi ni mbɔ nɛ, pugu mā'əŋ yaon nɔ yəi nu ŋon ŋa Minnwi chu'ɔ ŋa a tūon *lɛi nɛ. A gū mbɪŋ yu ŋa a nii ju Nda Minnwi lɪ'i tūon yichəi ŋkwan lɛi nɔ gha'o nu Minnwi. ¹⁰ Ntou ngwa ni mbɔ mbhi nchhɔ nduon Minnwi mon ndii ghɔ ŋa pi ni nthɔ ntūon lɛi nɛ.

¹¹ Ngan ntaon Taathɔ nōon non yi yəi yu, nthi ŋgei mbhɔ jɪ lɪ'i fɛ'ingieŋ ŋa pi ni ntūon lɛi nɛ. ¹² Shakaria ni ŋga njəi vi, njū'ɔ yi taon, pɔgɔ gu wɛiŋ vi. ¹³ Ndo ngan ntaon ghɔ chhu ŋa, “Ki'i mfā'o pɔgɔ gu, ma Shakaria. Minnwi ya'o luon yɔ. Elishabe ngwɛ ghɔ shi mbhi muon mimbia ɔ chhɔ ligi yi ni Jon. ¹⁴ Muon vei shi mbɔ pwanju'ɔ ni pwatua vɛ, ntou ngwa pini mfā'o pwanju'ɔ ŋa pi phi vi. ¹⁵ A shi mbɔ mmɛŋon shhi Taathɔ. Ki'i a ma nnu là'o ki sheshe là'o tɪtini. A shi ndinaon ni Jijwɛ Minnwi llo ndii ŋa a pɔ mon puŋ nɛ. ¹⁶ A shi nchwɛ ntou puon Ishrae pini mbara Taathɔ vugu, mbɔ Minnwi. ¹⁷ A shi ngəi ju nɔ likieŋ Taathɔ mon jijwɛ pugu pa ghrɪ nɔ yi njəli'i Minnwi mbɔ Elaija, nɔ chini nu njū'ɔ pa tãa pugu pa yi puon, ŋkara pa ntinithɔ pugu kwəi ŋkuon mbha shiethɔ ngwa ndindɪ nɛnnɛ nɔ nchwɛ nu ngwa ŋa pugu piri non yugu ni Taathɔ.”

* ^{1:5} ^{1:5} Eron ni ngu'ɔ mbɔ pi ngan fɛ'ingieŋ Minnwi ŋkaa yu.

¹⁸ Shakaria pie ni ngan ntaon ghɔ ɲa, “Mi shi ɲkie pi nɛiɲ mfā’o tɪnɪnju’ɔ ni nnu pei ɲa ɲkwo lulunu ɲga’a, ɲgwɛ a kwo lulunu ɲkaa yu nɛ?”

¹⁹ ɲgan ntaon ghɔ khwē ghɔ ɲa, “Mi Gabreya. N̄thi shhi Minnwi, ɲa a taon a ɲa n̄chrā vɛ ndɔ nshwei ghɔ ni pwa pisha’akhɔ yei. ²⁰ Līi n̄jɔi, nthɛ ɲa ɔ lɔ n̄ji’i mbiɲ chrà a nɛ, ɔ shi ɲgū fhincho ti ɲgōi nchəiɲ llé yɛ ɲa nnu pei shi ndōgɔ li’i nɛ.”

²¹ Pa ɲgwa ni nchhɔ ɲjwɛɛ Shakaria, nthɔ ɲgrāo nu ɲkwan nɔ ha’an a yiyiri Nda Minnwi nɛ. ²² A gha ntaon mfihi, pugu yəi ki’ɛ ɲa a yəi pi nnu Nda Minnwi, a thɔ nɔon nnu pi ni mbhɔ ɲkina mbɔ fhincho.

²³ Ndiɪ ɲa ndiɪ fā’a yi Nda Minnwi ni mme nɛ, a p̄ni la’a. ²⁴ Pa llé gha ntɔgɔ, Elishabe ɲgwɛ vi shūu, ndəiɲ non yi nɔ tiɛɲ nàon, nchhu nu ɲa, ²⁵ “Yei nnu ɲa Taathɔ fā’a mbiɲ mu, Taathɔ līi a ni pwapuɲ nɔ pi’i nu lrithɔ mbiɲ mu shina ɲgwamishua.”

Pi chii nnu phi Jishɔ

²⁶ A ni ɲga mbɔ ndiɪ ɲa Elishabe ni ɲkwo shūu nɔ ntigao nàon nɛ, Minnwi taon ɲgan ntaon vi, mbɔ Gabreya, ɲa a ghəi Nasharɛ, mbɔ yichəi li’i Galili, ²⁷ n̄jɔi muuɲ miɲgwɛ chəi, ligi yi pɔ Meri, ɲa a shi ya’a ji mimbia nɛ. Pi ni nɔon vi ni Joshɛ nɔ ɲgwɛ vi. Joshɛ ni mbɔ ɲon llɔ mon ndaanon fūon Devi. ²⁸ ɲgan ntaon ghɔ ghəi nchhu ni Meri ghɔ ɲa, “N̄chrā vɛ, ma mbrɔthɔ miɲgwɛ, Taathɔ pɔ pəi yu ka’al!”

²⁹ Meri fā’o finthɔ, mbini ɲgrāo ɲa yei pɔ pi yəi ɲkwan chrā nu nɛiɲ. ³⁰ ɲgan ntaon ghɔ chhu ghɔ ɲa, “Ki’i mfā’o pɔgɔ gu, ma Meri, Minnwi lɔgɔ nthi mi nɔ nɔon nu pwapuɲ vɛ. ³¹ Līi n̄jɔi, ɔ shi nshūu mbhi muuɲ mimbia nchhɔ ligi yi ni Jishɔ. ³² A shi mbɔ ɲkieɲ mmeɲon ndiɛɲ, pi mēiɲ vi ni Muuɲ Minnwi ɲa a Chaapifuon nɛ. Minnwi

Taathɔ shi nchɛrɛ vi ŋkuon faan tãa vi, mbɔ Devi. ³³ A shi nsha'a ŋgwɛiŋon Jakɔ nɔ ŋguon ndii, mba'a ndugwi Sha'afuon yi ma nji'i mbɔ."

³⁴ Meri pie ŋgan ntaon ghɔ ŋa, "Mimfɛ a kie pi nɛiŋ mbɔ nnɛ, ŋa ndɔ naa nji mimbɔ nɛ?"

³⁵ Ŋgan ntaon khwɛ ghɔ ŋa, "Jijwɛ Minnwi shi nshwi'i mbɛiŋ ghɔ. Nji ju ŋa a Chaapifuon nɛ kuru ghɔ. Nthɛ yie ghɔ, muun ŋa ɔ shi mbhi nɛ, shi mbɔ yi taonɔon. Pi mɛiŋ vi ŋa Muun Minnwi. ³⁶ Lii njɛi, ndii ghɔ Elishabe pɔ ni shuu muun mimbɔ ŋkaa yu nɔ ntigao naon mon ndilunu, mbɔ ju ŋa pi ni mɛiŋ vi ni ŋkhwɛ nɛ. ³⁷ Nthɛ ŋa yichɛi nnu shi'a ŋga'a Minnwi."

³⁸ Meri chhu ŋa, "Mbɔ nɛiŋ, mbɔ muun fa'a Taathɔ, a pɔ vɛi ŋkwan ha'an ɔ chhu nɛ." Nɛnnɛ ŋgan ntaon ghɔ ghɛi ni vhi.

Meri kra Elishabe

³⁹ A gha nda'a shigɛi llɛ, Meri lollo ŋkɔnɔ ŋgɛi mon yichɛi la'ataon mon Juda, la'ataon ntou mbra. ⁴⁰ A ghɛi nii nda Shakaria nchrã ni Elishabe. ⁴¹ Elishabe ni ŋga nja'o chrã Meri, muun ŋana ni nji mon puŋ yu. Elishabe ni ndinaon ni Jijwɛ Minnwi, ⁴² nɛnnɛ nchhu ni nji ŋa, "ɔ mbrɔthɔ shina ŋguon piŋgɛ ghao, ndɔ mbrɔthɔ pɔ muun ŋa ɔ shi mbhi nɛ! ⁴³ Mi pɔ pi gɔ, ŋa yei ŋkwan nnu chwɛ a, ŋa mɔun Taathɔ a thɔ ŋkra a? ⁴⁴ Nthɛ ŋa ndii ŋa mi nɛ nja'o ɔ chrã vɛi nɛ, muun ŋa a pɔ puŋ mu nɛ ŋana ni nji nthɛ pwatua. ⁴⁵ Mbɔɔ pɔ vɛ nthɛ ŋa ɔ piŋ nnu ŋa Taathɔ chhu vɛ nɛ!"

Ŋkhi Meri nɔ gha'o nu Minnwi

⁴⁶ Meri khwɛ ŋa,

"Nchhu ni ŋguon njù'ɔ a ŋa ndigha'o pɔ ni Taathɔ.

⁴⁷ Mbini mfã'o pwanju'ɔ nthɛ Minnwi mbɔ ŋkwe a,

⁴⁸ nthɛ ŋa a kwiŋ muun fa'a yi, yi juju.

Lii njəi, llo ndwe ɲgəi nu shhi ɲguoɲ ɲgwreɲɲgwa
shi mēiɲ a ni mbrɔthɔ.

- ⁴⁹ Nthe ɲa ju ɲa a tini ɲga'a nɛ,
chwie pa memme nnu vəi, ligi yi pɔ ɲoɲ Ki Fhi Yi.
- ⁵⁰ Llo ɲkuoɲ ɲgwreɲɲoɲ nshwi'i ɲkuoɲ ɲgwreɲɲoɲ,
a nōoɲ kwoshini ni ɲgwa pɛ ɲa pugu pɔgɔ vi nɛ.
- ⁵¹ A chwie pa nnu titini ni mbhɔ mi,
nshāaɲ pa ghaɲ ntita'o moɲ pa kwā'a nu muɲu.
- ⁵² A shwi'i pa memme fūoɲ llo ɲkuoɲ faaɲ yugu,
ɲkərə pa ɲgwa pɛ ɲa yugu lo mbɔ nɛ tothi.
- ⁵³ A ni'ɲ pa ghaɲ ɲji ni pa maoɲ shi'i,
ɲjōu pa ghaɲ fā'o pugu ghəi ni mbhɔ yó.
- ⁵⁴ A ghēre muuɲ fā'a vi mbɔ Ishrae,
nthɔ ɲkwɲɲ pi kwoshini yi,
- ⁵⁵ ɲkwaɲ ha'aɲ a ni ɲkā'a ni pa tǎa pia,
ni Abrahaɲ pugu pa mbhě ɲoɲ yi nɔ ɲguoɲ ndii
ghao nɛ.”
- ⁵⁶ Meri chhɔ pugu Elishabe nɔ treɪ nàoɲ, maa mbini
ki'e la'a yu.

Pi phi Jouɲ ɲgaɲ Fɛ ɲkhǐ

- ⁵⁷ Ndiɲ phi Elishabe ni ɲga ɲkā'o, a phi muuɲ mimbia.
- ⁵⁸ Pa taakuo pi pugu pa ndaaoɲ yi ni ɲa nja'o fi'i ntou
kwoshini ɲa Taathɔ nōoɲ ni Elishabe nɛ, pugu pugu fā'o
pwanju'ɔ.
- ⁵⁹ Fūoɲ llɛmbhi ni ɲga ɲkā'o, pi thɔ li'i ni'ɲ vi ɲgunu
mbrɛi, ntā'a nu nchhɔ ligi yi ni Shakaria, mbɔ ligi tǎa
vi. ⁶⁰ Mūuɲ vi lāa, nchhu ɲa, “Pi fā'o nɔ mēiɲ nu vi pi ɲa
Jouɲ.”
- ⁶¹ Ndɔ pugu chhu ghɔ ɲa, “Yichəi ndaaoɲ yɔ lo mbɔ
fɔ ɲa pi mēiɲ vi ni ligi yi nɛ.” ⁶² Nɛnnɛ, pugu nōoɲ ni
mbhɔ nɔ pie nu tǎa vi ni ligi ɲa a khwā ɲa muuɲ ghɔ
fā'o nɛ. ⁶³ Shakaria chhu pi thɔ ni yaɔɲ nā'aɲ yaɔɲ, a

nā'arj ηkuonj ghō ηa, “Ligi yi Jouj.” Nnu ghō ghrāo vugu.
⁶⁴ Wu'ō ndiī ghō, nchò Shakaria chu'ō, lij yi k̄ḡεi, a chrā,
 njē gha'ō nu Minnwi.

⁶⁵ Pōgō gu wēij pa taakuo pugu. Shaangā nnu pei
 nyīerj moj ηguonj la'ataonj moj ηguonj Judia, mbō la'ataonj
 mbra. ⁶⁶ Shesherōj ηa a ni nja'ō nnu yei nε ywεε moj
 njū'ō yu, nchhu nu ηa, “Muuj vei ma mbō pi ηkwanj khō?
 Nthε ηa mbhō Taathō ni nja mbō mbij yu.”

ηkhī Shakaria nō gha'ō nu Minnwi

⁶⁷ Shakaria tǎa Jouj ni ndinaonj ni Jijwε Minnwi, nenne
 nchhu nnu ηa Minnwi nōonj ghō nε:

⁶⁸ “Gha'ō Taathō mbō Minnwi Ishrae,
 nthε ηa a kra ηgwa pi nō nja'andi'i yugu,

⁶⁹ Mfε titini ηkwe ni pia
 llo moj nda Devi muuj fā'a vi.

⁷⁰ Wu'ō ndō ha'arj a ni mfε kà'a yi
 ni pa njəili'i pi pi taonjaonj llo lleshhi ηa pugu chii
 ni ηgwa,

⁷¹ ηa pia shi ndūgu mbhō pa mimbina pia pugu pa ηguonj
 pa ηgwa ha'arj pugu pīna via nε.

⁷² A ni ηkā'a ηa a shi nōonj kwoshini ni pa tǎa pia
 ndō mbini ηkwiη kina yi yi taonjaonj,

⁷³ kina ηa a ni nshwrēi ni tǎa via Abrahaj nε.

⁷⁴ A ni ηkā'a ηa a shi ηkwe via mbhō pa mimbina pia,
 nenne ηa mimfε pia fā'a fā'a yi ki lo mfā'ō pōgō gu,

⁷⁵ moj taonjaonj pugu pa ndindi shhi yu moj ηguonj
 chōmbhi yia ghao.

⁷⁶ Ndō gō, muuj a,
 o shi mbō njəili'i Minnwi ηa a Chaapifuonj nε,
 nthε ηa o shi ηgōi shhi Taathō mbiri ndaonj yi.

⁷⁷ o shi nshwei ηgwa pi, mbō ηgwa Juu ηkwanj ha'arj
 mimfε pugu kie ndūgu nε,

ηα Minnwi shi ndr'ε phi yugu.

⁷⁸ Nthε pi juju kwoshini Minnwi ni pia,
ndii ηa li'ε llo tothi shi nthε mbin pia,

⁷⁹ nō fε nu li'ε ni ηgwa pε ηa pugu chhō mon ηjiηnjij
pugu pa mili'i gu nε,
ηkē'i via ηgōi nō shendaon ghighri.”

⁸⁰ Joun muun ghō ni ηku'ō ntini mon jijwε, nda'a pi
mon pa ηkūnu njō ti nchōij ndii ηa a ni njε chii nu chrà
Minnwi ni ηgwa Ishrae nε.

2

Pi phi Jishō

(Matio 1:18-25)

¹ A ni ηga mbō mon pii ndii ghō, Kaisha Agoshtu
pō fūon mon ηguon mbhi Roma, mfe gí ηa pi nā'an ligi
ηguon ηgwa Roma ghao nō nnu shia ηgwa. ² Yei ni mbō
fūon nā'an nu ligi nō nnu shia ηgwa ndii ηa Kwirinu
ni nthō sha'a Shiria nε. ³ Sheshejon ni mbini mon ji
la'ataon nō nā'an nu ligi yi nō nnu shia ηgwa ghō. ⁴ Nthε
ηa Joshε ni mbō pi ηgwreijon fūon Devi nε, a ku'ō llo
Nashare mon Galili, ηgōi Beteleheij mon Judia mbō
la'ataon Devi. ⁵ A ghōi fō li'i nā'an ligi yugu Meri ηa pi
ni nōon vi ghō nō ηgwε vi, a ni mbō ni shūu nε.

⁶ Nō ha'an pugu ni mbō fō nε, muun kāon vi. ⁷ A phi
fūon muun vi, mbō muun mimbia, mbara vi mon ndhwí,
ni'ij mon ηku'ō jī khí pa minji, nthε ηa li'i shi ki lō mbō
ni pugu mon nda ghō ηa pa ghini ghà nthō nda'a nε.

Ghan kē'i minji pugu pa ghan ntaon Minnwi

⁸ Mon ηkūnu mon la'ataon ghō pa ηkē'i minji ni mbō
fō nthō ηkē'i pa minji pugu ni tu'u. ⁹ ηgan ntaon Taathō
nōon non yi shina pugu, ndigha'o Taathō the ηgij vugu,
pōgō gu wēij vugu. ¹⁰ ηgan ntaon ghō chhu ni pugu

ḡa, “Ki’i pəi fā’o pogo gu, ntho ni ḡkəni pwa pisha’akho pwatua, mbo yi ḡguoḡ ḡgwa ghao. ¹¹ Shi’a moḡ la’ataoḡ Devi pi phi ḡkwe vəi mbo Ju ḡa Minnwi Chu’o Ntaoḡ nō ḡkwe, ḡa a Taathō nē. ¹² Yei shi mbo li ni pəi: Pəi shi ḡḡəi muuḡ pi para vi moḡ ndhwí, a nūaḡ moḡ ḡku’o jì khí pa minjii.”

¹³ Wu’o ndii ḡho, yú pichəi shooge llo po wí’i nchəiḡ, pugu pa yie ḡho jē nthō ḡga’o Minnwi, nchhu nu ḡa:

¹⁴ “Ndigha’o pō ni Minnwi ti ḡḡəi nchəiḡ fie moḡ ndugwi po,
ghrinju’o pō ni ḡgwa pē ḡkuoḡ shhē ḡa pwapuḡ
Minnwi pō mbiiḡ pugu nē.”

¹⁵ Ndiḡ ḡa pa ḡhaḡ ntaoḡ pighō mienḡ vugu mbini po nē, pa ḡhaḡ kē’i minjii pighō chhu ni noḡ pugu ḡa, “Pia ḡḡəi Beteleheḡiḡ ḡḡəi nnu yei ḡa a lōḡo li’i Taathō chwie pia ji nē.”

¹⁶ Nnē pugu kōnō ḡḡəi ḡḡəi Meri ni Joshē, ni muuḡ ḡho a nūaḡ moḡ ḡku’o jì khí pa minjii. ¹⁷ Pugu ni ḡga ḡḡəi muuḡ vei nchii nnu ḡa ḡhaḡ ntaoḡ pighō ni nchhu nthē muuḡ ḡho nē. ¹⁸ Sheshēḡoḡ ḡa a ni nja’o nnu ḡho nē ghrāo nnu ḡa ḡhaḡ kē’i minjii pighō ni nchhu nē. ¹⁹ Meri ləiḡ ḡguoḡ nnu pei njù’o yu nthō ḡjwērē nu. ²⁰ Pa ḡhaḡ kē’i minjii pīni ni vugu, nthō ḡga’o Minnwi ndō mbini ntōo vi nthē ḡguoḡ nnu pē ḡa pugu ya’o ndō ḡḡəi wu’o nō ha’ḡ pi shwei vugu nē.

Pi chhō ligi muuḡ, nōoḡ vi moḡ Nda Minnwi

²¹ Fúoḡ llēmbhi ni ḡga ḡkā’o, pi ni’iḡ muuḡ ḡho ḡgunu mbrēi nchhō ligi yi ni Jishō, mbo ligi ḡa ḡgaḡ ntaoḡ Minnwi ni mfē ḡkaḡoḡ pi maa nshūu vi nē.

²² Ndiḡ ḡa fi’i llēmbhi ḡa a ni mbie ḡa Joshē pugu Meri chwīe mbo yi taḡtaoḡ ḡkwaḡ ha’ḡ ḡwa’ḡli ḡí Mushi

chhu nE ni nkā'ō nE*, pugu ku'ō ni Jishō Jerushalein li'i fE vi ni Taathō. ²³ Yei ni mbō wu'ō nō ha'an pi nā'an mon gí Taathō nE, "Sheshe fūon phi na a mimbia nE, pi nū'ōn vi li'i tē'i vi ni Taathō." ²⁴ Ndō mbini nu'un fE'ingien nkwan nō ha'an gí Taathō chhu nE, "mbō paa minthō ki paa puon mintu'olibun."

Nnu na Minnwi ni nōon ni Shimion a chhu nE

²⁵ Mon ndii ghō, non chēi ni mbō Jerushalein, ligi yi pō Shimion. A ni mbō nkiēn non ndindi ndō mbōgō Minnwi. A ni nthō njwēE nu na lūgu nu thō ni puon la'ataon Ishrae, JijwE Minnwi ni mbō mbin yu. ²⁶ JijwE Minnwi ni nkwo nōon ghō na mba'a a yi'i nkhu ki lo njei Ju na Minnwi Chu'ō Ntaon nō nkwe, na Taathō ni nkā'a nE. ²⁷ JijwE Taathō kāon vi na a ghēi Nda Minnwi ndii na Meri pugu JoshE ni nthō ni muun ghō fō nō chwē nu nū'ōn mbin yu nkwan ha'an gí ni nchhu nE. ²⁸ Shimion kwe muun ghō ntuo mbhō yu, ntōo Minnwi, nchhu nu na,

²⁹ "NdwE, Taathō, o mien nu na muun fa'a yō khu ndwE mon ghigri nkwan ha'an chrà yō chhu nE,

³⁰ nthE na ligi a yēi non na o taon vi na a thō nkwe ngwa nE,

³¹ na o piri vi na nguon ngwa yēi nE,

³² mbō lí'E nō nōon nu nnu na o tā'a nu nE ni pa taon nduon,

mbini nthō ni ndigha'ō ni ngwa pō, mbō puon Ishrae."

³³ Tāa Jishō ghō pugu mūun vi ghrāo pa nnu na Shimion chhu nthE Jishō nE. ³⁴ Shimion fE mbōrō ni pugu, nchhu ni Meri mūun vi na, "Lii njei, Minnwi chu'ō muun vei na nthE vi, ntou ngwa shi mbhE gha ntou pi

* 2:22 2:22 *ŋwa'anjli Ghan Fa'a Nda Minnwi 12:3,6,8; ŋwa'anjli Ndi Taon nu 13:2.

lūgu Ishrae, ndo mbo li na mba'a pi piŋ nE, ³⁵ nenne no ndoŋ nu pa nnu ha'an ɲgwa pī'i nu nju'ɔ pugu nE. Ndo ni gɔ, ɔ shi mfā'o yu'ɔ nju'ɔ no ha'an pi she nju'ɔ yɔ pi ni kafa."

Nnu na Minnwi ni ndoŋ ni Ana a chhu nE

³⁶⁻³⁷ Ndunu mingwe ɲkugu chəi ni mbo fo, ligi yi po Ana, ni mbo njei'i Minnwi, mbo muuŋ Fanue, llo moŋ ɲgwreioŋ Asha. A ni ndaŋ nchwie khwachəi ɲga'o ndaŋ vi khu, a kina ɲkugu ti ɲgəi nchəiŋ fuoŋ wuŋ ɲga'o ni yi khwe ndii ɲa a ni njei Jisho nE. No ɲkugu, a shi ki lo ncha'a nu Nda Minnwi li'i gha'o Minnwi moŋ ji ɲkhi pugu pa luoŋ nu, ni tu'u pugu pa naoŋchi. ³⁸ Wu'ɔ chomiloŋ gho, a chəno mbara yei Joshe pugu Meri, ntho ntōo Minnwi, ndo ntho nchhu pa nnu nthE muuŋ gho ni pa ɲgwa pe ɲa pugu ni nchho njweE nu ɲa Minnwi taŋŋ nja'andi'i ɲa a tho ɲkwe Jerushaleiŋ nE.

³⁹ Joshe pugu Meri ni ɲga mi'eiŋ ɲguoŋ pa nnu ɲkwan no ha'an gi Taatho chhu nE, mbini la'a pugu Nashare moŋ Galili. ⁴⁰ Muuŋ gho ni ɲku'ɔ ntini, ndinaoŋ ni shietho, mbho Minnwi po nu mbiŋ yu.

Jisho ghəi Nda Minnwi mbo paanchro ɲga'o

⁴¹ Sheshe ɲga'o pa taa Jisho gha ɲgəi Jerushaleiŋ no nnu ji Lli Nji'a. ⁴² Jisho ni ɲga mbo paanchro ɲga'o, pugu ku'ɔ no ha'an nu'oŋ yugu chhu nE li'i ji Lli Nji'a. ⁴³ Ji gho gha ndugwi ti pugu chho mbini nu, Jisho kina njiŋ Jerushaleiŋ ki pugu lo nji. ⁴⁴ Pugu ni mbi'i ɲa a po shina pa ɲgwa ɲa pugu pugu ni mbini nu nE, nyieŋ no ta'a llembi nje ta'a nu vi shina ndaŋŋŋ yugu pugu pa shuoŋ pugu. ⁴⁵ Pugu ni ɲga mieŋ ki yei vi, mbini ki'E Jerushaleiŋ nchho ntā'a vi. ⁴⁶ ɲga ntā'a vi no trei lle, ɲgəi njei vi Nda Minnwi, a chho shina pa ghaŋ ye'i ɲgwa ntho njweE nnu ha'an pugu chhu nu nE, ndo mbie vugu

ni pa píe. ⁴⁷ Ʒguoŋ pa Ʒgwa ha’añ pugu ni nja’o vi nE ni Ʒgrāo fī’i Ʒkwaŋ ha’añ a ji nnu nE pugu pa khwè Ʒa a ni mfE nu nE.

⁴⁸ Pa tãa pi ni Ʒga njəi vi, nja Ʒgrāo. Mũuŋ vi chhu Ʒa, “Muuŋ vei, ɔ kie nEiŋ mfā’a mbij pigi nEiŋ? Lii njəi, pigi tãa ghɔ̀ nì nthɔ̀ ntā’a ghɔ̀ ni shǐgi.”

⁴⁹ A chhu ni pugu Ʒa, “Pəi nì nthɔ̀ ntā’a a Ʒa? Pəi shi ki lɔ̀ nji Ʒa m̄fā’o nɔ̀ pɔ̀ nu nda Tãa a?” ⁵⁰ Ndɔ̀ pa’a pugu lɔ̀ nji njiŋ chrà ghɔ̀ Ʒa a ni nchhu nE.

⁵¹ NEnnE pugu pa Jishɔ̀ p̄n̄i NasharE a ya nja’o nchò yugu. Mũuŋ vi ləiŋ Ʒguoŋ nnu pei ghao njù’ɔ̀ yu. ⁵² Jishɔ̀ ni Ʒku’ɔ̀ nu Ʒgū mmEŋoŋ moŋ shiethɔ̀ pugu pa fī’i noŋ yi. Minnwi pugu pa Ʒgwamishua piŋ vi mbigi Ʒgəi shhi.

3

*Jouŋ Ʒgaŋ FE Ʒkhǐ thɔ̀ nchhu nnu Minnwi
(Matio 3:1-12; Maaku 1:1-8; Jouŋ 1:19-28)*

¹ Ndiŋ Ʒa Tiberu Kaisha ni Ʒkwo pɔ̀ fùoŋ Roma nɔ̀ tiEŋnchrɔ̀ Ʒga’o nE, Pontiu PailE thɔ̀ sha’a krao Roma Ʒa pi mEiŋ ni Judia nE, HErɔ̀ ni nthɔ̀ sha’a yichəi krao, mbɔ̀ Galili. Ndij vi, mbɔ̀ Fili, ni nthɔ̀ sha’a yichəi krao, pi mEiŋ ni Iturea pugu Trakoniti, Lishania ni nsha’a ji pi AbilEnE. ² Ndiŋ ghɔ̀, Anaŋ pugu Kaifa ni mbɔ̀ pa taathɔ̀ pa thishi ghaj fE’iŋgiEŋ Minnwi. Ndiŋ ghɔ̀, chrà Minnwi ni nthɔ̀ ni Jouŋ, muuŋ Shakaria moŋ Ʒkũnu njó. ³ A ghəi moŋ Ʒguoŋ Ʒkiŋ Jodaŋ nchhɔ̀ nchii nu Ʒa, “Pəi pā’a Ʒkũnu yəi ni phi, m̄fE Ʒkhǐ ni pəi, Minnwi lī’E phi yəi.” ⁴ A ni Ʒga nchhɔ̀ nchhu yei, nthɔ̀ nchwie pi nnu Ʒa Ishaya nā’añ moŋ Ʒwa’anli njəilī’i Minnwi, mbɔ̀ Ʒwa’anli Ishaya Ʒa,
“Ʒoŋ chəi thɔ̀ mfE gE moŋ Ʒkũnu njó, nchhu nu Ʒa,
‘Piri shEndaoŋ ni Taathɔ̀,

Chwīe pa li’i tɔ̀gɔ̀ pi pɔ̀ pi tithi.

⁵ Pi shi mā'anj ɲguoɲ wóɲɲ ghao
 nshēre ɲguoɲ puoɲ mi mbra pugu pa memme pi,
 nju'u ɲguoɲ ndaoɲ tətətəi,
 Ndwēe ɲguoɲ ndaoɲ chəɲɲchəɲɲ.

⁶ ɲguoɲ ɲgwa shi njəi ɲa Minnwi ghà ɲkwe ɲgwa moɲ
 phɪ pugu.”

⁷ Yú ɲgwa taoɲ ntho ɲa a fe ɲkhɪ ni pugu. A chhu ni
 pugu ɲa, “Pa Mbhe mitwe'i! A shūu gǒ ténə yəi ɲa pəi
 tei pigítua Minnwi ɲa a tho nu ne? ⁸ Pəi chwē pa nnu
 pe ɲa a kā'o ne, nɔ nōoɲ nu ɲa pəi kwri, ki lo nu'uj
 nyieɲ nchhu nu ɲa, 'Abrahaɲ tǎa vigi.' Nchhu ni pəi ɲa
 mimfe Minnwi pɪ'i ɲgù'o pei nchwē puoɲ nɔ ghɔ mfe
 ni Abrahaɲ. ⁹ Pi kwo piri njiɲ nɔ kə'i nu thi nɔ ghɔ, llo
 ɲkuoɲ ɲieɲ yi, nthɛ yie ghɔ, sheshe thi ɲa a lo nji'i njuɲ
 ntfeɲ shi'i ne, pi shi ɲkə'i mā'anj moɲ móɲoɲ.”

¹⁰ Yú ɲgwa pighɔ pie vi ɲa, “Ti pigi shi nchwē pi neɲ?”

¹¹ A khwē ni pugu ɲa, “ɲoɲ ɲa a fā'o paa ndhwí fɪgəi
 ne fe ta'a yi ni ɲoɲ ɲa a lo nji'i mfā'o ne, ɲoɲ ɲa a fā'o
 maoɲ ji ne, fe yi pichəi ɲgwa.”

¹² Pa ghaɲ wēɲ taashi tho ɲkaa pugu ɲa a fe ɲkhɪ ni
 pugu, nchhu ghɔ ɲa, “Masha, pigi shi nchwē pi neɲ?”

¹³ A chhu ni pugu ɲa, “Ki'i pəi nu'uj ɲkwe mbɲɲ taashi
 a tɔgɔ fɪ'i ɲkwaɲ ha'anj a kā'o ɲa pəi kwe ne.”

¹⁴ Pichəi shooge pie vi ɲa, “Ti pigi ne?”

A khwē ni pugu ɲa, “Ki'i pəi kwe mbɲɲ ɲoɲ ni nchei.
 Ki'i pəi nu'uj ndɛ'i ɲgiɲ tho ɲgwa nɔ fā'o nu mbɲɲ.
 Pəi yru ni fɪ'i yaɔɲ ɲa pi ghà mbe vəi nɔ ghɔ ne.”

¹⁵ Pa ɲgwa ni nchɔ njwɛɛ nu ndo mbɪ'i tho yugu ɲa
 kə'ichəi a pɔ nenne a pɔ Jouɲ mbɔ Ju ɲa Minnwi Chu'o
 Ntaoɲ nɔ ɲkwe ne. ¹⁶ Jouɲ khwē ni pugu ɲa, “ɲgu'o mfe
 pi ɲkhɪ ni pəi, ndo yichəi ɲoɲ tho nu ɲa a chaa a, ndo
 nji'i ɲkā'o nɔ fēi nu ɲkɪ tra yi, a shi ɲkwe vəi ni ɲkhɪ moɲ

JijwE Minnwi, pugu pa mójonj. ¹⁷ A tuo yaonj figəi reshi mbhɔ yu, mfigəi mfu'u ŋkiEŋ reshi monj ŋku'u maonj nū'ɔŋ shaonj yu, ntūonj ŋku'u maonj ghɔ monj mójonj ki phE." ¹⁸ Monj ntou puonj shEndaonj, Jouŋ ghəi shhi nthɔ nchhu pwa pisha'akhɔ ni pugu, ŋkaa nu ŋa pugu pirj.

¹⁹ Jouŋ ni mbīga HErɔ, mbɔ fūonj Galili, ŋa a wugwEi Herodia ŋgwE ndiŋ vi pugu pa pichəi nnu piphi nduonj ŋa ju HErɔ ni ŋkwo chwie nE. ²⁰ HErɔ pini mbigi phi yi nɔ fīni nu Jouŋ.

Jishɔ kwe ŋkhī mbhɔ Jouŋ

(Matio 3:13-17; Maaku 1:9-11)

²¹ Ŋkaonj Jouŋ maa ŋgəi chəiŋ, ndii ŋa ŋguonj ŋgwa ni ŋkwo kwe ŋkhī nE, Jishɔ kwe ŋkaa yu, ŋga nchhɔ nduonj Minnwi, po ŋa'anj, ²² JijwE Minnwi shwi'i mbij yu mbɔ nɔ mintu'olibunj, ŋggi taonj po, nchhu nu ŋa, "ŊkiEŋ muunj ŋa ŋkhwā, m̄fā'ɔ pwatua nthE ghɔ."

Ndaaŋonj Jishɔ

(Matio 1:1-17)

²³ Jishɔ ni ŋga njĒ fā'a yi, mbɔ trEi wunj ŋga'ɔ.

Ŋgwa ni mbi'i ŋa a muunj JoshE, ŋa a ni mbɔ muunj Heli, ²⁴ mbɔ muunj Matate, mbɔ muunj Levi, mbɔ muunj MElEki, mbɔ muunj Janai, mbɔ muunj JoshE, ²⁵ mbɔ muunj Matatia, mbɔ muunj Amo, mbɔ muunj Nahunj, mbɔ muunj Eshu, mbɔ muunj Nagai, ²⁶ mbɔ muunj Maa, mbɔ muunj Matatia, mbɔ muunj ShEmEiŋ, mbɔ muunj JoshEke, mbɔ muunj Joda, ²⁷ mbɔ muunj Joanaj, mbɔ muunj Resha, mbɔ muunj ShErubabE, mbɔ muunj ShEatie, mbɔ muunj Neri, ²⁸ mbɔ muunj MElEki, mbɔ muunj Adi, mbɔ muunj Koshaj, mbɔ muunj Elemadaŋ, mbɔ muunj ErE, ²⁹ mbɔ muunj Joshua, mbɔ muunj EliEja, mbɔ muunj Joriŋ, mbɔ muunj Matate, mbɔ muunj Levi, ³⁰ mbɔ muunj Shimionj, mbɔ muunj Juda, mbɔ muunj JoshE, mbɔ muunj Joanaj,

mbɔ muuŋ Eliakin, ³¹ mbɔ muuŋ Melea, mbɔ muuŋ Mɛna, mbɔ muuŋ Matata, mbɔ muuŋ Nataŋ, mbɔ muuŋ Devi, ³² mbɔ muuŋ Jeshe, mbɔ muuŋ Obɛ, mbɔ muuŋ Boa, mbɔ muuŋ Shamɔŋ, mbɔ muuŋ Nashɔŋ, ³³ mbɔ muuŋ Aminada, mbɔ muuŋ Adamiŋ, mbɔ muuŋ Ani, mbɔ muuŋ Hɛshron, mbɔ muuŋ Pɛrɛ, mbɔ muuŋ Juda, ³⁴ mbɔ muuŋ Jakɔ, mbɔ muuŋ Aiji, mbɔ muuŋ Abrahan, mbɔ muuŋ Tera, mbɔ muuŋ Nahɔ, ³⁵ mbɔ muuŋ Shɛru, mbɔ muuŋ Ruu, mbɔ muuŋ Pɛlɛ, mbɔ muuŋ Eba, mbɔ muuŋ Shela, ³⁶ mbɔ muuŋ Kainaŋ, mbɔ muuŋ Arafaka, mbɔ muuŋ Shɛiŋ, mbɔ muuŋ Noa, mbɔ muuŋ Lame, ³⁷ mbɔ muuŋ Metushela, mbɔ muuŋ Enoke, mbɔ muuŋ Jarɛ, mbɔ muuŋ Mahalale, mbɔ muuŋ Kainaŋ, ³⁸ mbɔ muuŋ ɛnoshe, mbɔ muuŋ Shhɛnte, mbɔ muuŋ Adan, mbɔ muuŋ Minnwi.

4

*Shata mōŋ Jishɔ**(Matio 4:1-11; Maaku 1:12-13)*

¹ Jishɔ ni ndhɔ Jodaŋ ndinaon ni Jijwɛ Minnwi. Jijwɛ ghɔ lɔŋɔ vi ŋgɛi nɔ mon ŋkũnu njó. ² Shata mōŋ vi fɔ nɔ khwɛ wuŋ llɛmbhi. Mon ŋguon ndii ghɔ, a shini ndɔ nji sheshe yaon, nɛnnɛ nji ni njia vi ndii ŋa yie ndii ni mmɛ nɛ.

³ Devɛ chhu ghɔ ŋa, “Ō mbɔ Muuŋ Minnwi, ɔ chhu ŋgù’ɔ yei kara ŋgū brei.”

⁴ Jishɔ khwɛ ghɔ ŋa, “Pi nā’an mon ŋwa’anli Minnwi ŋa, ‘Ŋonmishua shi’a ŋgu’ɔ njru pi ŋkuon brei tɔ’i vi.”

⁵ Devɛ lɔŋɔ vi ŋku’ɔ nɔ tothi nōon ŋguon pa la’ataon ŋkuon mbhi ghɔ ta’a ŋgɛ ŋa ŋmɛiŋ! ⁶⁻⁷ Nchhu ghɔ ŋa, “Nshi mfɛ nji vɛ nɔ sha’a nu ŋguon taon, fà’o yugu pɔ jɔ ti Ō ŋga’o a, mɛ vɛ, nthɛ ŋa pi kwo fɛ vɛi, ti mi ŋkhwā mɛ ni sheshɛŋon ŋa ŋkhwā nɛ.”

⁸ Jisho khwē ghō ŋa, “Pi nā’anj mon ŋwa’anli Minnwi ŋa, ‘Gha’o Taathō mbō Minnwi yō, ŋgu’ō mfā’a pi mbhō yu tē’i vi.”

⁹ Shata lōgō vi kē’i ghō ŋgōi pugu yu Jerushalēin, ntigi vi ŋkuon nchwē Nda Minnwi, nchhu ghō ŋa, “ō mbō Muuŋ Minnwi, o thi hēin ndhi nchōin shhē. ¹⁰ Nthē ŋa pi nā’anj mon ŋwa’anli Minnwi ŋa, ‘Minnwi shi mfe gí ni pa ghan ntaon pi nthē ghō nō kē’i nu ghō.’

¹¹ Mbini nā’anj ŋa, ‘Pugu shi njā ghō tothi ni mbhō, nne ŋa ki’i o chhwi kwò yō ŋkuon ŋgù’o.’”

¹² Jisho khwē ghō ŋa, “ŋwa’anli Minnwi chhu ŋa, ‘Ki’i ma njwē’i Taathō mbō Minnwi yō.’”

¹³ Ndi ŋa devi ni mī’ēn mōon nu Jisho mon ŋguon puon shendaon nē, a mier vi, nchēi shina nduon.

Jisho jē fā’a yi Galili

(Matio 4:12-17; Maaku 1:14-15)

¹⁴ Jisho pini Galili mon ghrí Jijwē Minnwi. Pa chrà nō ligi yi nyien ŋkwe ŋguon li’i ghō ghao. ¹⁵ A ye’i nu mon pa nda luon Minnwi. ŋguon ŋgwa gha’o vi ghao.

Pi lāa Jisho Nasharē

(Matio 13:53-58; Maaku 6:1-6)

¹⁶ Nenne Jisho ghōi Nasharē, mbō li’i ŋa a ni ŋku’o nē. A gha mbō llé Ji pa Juu, a ghōi nda luon Minnwi wu’o nō ha’anj a ghā mbigi nchwē nē. Ndollo ntithi tothi li’i mēin ŋwa’anli Minnwi. ¹⁷ Pi ni mfe ŋwa’anli ŋa njōli’i Minnwi, mbō Ishaya, ni nā’anj nē. A ŋa’anj ŋwa’anli ghō, njōi li’i ŋa pi ni nā’anj fō ŋa,

¹⁸ “Jijwē Taathō pō mbin mu,

nthē ŋa, a chu’o a ŋa ñchii pwa pisha’akhō ni ghan pou.

A taon a ŋa ñchii lūgu nu ni ghan chōin,

19 **ηα πα νχρλιγι ши ηηαι λι'ι,**
νχωιε ηγωα πε ηα πι φε νυγυ ни ηγθ'ι νε λυγυ,
 19 **νδω** mbini nchii ηα, ndii thō ηα Taathō ши ηκwe
 ηγωα πι.”

20 Jishō gha mī'ēη, ηkra ηwa'anli ghō, mfe ni muuη
 fā'a moη nda ghō, nchōchhō shhē, ligi ηguoη ηγωα nda
 luoη Minnwi chu mbiη yu. 21 A jē nthō nchhu nu ni pugu
 ηα, **“Shi'a, chrà Minnwi yei lōgō li'ι ligi pōi!”**

22 Ηγωα ni nchrā nnu ши'ι nthē vi. Pugu ghrāo pa
 ηkwaη chrà ши'ι ηα a ni ntaoη nu nchō yu ne, mbie nu
 ηα, “Yei ши lō mbō muuη Joshē?”

23 A chhu ni pugu ηα, **“Ndō** nji'ι mfa'ō khuthō ηα
 pōi ши nchhu yei lu'ō chrà vōi ηα, ‘ηgaη njigi ghānō,
 ghēre noη yō pia. ηguoη pa nnu ηα pigi ya'ō ηα o chwie
 Kapanuη ne, pini ne nu'uη nchwē hēiη shhē la'a pōi.”
 24 Jishō pigi ηα, **“Shishini, pi ши'a ma mbiη sheshe ηjōili'ι**
 Minnwi la'a pugu.

25 **“Ndō,** moη nnu shini, ñchhu ni pōi ηα ntou pa ηkugu
 ni mbō Ishrae moη ndii Elaija, ndii ηα Minnwi ni mfini
 po nō trēi ηga'ō ni ntigao nàoη, ndii ηα ηkieη mme nji
 ni ηgū moη ηguoη la'a ghao. 26 **Ndō** pa'a Minnwi lō nji'ι
 ntaoη Elaija ni kaη ta'a ηoη vugu, ηkieη mingwe ηkugu
 chōi Sharafa moη la'ataoη Shidoη.* 27 **Ntou pa ghaη**
ghinōmbaluη ni mbō Ishrae moη ndii ηjōili'ι Minnwi
 Elaisha, ndō pa'a Minnwi lō njigi ghānō kaη ta'a yi, ηkieη
 Nemaη mbō ηoη Shiria.”

28 Ηguoη ηγωα moη nda luoη Minnwi ni ηga nja'ō yei,
 ndinaoη ni pigitua, 29 ηjrei shhē nshūu vi ntaoη nō moη
 la'a, ηku'ō ni ju thō nchwerē mbra ghō ηα pugu ni ηkrao

* 4:26 4:26 Ηguoη ηγωα ηα pugu ni nthō nja'ō chrà Jishō ne ni nji
 ηα mingwe ηkugu ghō pugu Nemaη ши ki lō mbō ηγωα
 Ishrae.

la'a muṅu fɔ nɛ, ntā'a nu mā'anj vi moṅ wéiṅ. ³⁰ Ndo a shoo shina yú ṅwa pighɔ ṅgēi ni vi.

Jishɔ fā'o ghrí nɔ pīga nu miṅwéiṅ a taonj
(*Maaku 1:21-28*)

³¹ Jishɔ shwi'i Kapanuṅ, mbɔ yichəi la'ataonj Galili, nthɔ njɛ'i vugu Llé Ji pa Juu. ³² Pugu ni ṅgrāo ṅkwanj ha'anj a ni njɛ'i nu nɛ, nthɛ ṅa a ni njɛ'i ni ghrí.

³³ ṅon chəi ni mbɔ moṅ nda luonj Minnwi ghɔ, mfā'o jijwɛ miṅwéiṅ, a ni mba'o ṅgòu ni nji ṅa, ³⁴ "Yo! Pia fā'o pi khɔ, Jishɔ llo Nasharɛ? ɔ thɔ pi nɔ piri nu vigi? Nji ṅon ṅa ɔ yie nɛ, ɔ yi taonjtaonj llo mbhɔ Minnwi."

³⁵ Jishɔ pīga vi, nchhu nu ṅa, "Lɛɛ laṅ ndo ntaonj mbij yu!" Miṅwéiṅ ghɔ gha mā'anj vi shhɛ shina pugu, ntaonj mbij yu ki'ɛ, ndo pa'a ndo ndəiṅ vi.

³⁶ ṅguonj ṅwa pighɔ ṅhrāo nchhu ṅa, "Yei pɔ pi yəi ṅkwanj chrà nɛiṅ? A fɛ gí ni pa jijwɛ piphɔ ni ghrí pugu pa nji pugu taonj!" ³⁷ Pi fī'i pa nnu nthɛ vi njij ṅguonj ṅgei la'ataonj ghɔ ghao.

Jishɔ yīgi ghīnɔ mbij ntou ṅwa
(*Matio 8:14-17; Maaku 1:29-34*)

³⁸ Jishɔ taonj moṅ nda luonj Minnwi ghɔ ṅgēi la'a Shemu. Ndiṅ ghɔ, mūuṅ ṅgwɛ Shemu thɔ ṅgīnɔ shìgao ndiɛṅ, pugu shwei Jishɔ nɔ ghɔ. ³⁹ A ghēi ntithi yəi yu mbīga shìgao ghɔ, a taonj mbij yu. Wu'ɔ chomilaonj ghɔ a lollo, nchwie maonj, mfɛ ni pugu.

⁴⁰ A ni ṅga mbɔ ni fanaonj, ṅguonj ṅwa ṅa pugu ni mfā'o ṅwa, pugu ghīnɔ ṅkwanj ṅkwanj ghīnɔ nɛ thɔ ni pugu, a nū'ɔṅ mbhɔ yi mbij pugu njīgi ghīnɔ yugu. ⁴¹ Pa miṅwéiṅ taonj mbij pichəi ṅwa, mba'o ṅgòu ṅa, "ɔ Muuṅ Minnwi!" A pīga vugu pa'a ndo nji'i mienj ṅa pugu

chrā, nthε ɲa pugu ni nji ɲa a Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaoɲ nɔ ɲkwe nε.

Jishɔ chhu nnu Minnwi moɲ nda luoɲ Minnwi
(*Maaku 1:35-39*)

⁴² Mbhi ni ɲga ndaɲ, Jishɔ taoɲ moɲ la'a ɲgɔ̄i moɲ ɲkũnu ɲjó, ɲgwa jē nthɔ ntā'a vi, ɲga ɲjɔ̄i vi nthɔ ndi'i vi ɲa ki'i a mienj vugu. ⁴³ Nɔɔ a chhu ni pugu ɲa, “**A pie ɲa ñchii pwa pisha'akhɔ** nthε Sha'afuoɲ Minnwi ni pichɔ̄i pa la'ataoɲ ɲkaa pugu, nthε ɲa a nnu ɲa Minnwi taɔɲ a ɲa ñthɔ nchwiε nε.” ⁴⁴ A ni nthɔ nchii ɲk̄ini pwa pisha'akhɔ ghɔ moɲ pa nda luoɲ Minnwi Judia.

5

Jishɔ gē fũoɲ ghaɲ younjij pi
(*Matio 4:18-22; Maaku 1:16-20*)

¹ A ni mbɔ llé chɔ̄i, Jishɔ thi ɲk̄iɲ ɲkhĩ chɔ̄i, pi mēiɲ ni GENεshare, ɲgwa thɔ fra nu mbij yu nɔ ya'ɔ nu chrà Minnwi. ² A yɔ̄i paa kikuoɲ a kaɔɲ ɲk̄iɲ ɲkhĩ, ghaɲ ɲgunu pigɔ̄ kwo taɔɲ moɲ ghɔ ɲgɔ̄i nthɔ shigao ndán yugu. ³ Jishɔ nii moɲ ta'a kikuoɲ ghɔ, mbɔ yi Shemu, nchhu ghɔ ɲa a tū'ɔ a nii moɲ ɲkhĩ shigεi. A chhɔ pi moɲ kikuoɲ ghɔ nthɔ ɲjε'i ɲgwa.

⁴ Jishɔ gha mi'εɲ chrā nu, nchhu ni Shemu ɲa, “**Chhwi kikuoɲ a p̄ini** nii li'i shishhi. Pɔ̄i mā'aj ndán yɔ̄i ɲkhĩ nɔ kwo nu shhu.”

⁵ Shemu khwē ɲa, “Masha, pigi kwo ya mā'aj ɲguoɲ tu'u pa'a ndɔ ɲgwēiɲ yaɔɲ, ndɔ nɔ ha'aj a chhu gɔ nε, ñshi mā'aj ndán pigɔ̄ ɲkhĩ.” ⁶ Pugu ni ɲga mā'aj ndán yugu, ɲgwēiɲ ɲkiεɲ ntou shhu ti pa ndán yugu jē shāa nu. ⁷ Pugu krao pichɔ̄i pakwo ɲgunu pugu ɲa pugu thɔ ɲgēre vugu. Pugu thɔ mfu'u shhu ni'ij moɲ paa kikuoɲ ghɔ, a linaoɲ ti ntā'a nu njie.

⁸ Shemu Pita ni nga njəi yei nnu, ngū ni kwéré yi shhi Jisho, nchhu nu ɲa, “Lollo shhi a, ma Taatho, mbɔ pi ngaɲ nchwīe phi.” ⁹ Ndutho Shemu pugu pa nguon ɲgwa ɲa pugu pugu ni mbɔ nɛ ghrāo nthɛ fī’i ntou shhu ɲa pugu ni ɲgwēiɲ nɛ. ¹⁰ Jɛiɲ pugu Jouɲ mbɔ puon Shebedi ni ɲgrāo ɲkaa pugu, mbɔ pakwo ɲgunu Shemu.

Jisho chhu ni Shemu ɲa, “**Ki’i nu’uɲ mbɔ**ɔɔ, jē ndwɛ ɲgōi nu shhi, ɔ shi ɲgwēiɲ pi ɲgwamishua.” ¹¹ Pugu ni ɲga ntaon ɲkaon pa kikuon yugu mbhi, mien ɲguon yaon ghao njou njiɲ Jisho.

Jisho yīgi ghīno yichəi ɲon

(Matio 8:1-4; Maaku 1:40-45)

¹² Jisho ni nga mbɔ mon la’ataon chəi, ɲga njəi nu, ɲon chəi ghinɔmbaluɲ kwo kru vi ti ɲga’a yəi vi, ngū ni puɲ yi shhɛ ndīgəi vi ɲa, “Taatho, ɔ ɲkhwā, ɔ chwīe mbɔ yi taonɲaon.”

¹³ Jisho fɛ mbhɔ yi ɲkāon vi, nchhu nu ɲa, “**Ŋtā**’a nu, pɔ yi taonɲaon!” Chomilaon ghɔ, ghinɔmbaluɲ mɛ mbij yu. ¹⁴ Jisho fɛ gí ghɔ ɲa, “**Ki’i nshwei ɲon, ndɔ** ghəi nōon ɲon yɔ ni ɲgaɲ fɛ’iɲgiɛɲ Minnwi a lii ghɔ nɔ nōon nu ɲa Minnwi yīgi ghīno yɔ, ndɔ mfɛ yaon fɛ’iɲgiɛɲ nɔ ha’aj gí Mushi chhu nɛ.”

¹⁵ Ndɔ pa pisha’akhɔ nthɛ vi ka mi’ɛɲ nyieɲnyieɲ mbigi mon ntou li’i, ntou yú ɲgwa kirɪ nɔ ya’o nu pa nnu llo mbhɔ yu, a lo mbini njīgi pa ghīno yugu. ¹⁶ Ndɔ a thɔ mfu’u ɲon yi, ɲgōi nu li’i ɲa ɲon shi ki lo mbɔ nɛ, ntho nduon Minnwi.

Jisho chwīe ɲkwini nyien

(Matio 9:1-8; Maaku 2:1-12)

¹⁷ Llé chəi ni nga mbɔ Jisho thɔ njɛ’i nu nɛ, pa ɲgwa Farashi pugu pa ghan yɛ’i ɲgwa ni gí chhɔ yəi yu. Pugu ni ndhɔ mon ɲguon pa la’ataon Galili, ni Judia, ni

Jerushaleiṅ. Ghrí Taathó ni mbo mbīṅ Jishó nɔ yīgi nu ghānɔ.

¹⁸ Wu'ɔ ndīi ghɔ, pichəi pa ṅgwa tiēṅ ṅkwíni ṅkuoṅ kúoṅ nthɔ nu nɔ ghɔ, mba'ɔ nɔ nii nu ni ju nda, nū'ɔṅ vi shhí Jishó. ¹⁹ Nthɛ ṅa ṅgwa ni njiēṅ ni njí nɛ, pa'a pugu lɔ mfā'ɔ shɛndaoṅ nɔ nii nu ni ju. Nɛnnɛ pugu tiēṅ vi ṅku'ɔ nɔ thɔnda, ṅa'an mbo fɔ, nshwi'i vi ṅkuoṅ kúoṅ ghɔ tri kírí shhí Jishó. ²⁰ Ndīi ṅa Jishó ni njəi fi'i piṅ ṅa pugu fā'ɔ nɛ, a chhu ni ṅkwíni ghɔ ṅa, **“Taannu a, pi lí'ɛ pa phi pɔ.”**

²¹ Pa ghan yɛ'i gí Mushi pugu pa ṅgwa Farashi jē nchhu nu ni noṅ pugu ṅa, **“Yei pɔ pi gǔ ṅa a nū'ɔṅ noṅ yi nɔ lí'i Minnwi? Mimfɛ a lí'ɛ gǔ ndí'ɛ phi ṅkiēṅ Minnwi tə'i vi?”**

²² Jishó ni nji nnu ṅa pugu ni mbí'i nu nɛ mbie vugu ṅa, **“Pəi kie nēiṅ nthɔ mbí'i ṅkwan nnu pei nēiṅ? ²³ A yí'ɛ yəi, chhu nu ṅa, ‘Ndí'ɛ phi yɔ’, ki chhu nu ṅa, ‘Lollo nyier?’ ²⁴ Yei pɔ nɔ chwīe nu ṅa pəi ji ṅa Muuṅ ṅoṅmishua fā'ɔ ghrí nɔ lí'ɛ nu pa phi.”** A chhu ni ṅkwíni ghɔ ṅa, **“Nchhu vɛ ṅa lollo, lōgɔ kúoṅ yɔ ṅgəi la'a.”**

²⁵ Wu'ɔ ndīi ghɔ, a lollo ligi pugu, ndōgɔ yaṅ ṅa a ni nūan ṅkuoṅ ghɔ nɛ, ṅgəi la'a nchhɔ ṅa'ɔ Minnwi.

²⁶ ṅguoṅ yugu ni ṅgrāo, wiwini wēiṅ vugu, pugu gha'ɔ Minnwi, nchhu nu ṅa, **“Pigi yəi ṅkiēṅ nnu ghraoghrao shi'a!”**

Jishó gē Levi

(Matio 9:9-13; Maaku 2:13-17)

²⁷ ṅguoṅ nnu pei ni ṅga ntɔgɔ, Jishó taṅ mbhi njəi ṅgwēiṅ taashi chəi, ligi yi pɔ Levi, a chhɔ moṅ ntāa kwe taashi, Jishó chhu ghɔ ṅa, **“Thɔ njōu njīṅ a.”** ²⁸ A mienṅ ṅguoṅ yaṅ ghao, ndɔllo njōu njīṅ yi.

²⁹ Levi pīri mmε jī nda yu nɔ gha'ò nu Jishɔ. Ntou pa ηgwēiη taashi pugu pa ηgwa nduoη ni nthɔ jī ghɔ ηkaa pugu. ³⁰ Pa ηgwa Farashi pugu pa ghaη yε'i ηgwa ni gí Mushi luo nu ni pa ghaη younjinη Jishɔ, nchhu nu ηa, “A chwīe khɔ pəi jī yaonη ndɔ nnu nu pəi pa ghaη wēiη taashi pugu pa ghaη phi?”

³¹ Jishɔ khwē ni pugu ηa, “**ηgwa ηa pugu** pɔ shishi'i nε lɔ mfā'ò chà ηgaη fhɔ, a fā'ò ηgwa ha'η pugu ghɛnɔ nu nε. ³² **Nɔ** nji'i nthɔ pi nɔ gē nu ηgwa ndindī, nthɔ nthε pi ghaη phi, ηa pugu pā'a ηkūnu yugu ni phi.”

Píe nthε nnu jī ηkhī

(Matio 9:14-17; Maaku 2:18-22)

³³ Pa thishi Nda Minnwi pie vi ηa, “Pa ghaη younjinη Jouη ghà njiεη njī ηkhī nduoη Minnwi, ghaη younjinη pa ηgwa Farashi wu'ɔ nchwīe pi nεnnε. Ti a chwīe khɔ pa jɔ jī maonη ndɔ nnu nu?”

³⁴ Jishɔ khwē ni pugu ηa, “**Mimfε** ɔ lāa maonη jī ni ghaη gē lī'i lánη ndiη ηa mimbīa ηgaη lánη ghɔ wu'ɔ mbɔ pugu pugu nε? ³⁵ **Llε** shi nthɔ ηa pi shi mfū'u mimbīa lánη ghɔ moη shīna pugu, nεnnε, pugu shi njī ηkhī moη llé pighɔ.”

³⁶ Jishɔ chhu lu'ɔ chrà yei ni pugu, “**Mba'a ηonη shāa ndhwí fhi nchri pa'ò ηkuonη ndunu ndhwí nɔ** ghɔ. Ā nchwīe nεnnε, kaη a pīri ndhwí fhi ghɔ ndɔ mba'a pra ndhwí fhi ghɔ yi'i nyīeη ηkā'ò pugu yi ndunu. ³⁷ **A wu'ɔ** ha'η a pɔ ni miki ηgrào nε. Mba'a ηonη ni'īη la'ò fhi moη ndunu miki ηgrào. Ā nchwīe nεnnε là'ò fhi ghɔ fā'ò ntūgu miki ghɔ nthε ηa minthε pa'a a lɔ nu'uy shwīi mbīgi, kaη là'ò ghɔ shi ηkwri, miki ηgrào ghɔ pīri gha. ³⁸ **A lɔ** nji'i ηkā'ò nne. Pəi wu'ɔ fā'ò nɔ ni'īη nu là'ò fhi moη miki ηgrào fhi. ³⁹ **Yichəi** ηonη lɔ mbɔ fɔ ηa a ghà

ngwa nkwo nnu ndunu là'o mbini ntā'a là'o fhi. Nthe ña a shi nchhu ña a pwa ndunu là'o."

6

Mindoundou nthε nnu Llé Ji pa Juu

(*Matio 12:1-8; Maaku 2:23-28*)

¹ A ni mbɔ Llé Ji pa Juu chəi, Jishɔ nyieŋ ntɔgɔ nu moŋ nyieŋ shié gε, pa ghaŋ younjij pi ka shié gε, nchi'i ŋkrù nu. ² Pichəi pa ŋgwa Farashi pie ña, "A kie pi neij pəi thɔ nchwie nnu ña gí lo nji'i mbij ña pi chwie Llé Ji nε?"

³ Jishɔ khwē ña, "Pəi lo naa mēij nnu ña Devi ni nchwie ndii ña nji ni njia vugu pa ŋgwa pi nε? ⁴ **A ni nii Nda Minnwi, ndɔgɔ** brēi ña pi ni mfε ni Minnwi ŋkru ndɔ mbini fε ni ŋgwa pi, mbɔ nnu ña gí shini ndɔ mbij ña minthe sheshenɔŋ kru, ŋkieŋ ŋgaŋ fε'ingieŋ Minnwi."

⁵ Jishɔ lūgwi nchhu ña, "**Muunŋ Ŋonmishua taathɔ** Llé Ji pa Juu."

Jishɔ ywiŋ mbɔ ŋkwini Llé Ji pa Juu

(*Matio 12:9-14; Maaku 3:1-6*)

⁶ A ni mbɔ yichəi Llé Ji pa Juu, Jishɔ nii nda luonŋ Minnwi nje'i nu. Ŋon chəi ni mbɔ fɔ ŋgei mbhɔ yi yi jì pɔ yi kwikwi. ⁷ Ghaŋ ye'i ŋgwa ni gí Mushi pugu pa ŋgwa Farashi ni nthɔ ntā'a shina nɔ wēij nu Jishɔ ña a chwie nnu ña a lo nji'i ŋkā'o nε. Nthe yie ghɔ, pugu pε'i vi, njəi ña a shi njwiŋ mbhɔ ŋon ghɔ Llé Ji.

⁸ Ndo a ni nji nnu ña pugu ni mbī'i nu nε, nchhu ni ŋon ghɔ ña mbhɔ yi ni kwikwi nε ña, "Lollo ntithi shhi ŋguonŋ ŋgwa." A lollo ntithi. ⁹ Jishɔ pini nchhu ni pugu ña, "**Mfā'**o píe yei ni pəi. Gí pij ña pi chwie pi yəi Llé Ji, nnu shi'i ki nnu piphì? Kwe nu ŋon ki jwi nu mi?"

¹⁰ Jishɔ kara nonŋ yi mbε'i ŋguonŋ yugu ghao, nchhu ni ŋgaŋ ñineij mbhɔ ghɔ ña, "**Shwii mbhɔ** yɔ." A shwii,

mbhō yi ki'i ndō mbō pi shi'i. ¹¹ Túa ghan yē'i gí Mushi pighō pugu pa ηgwa Farashi pigi ηkieη ntu yi, pugu jē nthō ηkri nnu ηa mimfē pi chwīe mbīη Jishō nē.

*Jishō tēre paanchrō ghan ntaon pi
(Matio 10:1-4; Maaku 3:13-19)*

¹² Mon llē pighō, Jishō taon ηku'ō ηkuon mbra li'i luon Minnwi. ηkina fō nduon Minnwi ηguon tu'u ghao. ¹³ Mbhi ni nga ndaη, a gē ghan younjīη pi, ntēre paanchrō shina pugu, mēīη vugu ni ghan ntaon pi; ¹⁴ Shemu, ηa a ni nchhō ligi yi ni Pita, ni Andru ndīη vi, ni Jēīη, pugu Jouη, ni Fili, ni Batolomiu, ¹⁵ ni Matio, pugu Toma, ni Jēīη mbō muuη Afiohi, ni Shemu ηa pi ni mēīη vi ni kwini la'a nē, ¹⁶ ni Judashi, mbō muuη Jēīη, ni Judashi Ishikario ηa a ni mfīni vi nē.

*Yú ηgwa ghōi nu njiη Jishō
(Matio 4:23-25)*

¹⁷ Jishō shwi'i pugu pa ghan ntaon pi mon pīprēi pugu pa ηkieη mme yú ghan younjīη pi pugu pa ntu ηgwa llo Judia ni Jerushalēīη, ni ηgwa llo ηkīη mme ηkhī Taire pugu Shidoη. ¹⁸ Pugu ni nthō li'i ya'o pa nnu mbhō yu, a lo mbini njīgi ghāno yugu. ηgwa ηa jiwē minwēīη ni ηgana vugu nē ni nthō ηkaa pugu a kwe vugu. ¹⁹ ηguon ηgwa pighō ni mba'o nu nō kāon nu vi nthē ηa nji ni ntaon nu mbīη yu nthō njīgi ghāno yugu ghao.

*Pichēi ηgwa shi mfa'o mbōrō
(Matio 5:1-12)*

²⁰ A kērē ligi yi mbē'i ghan younjīη pi nchhu ni pugu ηa,

**“Mbōrō yēi mbō ghan pou,
nthē ηa sha'afuon Minnwi shi mbō yēi.**

²¹ **Mbōrō yēi ηa nji yia vēi ndwē nē,
nthē ηa pēi lē njru.**

Mbɔɔɔ pɔ ni pɛi ɲa pɛi kɛi nu nɛ,
 nthɛ ɲa pɛi lɛ ɲgwɛ̄.

²² Mbɔɔɔ yɛi ndii ɲa ɲgwa pīna vɛi, mfu'u vɛi shina
 pugu ndɔ ɲgwɛ̄'i vɛi,
 ndɔ mɛiɲ ligi yɛi ɲa pɛi ɲgwa pīphi nthɛ Muuɲ
 ɲonmishua.

²³ “Pɛi fā'o pwanju'ɔ mon ɲdii ghɔ ndɔ ndhi ni
 pwatua nɛ nthɛ ɲa kɛiɛiɲ yɛi yiɛɲ po. A wu'ɔ ɲkwanɲ
 nɔ ha'ɲ pa tǎa pugu ni nchwɛ̄ ni pa nɲɛ̄li'i Minnwi nɛ.

Pichɛi ɲgwa shi mbɔ mon ɲgɔ'i

²⁴ “Ndɔ ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ɲa pɛi ghanɲ fā'o nɛ,
 nthɛ ɲa pɛi kwo fā'o yɛi nchhó shi'i.

²⁵ ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ɲa pɛi yru ndwɛ nɛ,
 nthɛ ɲa ɲji lɛ ɲjia vɛi,

ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ɲa pɛi gwɛ̄ nu ndwɛ nɛ,
 nthɛ ɲa pɛi lɛ ɲkɛi ndɔ ɲjūa.

²⁶ ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ndii ɲa ɲguonɲ ɲgwa piɲ vɛi piɲ nɛ,
 nthɛ ɲa a wu'ɔ ɲkwanɲ nɔ ha'ɲ pa tǎa pugu ni mbiɲ
 pa nɲɛ̄li'i mifiɲ nɛ.

Khwā ɲgwa ɲa pugu pīna ghɔ nɛ

(Matio 5:38-48; 7:12)

²⁷ “Ndɔ ni gɔ̄ ɲa ɔ ya'o nnu ɲa ɲchhu nu nɛ, khwā
 mbīna yɔ, nchwɛ̄ shi'i mbiɲ ɲgwa ɲa pugu pīna ghɔ nɛ.

²⁸ Luonɲ mbɔɔɔ mbhɔ Minnwi mfɛ ni ɲgwa pɛ ɲa pugu
 chɔnɔ ghɔ nɛ, nduonɲ Minnwi mfɛ ni ɲgwa ha'ɲ pugu fɛ
 ɲgɔ'i vɛ nɛ. ²⁹ ɲonɲ ɲgwie ghɔ nɔ ghɔ'i yɔ, ɔ nɔonɲ ɲgei
 nduonɲ ghɔ a piɲi ɲgwie, ɲonɲ nshiri mɛɛ ndhwí figɛi yɔ
 ɲkwe, ɔ mienɲ fɔ a kwe muuɲ ndhwí yɔ ɲkaa yu. ³⁰ ɲonɲ
 nduonɲ yaonɲ mbhɔ ghɔ, ɔ fɛ ghɔ, ti ɲonɲ nshiri yaonɲ yɔ
 ɲkwe, ɔ mienɲ ghɔ. ³¹ Chwɛ̄ mbiɲ ɲgwa nduonɲ nnu ha'ɲ
 ɔ tā'a nu ɲa pugu chwɛ̄ mbiɲ ghɔ nɛ.

³² “**Ä mb**o ña o wu’o ñkhwā pi ñgwa ña pugu khwā ghō nε, o fā’o mbōro ki’ε nthε pi khō? Nthε ña ñji’i nthε pi pa ghañ phi ghà ñkhwā pa ñgwa pε ña pugu khwā vugu nε. ³³ **Ä mb**o ña o wu’o nchwīe shi’i pi mbīñ ñgwa ña pugu chwīe shi’i mbīñ ghō nε, o fā’o mbōro ki’ε nthε pi khō? Ñji’i nthε ghañ nchwīe phi ghà ñgu’o nchwīe pi nεnnε. ³⁴ **Ö ñgu**’o fōo yaon pi ni ñgwa ña pugu shi mbīni ndu’u nε, o fā’o mbōro nthε pi khō? Ñji’i nthε ghañ chwīe phi ghà mfōo pichəi ghañ chwīe phi ni yaon, ñji nu ña pugu lε ndu’u.

³⁵ “**Nd**o khwā ñgwa ña pugu pīna ghō nε, nchwīe shi’i mbīñ pugu, mfōo ñon ni yaon ki lo ñjwεrε nu ña a pīni ndu’u, nne kañ kīnεiñ yō shi ñjiεñ, a lo nōon ña o muun Minnwi ña a Chaapifuon nε, nthε ña a ghà nōon pwapuñ ni ñgwa ña pugu lo ñji shi’i nε pugu pa ghañ phi. ³⁶ **Fā**’o kwoshīni wu’o no ha’añ Minnwi Tāa ghō fā’o kwoshīni nε.

Sha’a nu ñgwa nduon

(Matio 7:1-5)

³⁷ “**Ki’i nsha’a ñgwa nduon** nne ña ki’i pi sha’a ghō. Ki’i ntuo ñon no ñgusha’a, kañ mba’a ñon tuo ghō no ñgusha’a. Lī’ε phi ñgwa, kañ pi shi ndī’ε jō. ³⁸ **Fε** yaon ni ñgwa nduon, kañ pi shi mbīni mfε jō. Yaon ña o fε nε shi mbīni mbīni mbhō ghō pi ni’iñ ti mfrēi, nchi’i ña a līnaon ti ñkwri. Yaon ña o fī’i yaon mon ghō mfε nε, ki a gha’o ki a kīgəi, pi shi ñgu’o mfī’i pi mon ghō ndu’u vε.”

³⁹ Jishō shwei lu’o chrà yei ni pugu: “**Mba’a nchriligi nōon sh**endaon ni yichəi nchriligi, ä nōon, kañ ñguon vugu shi ñgū mon tiεñ. ⁴⁰ **Mba’a ñgan younjīñ ñon chaa masha vi, nd**o ndīi ña ñon mī’εñ yε’i nu yaon nε, a fhi Masha vi.

⁴¹ “**A chwīe khō** o yəi muun ñku’u thi ña a pō ligi ndīñ ghō, ndo ki lo mfā’o ndīi ni mme mbīi ñkwεiñ ña a pō

monj jɔ ligi nɛ? ⁴² **Ki minthe** ɔ kie nɛiŋ nchhu ni ndiŋ ghɔ ɲa, 'Na'ay mfu'u ŋku'u thi ɲa a pɔ ligi ghɔ nɛ', ndɔ pa'a ndɔ ɲɔi mme mbiŋ ŋkweŋ ɲa a pɔ monj jɔ ligi nɛ. Ŋgaŋ mifiŋ yei, fiŋ mfu'u mme Kuo thi ɲa a pɔ ligi ghɔ nɛ, nne kaŋ ɔ shi ɲɔi li'i shishi'i nɔ fu'u nu ŋku'u thi ɲa a pɔ ligi ndiŋ ghɔ nɛ.

Thi pugu ntɛŋ yi

(Matio 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ **"Nthe** ɲa thi shi'i shi'a njuŋ ntɛŋ thi piŋhi, ndɔ pa'a thi piŋhi lɔ njuŋ ntɛŋ thi shi'i. ⁴⁴ **Pi ghà nji ŋki** thi pi ŋkuoŋ ntɛŋ yi. Pi shi'a ndiŋga ŋguuŋ la'o shɛ, ndɔ pa'a ndɔ ŋka chia ŋkuoŋ mbiemie. ⁴⁵ **Ŋoŋ shi'i ghà nchrā nnu shi'i llo** shina pa nnu shi'i ɲa a linaoŋ njù'ɔ yu nɛ, ŋoŋ piŋhi chrā nnu piŋhi llo shina pa nnu piŋhi ɲa a linaoŋ njù'ɔ yu nɛ, nthe ɲa njù'ɔ ghà ɲa ndinaoŋ, nchò chrā.

Paa ghaŋ krao nda

(Matio 7:24-27)

⁴⁶ **"A chwie khɔ** ɔ tho mɛiŋ a ɲa, 'Taathɔ, Taathɔ,' ndɔ pa'a ndɔ nchwie nnu ɲa ñchhu vɛ nɛ? ⁴⁷⁻⁴⁸ **Sheshoŋ ɲa a thɔ** ɲɔi a ɲa'o nchrā a nchwie ndɔ ha'ay ñchhu nɛ, ñshi nshwei ghɔ ni ŋkwaŋ yaŋ ɲa a fhi nɛ. A pɔ nɔ ŋoŋ ɲa a gha nthɔ ŋkrao nda, ɲa ntou kwò yi a shhi, a nū'ɔŋ ŋkuoŋ ŋgù'ɔ. Niniŋi gha mbiŋi, ŋkhi tho mbiŋ nda ghɔ ndɔ pa'a ndɔ nchi'i vi nthe ɲa pi ni ɲa ŋkrao vi shi'i. ⁴⁹ **Ndɔ** ti ŋoŋ ɲa a ya'o chrā a ki lɔ nchwie nɛ pɔ nɔ ŋoŋ ɲa a krao nda shhe ndɔ ki lɔ nū'ɔŋ kwò yi, niniŋi gha mbiŋi, ŋkhi tho mbiŋ nda ghɔ, a gū wu'ɔ ndii ghɔ nwī'iŋ ghao."

7

Jishɔ yiŋgi ghɛnɔ muuŋ fà'a

*mm*Ḙḣḣḣ ta'a ḣkii shooge Roma

(*Matio 8:5-13*)

¹ Jisho ni nga mi'ḣḣ chhu nu nguḣḣ pa nnu pei ni ḣgwa pigho, ḣgḣi Kapanuḣ. ² Nthishi ta'a ḣkii pa shooge Roma ni mfa'o muuḣ fa'a vi ḣa a ni nja ḣkhwā vi. Muuḣ fa'a vi ḣho ni nja ḣgḣḣḣ nu ti mbi'i shigḣi ḣkhu. ³ Ndiḣ ḣa a ni nja'o pa nnu ḣḣo ligi Jisho nḣ, a taḣḣ pa thishi ḣgwa Juu ḣho ḣa a thḣ ḣjḣḣ ḣḣḣḣ muuḣ fa'a vi. ⁴ Pugu ni ḣga nthḣ mfi'i ni Jisho, ndḣḣḣḣ vi ḣkiḣḣ yie ḣho, nchhu nu ḣa, "ḣḣḣ vei kā'o ḣḣḣ ḣa a pie ḣa ḣ ḣḣḣḣ vi, ⁵ nthḣ ḣa a khwā ḣgwa pia, ḣkrao ju nda luḣḣ Minnwi yia."

⁶ Nḣḣḣḣ Jisho ḣḣḣi pugu pugu. A ni ḣga nthḣ ti mbara chonda, nthishi ḣho taḣḣ taannu pi ḣa pugu chhu ḣho ḣa, "Taathḣ, ki'i ḣḣḣḣ ḣḣḣ yḣ, ḣḣḣ ḣḣḣḣ i ḣkā'o ḣḣḣ ḣḣḣ ḣa mimḣḣ ḣḣo nii nda a nḣ. ⁷⁻⁸ Nḣḣ pa'a ḣḣḣ ḣḣḣḣ i ḣkā'o ḣḣḣ thḣ nu ḣḣḣ ḣho nduthḣ a. Wu'ḣ ḣḣ pi ḣḣḣ ḣḣḣ fa'a a tḣḣḣ. Nthḣ ḣa mmu nduthḣ a, ḣḣa mfa'a mbḣḣ ḣḣḣ, ndḣ nthḣ nsha'a pa shooge ḣkaa mu. ḣḣa mḣḣ ḣḣḣ ni yei ḣa, 'ḣḣḣ!' a ḣḣḣḣ. Mḣḣ ḣḣḣ ni vini ḣa, 'Thḣ!' a thḣ. Mḣḣ ḣḣḣ ni muuḣ fa'a a ḣa, 'ḣḣḣḣ yei!' a ḣḣḣḣ."

⁹ Jisho ni ḣga nja'o nnu yei, ḣḣḣḣ, nchhu ni yú ḣḣḣ pḣ ḣa pugu ni ḣḣḣ ḣḣḣḣ yḣ nḣ ḣa, "Nji'i nthḣ pi Ishrae ḣḣḣ naa ḣḣḣḣ ḣḣḣ a fa'o fi'i piḣ yei." ¹⁰ Ndiḣ ḣa ḣḣḣ pḣ ḣa pi ni ntaḣḣ vugu ni mbiḣḣ nda nthishi pa shooge ḣho nḣ, pugu yḣḣ muuḣ fa'a ḣho, ḣḣḣḣ yḣ kwo tḣḣḣ.

Jisho ywiḣ muuḣ miḣḣḣḣ ḣkugu

¹¹ A ḣa ndara, Jisho ḣḣḣḣ ḣḣḣḣ la'ataḣḣ ḣḣḣ pi mḣḣḣ ni Naiḣ. Pa ḣḣḣḣ ḣḣḣḣḣḣ pi pugu pa mmḣ yú ḣḣḣ pḣ ḣḣḣḣ yu. ¹² A ni ḣḣa mbara nu ḣḣḣḣḣḣ la'ataḣḣ ḣho, ḣḣa ḣḣḣḣ nu pi tiḣḣ khu ḣḣḣ ntaḣḣ nu ḣḣ, mbḣ fiḣḣ muuḣ mibia mbḣḣ mḣḣḣ vi, ndḣ mbḣ miḣḣḣḣ ḣkugu. Yú ḣḣḣ, ḣḣo la'ataḣḣ ḣho, pḣ pugu pa miḣḣḣḣ ḣho. ¹³ Taathḣ ni ḣḣa

njəi mingwe ghɔ, mfā'ɔ kwoshini mbɪŋ yu nchhu ghɔ ɲa, “**Ki'i nu'unj ɲkəi,**” ¹⁴ ɲgəi ɲkaonj ɲkɔŋkhu ghɔ, ɲgwa pɛ ɲa pugu ni ntiɛŋ nɛ tithi. A chhu ɲa, “**Ma'anj mikhwa, ñchhu vɛ** ɲa, lollo.” ¹⁵ ɲkukhu ghɔ lollo nchɔchɔ njɛ chrā nu, Jishɔ fɛ vi ni mūŋ vi.

¹⁶ Pɔɔɔ gu wɛiŋ ɲguonj yugu ghao, pugu gha'ɔ Minnwi, nchhu nu ɲa, “Mmɛ njəi'i Minnwi chɔiŋ shina pia.” Mbini nchhu ɲa, “Minnwi thɔ nɔ kwe nu ɲgwa pi.” ¹⁷ Pisha'akhɔ yei nɔ ligi Jishɔ nyiɛŋ monj ɲguonj Judia ghao pugu pa la'ataonj ɲkiŋ Judia.

Ghay ntaonj llɔ mbɔ Jounj ɲganj fɛ ɲkhɪ
(*Matio 11:2-19*)

¹⁸ Pa ghanj younjinj Jounj ni ɲga shwei vi ni ɲguonj pa nnu ɲa Jishɔ ni nchwie nɛ, a mɛiŋ yi paa shina pugu ¹⁹ ntaonj vugu ni Taathɔ ɲa pugu pie vi ɲa, “A gɔ mbɔ ɲonj vɛ ɲa a ni mbɔ ɲa a shi nthɔ nɛ, ki pigi ywɛɛ ɲonj nduonj?”

²⁰ Paa ɲgwa pighɔ gha ɲgəi njəi Jishɔ, nchhu ghɔ ɲa, “Jounj ɲganj fɛ ɲkhɪ taonj vigi vɛ ɲa pigi pie ɲa ‘A gɔ mbɔ ɲonj vɛ ɲa a ni mbɔ ɲa a shi nthɔ nɛ, ki pigi ywɛɛ ɲonj nduonj?’”

²¹ Wu'ɔ ndii ghɔ, Jishɔ yigi ghɪnɔ ntou ɲgwa pugu pa ɲgwa pɛ ɲa jijwɛ piphi ni mbɔ mbɪŋ pugu nɛ, ɲa'anj ligi pa nchriligi. ²² A khwɛ ni pa ghanj ntaonj Jounj ɲa, “**Pəi pini** shwei Jounj ni yaonj ɲa pəi yəi ndɔ nja'ɔ nɛ, pa nchriligi yəi li'i, pa ɲkwini nyiɛŋ, ghanj ghinɔmbalunj pɔ shi'i, pa fhitənə ya'ɔ li'i, pi pi'i pa ɲgwa khu monj gu, pi chii ɲkini pwa pisha'akhɔ ni ghanj pou. ²³ **Mbɔɔ** pɔ ni ɲgwa pɛ ɲa pugu lɔ nji'i mfā'ɔ ki'ingini monj piŋ yugu nthɛ a nɛ.”

²⁴ Pa ghanj ntaonj Jounj ni ɲga ɲkwo ghəi, Jishɔ jɛ nthɔ nchrā nu ni yu ɲgwa pighɔ nthɛ Jounj, “**Pəi** ni ɲgəi monj ɲkūnu njɔ njəi pi khɔ fɔ? Trū ɲa fifrəi chi'i nu? ɲga!

²⁵ **Ti pəi** ni ngəi ki'ε njəi pi kho fə? Ʒoŋ Ʒa a ni mā'an Ʒkiεŋ ndhwí chigəi nchuoŋ? Ʒga! Lī njəi, Ʒgwa Ʒa pugu ghà mā'an Ʒkwaŋ ndhwí pighə nε ndə mbə moŋ nchə shi'i nε ghà mbə pi moŋ ntu'ə pa fūoŋ. ²⁶ **Shwei a nε**, ti pəi ni ngəi nu ki'ε njəi pi kho fə? Njəili'i Minnwi? Ooŋ, nshwei vəi, Ʒoŋ Ʒa a chaa njəili'i Minnwi nε. ²⁷ **Nthε** Ʒa Jouŋ Ʒoŋ Ʒa chrà Minnwi chrā nə ligi yi Ʒa,

'Lī njəi, nshi ntaoŋ Ʒgaŋ ntaoŋ a,
a ghəi shhi pəi mbiri ndaoŋ ni pəi.'"

²⁸ Jishə pini mbigi Ʒa, "**Nshwei vəi** Ʒa Jouŋ gha'o nchaa Ʒguoŋ Ʒgwa Ʒa piŋgε kwo ma mbhi nε, ndə Ʒoŋ Ʒa a kigəi nchaa Ʒguoŋ Ʒgwa moŋ Sha'afuoŋ Minnwi nε gha'o nchaa Jouŋ."

²⁹ Ʒguoŋ Ʒgwa pugu pa ghaŋ wəiŋ taashi ni Ʒga nja'o yei nnu, mbioŋ Ʒa nnu Ʒa Minnwi chwie nε yi ndindi, mbə Ʒgwa Ʒa Jouŋ ni mfε Ʒkhí ni pugu nε. ³⁰ Ndə pa Ʒgwa Farashi pugu pa ghaŋ ye'i Ʒgwa ni gí lāa nnu Ʒa Minnwi ni Ʒkā'a nthε vugu nε, nnε ki lə ntəgə moŋ kwe Ʒkhí Jouŋ.

³¹ Jishə ghəi shhi nchhu Ʒa, "**Mi nthε** mā'an fi'i Ʒgwa mbhi shi'a pi ni kho? Pugu fhi pi kho? ³² **Pugu pə** nə pa mikə'i Ʒa pugu chhə taŋ, ta'a kwie chhu nu ni vichəi Ʒa, 'Pigi mā'an Ʒkhí pwanju'ə ni pəi, ndə pa'a pəi lə mbini, pigi yrāo Ʒkhí gu ndə pa'a pəi lə Ʒkəi.' ³³ **Jouŋ Ʒgaŋ Fε** Ʒkhí ni nthə, ki lə Ʒkru brɛi ndə pa'a ndə nnu là'o pəi chhu Ʒa 'a fə'o miŋwεiŋ mbioŋ yu.' ³⁴ **Muŋ Ʒoŋmishua thə** nji maoŋ ndə nnu nu, pəi Ʒa, 'a njru mmε yaŋoŋ ndə mbə mbaa là'o, mbini mbə taannu ghaŋ wəiŋ taashi pugu pa ghaŋ phi.' ³⁵ **Ndə** Ʒguoŋ Ʒgwa Ʒa pugu piŋ shiethə Minnwi nε nōoŋ Ʒa shiethə ghə yi shini."

Jishə ghəi kra nda Shemu Ʒoŋ Farashi

³⁶ Yichəi ta'a Farashi ni mēinj Jisho ɲa a tho pugu yu ji maonj, a ghəi nda Farashi gho nchochho li'i ji maonj.

³⁷ Mingwe chəi ni mbo monj la'ataonj gho, mbo nchwie phi, ɲga nja'o ɲa Jisho po nda ɲonj Farashi gho li'i ji maonj, a tho ni yichəi nchij ɲa pi chwie ni ngù'o, laminda tininchuonj linaonj monj gho, ³⁸ nthi njinj Jisho, yəi kwò yu ɲkəi nu, ɲkwri ɲkhi ligi yi nò kwò yi, njigi ni ngiitho yi, ntho nuaj kwò yi, mboro kwò yi ni laminda gho.

³⁹ ɲonj Farashi gho ni ɲga njəi yei nnu nchhu ni nonj yi ɲa, "ɲonj vei kanj nja mbo njəili'i Minnwi, a kanj nji ɲkwanj ɲonj ɲa mingwe vei ɲa a chho ɲkəonj vi yie gho nɛ, ɲkwanj chombhi piphi ɲa a gha nchho nɛ."

⁴⁰ Nò khwē nu Jisho chhu ɲa, "Shemu, mfa'o nnu nò chhu nu vɛ."

Shemu pie ɲa, "Mbo kho, ɲganj ye'i ɲgwa?"

⁴¹ "Yichəi ɲganj fəo ɲgwa ni mbij ni mbo fo mfa'o paa ghanj ɲkru pi. ɲkrù yi po puɲ ta'a yi mbo fi'i mbij ɲa ɲonj mfa'a nò tiɛɲ ɲkhi llé pi pe vi nò nɛ, yichəi po fi'i mbij ɲa ɲonj mfa'a nò tiɛɲ wuɲ llé, pi pe vi nò nɛ. ⁴² Pa'a kanj ta'a ɲonj vugu lo mfa'o mbij gho nò pe nu ni ɲonj gho, nthɛ yie, a chi'i ɲkrù yugu gho. A yəi shina pugu ɲa a shi ɲkhwā vi ncha vichəi?"

⁴³ Shemu khwē ɲa, "Mb'i ɲa a ye ɲa ji ɲkrù ni njiɛɲ nɛ."

Jisho chhu gho ɲa, "O chhu a kə'o."

⁴⁴ Nenne Jisho kara ndii mingwe gho, nchhu ni Shemu ɲa, "O yəi mingwe vei? Mi ni nda gho pa'a o lo mfe ɲkhi shigao kwò vəi, ndo mingwe vei shigao kwò ma ni ɲkhi ligi yi, ndo njigi ni ngiitho yi. ⁴⁵ O shini ndo nchhu ɲa ntho a pwa ni panj nu ma, ndo jē nò ha'anj ntho hɛinj nɛ, a lo naa mieɲ nuaj nu kwò ma ya'a. ⁴⁶ O shini ndo nji'i mboro tho a ni wru, ndo ti a poro kwò ma ni laminda chigəi nchuonj. ⁴⁷ Nthɛ yie gho, nchhu vɛ ɲa fi'i ntou

khwǎ ḡa a nōoḡ nE, nōoḡ ḡa pi lǐ'É phǐ yi ḡa a yiEḡ nE. Ndɔ ḡoḡ ḡa a wu'ɔ nchwǐe pi shǐḡEi phǐ, pi lǐ'É nE, nōoḡ khwā pi shǐḡEi yi.”

⁴⁸ Jishɔ chhu ki'É ni miḡḡwE ḡhɔ ḡa, “**Nǎi**'É phǐ yɔ.”

⁴⁹ Pichəi ḡḡwa ḡa pugu pugu ni mbɔ ḡkuoḡ taprEi nE, jĕ nchhu nu ni noḡ pugu ḡa, “Yei pɔ pi ḡɔ ḡa a pɔ ti ndǐ'É pi phǐ ḡoḡ?”

⁵⁰ A chhu ni miḡḡwE ḡhɔ ḡa, “**Piḡ** yɔ chwǐe ɔ lūḡu, ḡhəi ni ḡɔ moḡ ḡhǐḡhri.”

8

PiḡḡE pE ḡa pugu pa Jishɔ ni nyĕḡ nu ka'a nE

¹ A ni ḡa nda'a, Jishɔ nyĕḡ moḡ pa mEmmE la'ataoḡ pugu pa puoḡ mi la'ataoḡ, nthɔ nshwei pwa pisha'akhɔ mbɔ yi Sha'afuoḡ Minnwi. A ni mbɔ pugu pa paanchɔ ḡhaḡ ntaoḡ pi, ² pugu pa pichəi piḡḡE, ḡa a ni mfu'u jiywE piḡhǐ mbĭḡ pugu, mbĭni ḡjĕḡi pa ḡhǎɔ mbĭḡ pugu. PiḡḡE piḡhɔ ni mbɔ Meri, ḡa pi ni mĕiḡ vi ni Madaliḡ, ḡa khwachəi miḡwEiḡ ni ntaoḡ mbĭḡ yu nE, ³ ni Joana, mbɔ ḡḡwE Kusha, mbɔ muuḡ fà'a Hĕɔɔ, ni Shushana, pugu pa ntou pichəi piḡḡE ḡa pugu ni nthɔ ḡḡĕḡE Jishɔ pugu pa ḡhaḡ youḡjiḡ pi llɔ moḡ yugu ḡkaa nu nE.

Lu'ɔ chrà nthE ḡoḡ ḡa a ḡhəi li'i phi mbhĕ

(*Matio 13:1-9; Maaku 4:1-9*)

⁴ Ndĭi ḡa ntou yú ḡḡwa ni nthɔ ḡkiri nu, pichəi llɔ moḡ ntou pa li'i nyĕḡ ḡḡəi nu yəi Jishɔ nE, a chhu yei lu'ɔ chrà ni pugu:

⁵ “**ḡoḡ** chəi ni ma mbɔ fɔ, ḡḡəi li'i mā'aḡ mbhĕ maoḡ. Nɔ ha'aḡ a ni mā'aḡ nu nE, pichəi ḡū shEmbua, ḡḡwa tie ni kwɔ yugu, pa mishi llɔ tothi shwi'i kru. ⁶ **Pichəi** ḡū moḡ shhE ḡkwá, ḡa ḡkhĕ, ḡki'i ndɔ ḡjaoḡ yaḡoḡ nthE ḡa a lɔ ḡji'i mfá'o ḡkhǐ. ⁷ **Pichəi** ḡū moḡ shisha'a, shisha'a

yī'ε ηku'ɔ mfigi maon pighɔ pugu khu. ⁸ **Pichəi** mbhě maon pighɔ ni ηgū mon shhε shi'i mbūgu fɔ ndɔ nja njun, nchaa mbhě yi ni ηkii ηγε." Jishɔ ghà nga nchhu nnu pei mi'εη, mfe gě ηa, "**ηon ηa a fā**'o tónə nε, â ya'ò."

⁹ Pa ghan younjij pi pie vi ηa, "Njij lu'ɔ chrà ghɔ pɔ pi ηa?" ¹⁰ A khwē ηa, "**Minnwi chwīe pəi** ji pa nnu lēij mon Sha'afuon yi. Ndɔ ni pichəi ηgwa, a pɔ pi mon lu'ɔ chrà nne ηa:

'Pugu shi ndii,

ndɔ pa'a ndɔ njəi;

Njwεε ndɔ pa'a,

ndɔ nja'ò nji.*

¹¹ "**Yei njij lu'**ɔ chrà ghɔ: Mbhě yaon ghɔ chrà Minnwi. ¹² **PE** mbhě ηa a ni ηgū shembua thɔ nōon pi ηgwa pε ηa pugu ya'ò chrà Minnwi, ndɔ devī thɔ fu'u chrà ghɔ njù'ɔ pugu, nne ηa mba'a pugu pij ndɔ ndūgu.

¹³ **Pa mbhě** pε ηa pugu ni ηgū mon shhε ηkwá nε pε ηgwa ηa pugu ya'ò chrà ghɔ, mbiη ni pwatua ndɔ pa'a ηjεη yugu lɔ ntini. Pugu pij nɔ kuo ndii, mōon nu gha nthɔ pugu pā'a ηkūnu yugu. ¹⁴ **Pa mbhě** ηa pugu ni ηgū mon shisha'a nε, ηgwa ηa pugu pij chrà Minnwi, mbiη, ηga ηgəi pa ghaghana, pa fā'ò, ni nchhó shi'i ηkuon ηgrào mbhi yei figi vugu, pa'a ntíεη yugu lɔ ma ntini. ¹⁵ **Ndɔ** ti mbhě mon shhε shi'i pε ηgwa ηa pugu ya'ò chrà Minnwi ni ηkiεη njù'ɔ shi'i, ndɔ ηgwēiη a tini, ηgwēiη njù'ɔ ti njun ntíεη.

Truka la'ò mikru

(Maaku 4:21-25)

¹⁶ "**ηon shi'a nchu'u truka ηkuru ni mikru ki ni'ij la'ò kúon, ηon ghà nchu'u ntigi pi li'i** thi truka, nne ηa ηgwa ηa pugu nii nu nda nε yəi li'ε ghɔ. ¹⁷ **Yichəi** yaon lɔ

* 8:10 8:10 Ishaya 6:9.

mbɔ fɔ ɲa pi lɛ̃iɲ ɲa mba'a pi ma mienj ki nɔɔɲ li'i wo, ki nnu ɲa pi kuru ɲa mba'a pi ma mienj ki ji a lɔ mbini ntaoɲ li'i li'e. ¹⁸ Lina nu ki'e ɲkwanj nɔ ha'anj ɔ ywɛɛ nnu nɛ, nthɛ ɲa ɲoɲ ɲa a fā'o nɛ, pi shi mbigi ntou yi ghɔ, ndɔ ɲoɲ ɲa a lɔ ɲji'i mfā'o nɛ, pi shi ɲkwe shigɛi yɛ ɲa a pī'i ɲa a fā'o nɛ mbhɔ yu."

Mũuɲ Jishɔ pugu pa liɲ pi pi pimbia
(*Matio 12:14-50; Maaku 3:31-35*)

¹⁹ Mũuɲ Jishɔ pugu pa liɲ pi pi pimbia thɔ li'i yɛi vi, ndɔ pa'a ndɔ mfā'o shina nthɛ yú ɲgwa yɛi yu. ²⁰ Yichɛi ɲoɲ chhu ni Jishɔ ɲa, "Mũuɲ ghɔ pugu pa liɲ pɔ pi pimbia pɔ nɛ mbhi ntā'a nu ɲjɛi ghɔ." ²¹ Jishɔ khwɛ ni pugu ɲa, "**Mũuɲ a pugu pa liɲ paɲ ɲgwa pɛ** ɲa pugu ya'o chrà Minnwi ndɔ nchwɛ nnu ɲa chrà ghɔ chhu nɛ."

Jishɔ chwɛ fiɲ tithi
(*Matio 8:23-27; Maaku 4:35-41*)

²² Llé chɛi, Jishɔ nii moɲ kikuoɲ pugu pa ghanj younjin pi nchhu ɲa, "**Pia shā'** a ntaoɲ ɲjiɛɲ hiɲ." Nnɛ pugu wɛiɲ ndaoɲ. ²³ Nɔ ha'anj pugu ni nchwi kikuoɲ ghɔ ɲgɛi nu nɛ, lɔgɔ wɛiɲ Jishɔ. Mmɛ fiɲ gū moɲ ɲkhǐ, ɲkhǐ jɛ linaoɲ nu moɲ kikuoɲ yugu, ti pugu thi pi moɲ gu. ²⁴ Pugu ghɛi ɲgū'u Jishɔ, nchhu nu ɲa, "Masha! Masha! Pia khu nu nɛ ma!"

A wū'u, mbīga fifrɛi ghɔ pugu pa fiɲ moɲ ɲkhǐ, ɲguoɲ yi tithi, moɲ ɲkhǐ ju. ²⁵ A chhu ni ghanj younjin pi ɲa, "**Piɲ yɛi** pɔ pi hiɲ?"

Pugu pɔgɔ ndɔ ɲgrāo, nchhu ni noɲ pugu ɲa, "Yei pɔ pi yɛi ɲkwanj ɲoɲ, ɲa a fɛ gí ni fifrɛi pugu pa fiɲ ɲa pugu tithi pugu ya'o nɛ?"

Jishɔ fu'u miɲwɛiɲ mbɛiɲ ɲoɲ
(*Matio 8:28-34; Maaku 5:1-20*)

²⁶ Jisho pugu pa ghan younjij pi shā'a jkhi llo Galili ntaon krao ηgei Gerasha. ²⁷ No ha'an Jisho taon mon kikuon ne, mbāon pugu yichai non a fa'o pa minweinj, a shini ndo mā'an ndhwí no ntaan ndii, pa'a ndo nda'a nu nda, jka la'a pi mon li'i twei ηgwa. ²⁸ A ni ηga njai Jisho, mū'un ηgdu, ηgū shhe shhi yu, nchhu ni nji ηa, "Pogo fa'o pi kho, Jisho Muon Minnwi ηa a chaa ηguon ηgwa ne? Mba'o mbho shhi gho, ki'i ni'in a mon ηgə'i!" ²⁹ A ni nchhu yei nthe ηa Jisho ni ηkwo fe gi ni minweinj gho ηa a taon mbij yu. Yien ndii minweinj gho ni ntho ncho vi, nji'i nthe no ha'an pi ni ηkrao mbho mi, ηgwe kipa'o no kwò mi ntho ηkē'i vi ne, a shi ηgu'ò nja'a maon pigho ya'a, minweinj gho fra vi ηgəi no mon ηkūnu njó.

³⁰ Jisho pie vi ki'e ηa, "Ligi yo kho?"

A ηa, "Ligi a Ká'a Yi," nthe ηa ntou minweinj ni nii mbij yu. ³¹ Pa minweinj pigho ligai Jisho ηa ki'i a fe vugu mon li'i ηgə'i. ³² ηkie η mme kwie ηkunyan ni ntho nji nu fo ηkin mbra, pugu ligai vi ηa a mien pugu nii mon pa ηkunyan pigho, a mien vugu. ³³ Pugu taon ki'e mbij non gho, nii mbij pa minkunyan pigho. ηguon kwie ηkunyan pigho tei llo ηkin mbra gho, nshwi'i ηkin ηkhi, ηgū mon gho ηkhu.

³⁴ Ghan kē'i ηkunyan pigho ni ηga njai nnu ηa a lōgo li'i ne, ntaon tei ηgai nchhu mon la'a pugu pa mon nyien. ³⁵ ηgwa taon no ghai nu njai nnu ha'an a lōgo li'i ne. ηga ntho njai Jisho, njai non gho ηa minweinj pigho ni ntaon mbij yu ne, a chocho yai yu ni ndhwí mbij yu ndo mbo shishi'i, pogo gu wēinj vugu. ³⁶ Pa ηgwa pe ηa pugu ni njai nnu gho ne, shwei vugu ηkwan ha'an pi kwe non gho ηa pa minweinj ni mbo mbij yu ne. ³⁷ Nenne ηguon pa ηgwa mon krao ηgei Gerasha yōu Jisho ηa a ghai, nthe ηa ηkie η pogo gu ni ηgwēinj vugu.

NENNĒ Jishō nii monj kikuonj ḡgōi. ³⁸ ḡonj ḡa minjwēin pighō ni ntaonj mbinj yu līgōi Jishō ḡa, “Mienj ḡthō pōgō ḡhōi ka’a.” Jishō lāa, nchhu nu ḡa, ³⁹ “Pini la’a, nshwei ḡḡwa pō fi’i ḡkwanj ha’anj Minnwi fā’a mbinj ḡhō nĒ.” ḡonj ḡhō nyiēj monj ḡḡuonj la’a nthō mfi’i nnu ḡa Jishō chwīe mbinj yu nĒ.

Jishō ywinj muunj mingwē

nchwīe ḡhīnō yichōi mingwē mme

(Matio 9:18-26; Maaku 5:21-43)

⁴⁰ Ndō ha’anj Jishō ni mbinj nĒ, pa ḡḡwa ni nchhu ḡhō ḡa a thō a pwa, nthĒ ḡa ḡḡuonj vugu ni nchhō ḡjwĒrĒ vi. ⁴¹ ḡonj chōi ḡa ligi yi Jairu, yīḡa nchōinj. A ni mbō mmĒḡonj monj nda luonj Minnwi, ḡḡū shhĒ shhī Jishō nchhō ndīgōi vi ḡa a thō nda yu, ⁴² nthĒ ḡa fiēj muunj vi yi mingwē ḡa a ni mfa’o, mbō muunj paanchrō ḡḡa’o, ni nthō ḡkhu nu.

Ndō ha’anj Jishō wēinj ndaonj nĒ, yū ḡḡwa ni nthō mfra vi monj ḡḡuonj ḡgei ḡhao. ⁴³ Shīna ḡḡwa pei, mingwē chōi ni mbō fō ḡa a ki yōi ndiī yi ni nji nō paanchrō ḡḡa’o, ḡkwo tūonj ḡḡuonj mbinj yi ḡhao mbhō pa doktō, ndō pa’a pi lō nchwīe ndiī yi ya’a. Kaḡ ta’a ḡonj shi ki lō nji’i mbō ḡa a kaḡ ni mfe a chwīe ḡhīnō yi mme. ⁴⁴ NENNĒ, a ni nthō njinj Jishō ḡkāonj po ndhwī yi. Ndiī yi ḡhō lō ḡki’Ē nja’a ya’a chomilaonj ḡhō.

⁴⁵ Jishō pie ḡa, “A kāonj ḡḡ ḡkāonj a?”

ḡḡuonj ḡḡwa ni ḡḡa ndāa nonj yugu, Pita chhu ḡa, “Taathō, yū ḡḡwa thō ḡkiri nu ndō mfra ḡhō.”

⁴⁶ Jishō chhu ḡa, “Yichōi ḡonj kāonj a, mi ni nja’o ḡkwanj ha’anj nji ntaonj mbinj mu.” ⁴⁷ Ndiī ḡa mingwē vei ni njōi ḡa yichōi shĒndaonj lō mbō ḡa mimfe a lĒrĒ nĒ, a wrū nthō nu, ḡḡū shhĒ ni purj yi shhī Jishō ndō mfi’i shhī ḡḡuonj ḡḡwa nnu ha’anj a ni nchwīe vi a kāonj Jishō

nE, pugu pa ḡkwan ha'anj gh̃no yi mme chomilaon ghō nE. ⁴⁸ Nenne, Jishō chhu ghō ḡa, “**Muun a, piḡ yō** chwīe gh̃no yō tōgō, gh̃i ni gō moḡ gh̃ghri Minnwi.”

⁴⁹ Ndo ha'anj Jishō wu'ō nchhō nchrā nu nE, yichēi ḡon llo nda Jairu, mmeḡon moḡ nda luon Minnwi, nthō nchhu ghō ḡa, “Muun ghō kwo khu, ki'i nu'un ḡgana masha ghagha.”

⁵⁰ Ndiḡ ḡa Jishō ni nja'ō nnu yei nE, a chhu ni Jairu ḡa, “**Ki'i nu'un mbōgō** gu, wu'ō nchhō mfā'ō pi piḡ, nne kaḡ muun ghō shi ndūgu.”

⁵¹ Ndiḡ ḡa Jishō ni nchēiḡ nda Jairu nE, a shini ndō mbḡ ḡa ḡon nduon nii nda ḡkiēḡ Pita pugu Jouḡ ni Jēiḡ, ni tāa muun miḡwe ghō pugu mūun vi. ⁵² ḡguon ḡgwa ni nthō ḡkēi nu ndō njūa vi, Jishō ka chhu pi ḡa, “**Ki'i pēi** nu'un ḡkēi, nthē ḡa a lo ḡkhu, a lēlle.”

⁵³ Pugu gwē vi nthē ḡa pugu ni nji ḡa a kwo khu. ⁵⁴ Jishō ka wēiḡ pi mbhō yi, mēiḡ nchhu ni nji ḡa, “**Miyaa, lollo!**”

⁵⁵ A ywiḡ, ndollo jiwē yi pini, a lollo tothi wu'ō ndiḡ ghō. Jishō chhu ni pugu ḡa pugu fē maon ghō a ji. ⁵⁶ A ni ḡgrāo tāa vi pugu mūun vi. Jishō chhu ni pugu ḡa ki'i pugu shwei sheshēon ni nnu ḡa a lōgō li'i nE.

9

Jishō taon paanchrō ghan ntaon pi

(Matio 10:5-15; Maaku 6:7-13)

¹ Jishō gē paanchrō pighō li'i mu'ōḡ mfe nji pugu pa ḡhrī ni pugu nō fu'u nu pa miḡwēiḡ ndō njiḡi pa gh̃no,

² ntaon vugu ḡa pugu gh̃i nchii Sha'afuon Minnwi ndō mbini njiḡi gh̃no. ³ Nchhu ni pugu ḡa, “**Ki'i pēi** lōgō sheshe yaon nō ha'anj pēi gh̃i nyiēḡ ghō nE. Ki'i pēi lōgō mbie, ki piēḡ kra, ki maon ji, ki mbḡ, ki ḡgēi ni pa kwri ndhwī. ⁴ **Sheshe nda ḡa pēi** nii fō nE, pēi la'a fō ti

shi nu'uy ntaon la'ataon ghɔ. ⁵ Sheshe li'i ɲa pi lo mbin vɛi fɔ nɛ, pɛi krū kwò mɛi, ntaon ni vɛi la'ataon ghɔ nɔ nɔon nu ni pugu ɲa Minnwi p̄na nnu ɲa pugu chwie nɛ.”

⁶ Pa ghan ntaon pi pighɔ taon, nyien mon ɲuon puon mi la'ataon ghao, nthɔ nchii ɲkɛni pwa pisha'akhɔ ghɔ ndɔ njigi ghɛnɔ ɲuon li'i ghao.

Thɔ Hɛrɔ fin

(Matio 14:1-12; Maaku 6:14-29)

⁷ Ndiɛ ɲa Hɛrɔ, mbɔ fūon Galili, ni nja'o ɲuon nnu pei nɛ, thɔ yi fin nthɛ ɲa pichɛi ɲgwa ni nthɔ nchhu nu ɲa Jouɲ ɲgan Fɛ ɲkhɛ ni ɲgwa pini ɲku'ɔ. ⁸ Pichɛi chhu yugu ɲa Elaija nɔon non yi, pichɛi chhu yugu pi ɲa yichɛi ta'a ndunu njɛili'i Minnwi pini ɲku'ɔ.

⁹ Hɛrɔ chhu ɲa, “ɲki ya'a thɔ Jouɲ, ndɔ yei pini mbɔ pi gɔ ɲa nja'o pa nnu nɔ ligi yi nɛ?” Mba'o nɔ yɛi nu Jishɔ vei.

Jishɔ kugwi tiɛɲ ɲkan ɲgwa

(Matio 14:13-21; Maaku 6:30-44; Jouɲ 6:1-4)

¹⁰ Ghan ntaon Jishɔ pighɔ ni ɲga mbini, nshwei vi ni ɲuon nnu ɲa pugu ni nchwie nɛ. Jishɔ lɔgɔ vugu pugu pugu fu'u non yugu shina ɲgwa, ɲgɛi Beshaida. ¹¹ Yú ɲgwa ni ɲga nja'o, njou njin yi. Jishɔ gha nchhu ni pugu ɲa pugu thɔ a pwa, nthɔ nchii ɲkɛni pwa pisha'akhɔ Sha'afuon Minnwi ni pugu, njigi ghɛnɔ ɲgwa pɛ ɲa pugu ni ɲgɛnɔ nu nɛ.

¹² Minaon ni ɲga njɛ nii nu, paanchrɔ ghan ntaon pighɔ thɔ njɛi Jishɔ nchhu ghɔ ɲa, “Chhu ɲgwa pei ghɛi, nji ɲa minthɛ pugu ghɛi mon pa la'a pugu pa moon mban mbambara, ntā'a li'i la'a pugu pa maon ji, nthɛ ɲa li'i yei pɔ pi ɲkunu njó.”

¹³ Jisho khwē ni pugu ŋa, “Pəi ŋkaa pəi fε maonj pugu ji.”

Pugu chhu ŋa, “Ŋguonj yaonj ŋa pigi fā’o nε wu’o tiεŋ brɛi pugu paa shhu. Ɔ ta’a nu ŋa pigi ghəi njuonj maonj ji ni mbalanj ŋgwa pei?” ¹⁴ Pimbia ni mbɔ fɔ nchəiŋ nɔ tiεŋ ŋkanj yugu.

Jisho chhu ni ghanj younjij pi pigho ŋa, “Pəi chhu ni pugu ŋa pugu chɔchɔ shhε, ta’a kwie pɔ nɔ tiεŋ wuj ŋgwa.” ¹⁵ Pugu wu’o nu’uj nja’o pi nenne, nchwie ŋguonj ŋgwa chɔchɔ. ¹⁶ A gha ndɔgɔ tiεŋ kəiŋ brɛi ghɔ ni paa shhu ghɔ, mbi’i ligi yi ndii po ntɔo Minnwi, mbə’i, mfe ni pa ghanj younjij pi ŋa pugu ghrā ni ŋgwa pigho. ¹⁷ Ŋguonj yugu kru ti njru, ti pugu liga pa pə’i pi ŋa a ni mbigəi nε, a linaonj paanchro mikuo.

*Yaonj ŋa Pita chhu ŋa Jisho yie ghɔ nε
(Matio 16:13-19; Maaku 8:27-29)*

¹⁸ Ta’a llé chəi ni mbɔ, Jisho thɔ nduonj Minnwi tə’i vi, pa ghanj younjij pi thɔ mbara vi. A pie vugu ŋa, “Pa ŋgwa ghà nchhu ŋa mi pɔ pi gɔ?”

¹⁹ Pugu khwē ŋa, “Pichəi ŋgwa ghà nchhu ŋa ɔ Jounj Ŋganj fε Ŋkhɪ, pichəi ŋa ɔ Elaija, pichəi ŋa ɔ ta’a njəi li’i Minnwi lleshhi ŋa a pini nu’uj ŋku’o.”

²⁰ A pie vugu ŋa, “Ti pəi nε? Pəi chhu yəi ŋa mi gɔ?”

Pita khwē ŋa, “Ɔ Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaonj nɔ Ŋkwe nε, llɔ mbhɔ Minnwi.”

Jisho chrā ŋkuonj ŋkwanj ha’anj a shi njəi ŋgə’i ndo ŋkhu nε

(Matio 16:20-28; Maaku 8:30-9:1)

²¹ Jisho fε titini gi ni pugu ŋa ki’i pugu shwei nnu ŋa a lɔgɔ li’i nε ni sheshenonj. ²² Mbini nchhu ni pugu ŋa, “Muuj Ŋonj mishua shi ŋgu’o njəi ŋgə’i nthε ntou pa nnu, pa thishi pa Juu pugu pa thishi ghanj fε’iŋgiεŋ pugu

pa ghan yē'i ngwa ni gí Mushi lāa vi, pi jwi vi, a gha nda'a trēi llé a ku'ó."

²³ Mbini nchhu ni nguon vugu na, "Sheshenon ntā'a nu njōu njin a, â mien phi nnu ha'an a khwā nē, ntiēn wá'a yi sheshe llé ndo njōu njin a. ²⁴ Nthē na sheshenon na a tā'a nu ndūgu ni chombhi yi nē shi nshien chombhi yi ghó, ti non yē na a mī'an chombhi yi nthē a nē, shi ndūgu ni chombhi yi ghó. ²⁵ Nonmishua nthē a shei pi khó nó ha'an ä mfā'o nguon yaon mon mbhi hein ndo mbhe chombhi yi? ²⁶ Nthē na sheshenon na a fā'o lrithó mbij mu, ki ni chrà a nē, Muon Nonmishua shi mfā'o lrithó mbij yu ndii na a thó mon ndigha'o yi nē, pugu pa ndigha'o Tāa, ni pa ghan ntaon taontaon. ²⁷ Ndo nchhu pi nnu shini ni pēi na pichēi ngwa thi hein na mba'a pugu khu ki lo njēi Sha'afuon Minnwi."

Jishó nōon non yi mon ndigha'o yi

(*Matio 17:1-8; Maaku 9:2-8*)

²⁸ A ni nga nchhu nnu pei ti nda'a ta'a tan, ndōgo Pita, ni Jon, ni Jēin pugu pugu ku'ó nkuon mbra lí'i luon Minnwi. ²⁹ Ndo ha'an a ni nthó nduon Minnwi nē, miji mi kwri mbó nkwan nduon, ndhwí pi fugu, nchiā na nmiēn nó fiembí. ³⁰ Nga njēi nu nē, paa ngwa chrā nu pugu yu, pugu ni mbó Mushi pugu Elaija, ³¹ nōon non yugu mon ndigha'o pa po, nthó nchrā nu nkuon nnu gu yi na ju Jishó ni nthó nchwē nu na a lōgo lí'i Jerushalēin, nkwan nó ha'an Minnwi ni nū'ón nē.

³² Ndo lōgo ni njiēn mbij Pita pugu pa ngwa na pugu pugu ni mbó nē. Pugu gha nja ngū'u, njēi lí'ē ndigha'o Jishó, pugu pa paa ngwa pē na a ni nthi pugu pugu nē. ³³ Ndi na ngwa pighó ni mien Jishó ngēi nu nē, Pita chhu ghó na, "Masha, a pwa nó ha'an pia pó hein ka'a nē, pigi shi nkrao trēi ntāa! Ta'a yi vē, ta'a yi ni Mushi, ta'a yi ni

Elaija.” Ndo a shini ndo nji’i nji nnu na a ni chhu nu ne.
³⁴ A ni nga ngu’o nchrā nu, lúluṅ shwí’i ṅkuru vugu, pɔɔɔ gu wēiṅ vugu nɔ ha’ay lúluṅ ghɔ ni ṅkuru vugu ne.

³⁵ Yichəi ṅgɔi chhu moṅ lúluṅ ghɔ na, “Yei Muuṅ a na ṅchu’o vi, p̄əi ya’o mbhɔ yu.” ³⁶ ṅgɔi ghɔ ni nga nchrā ti mī’ey, pugu yəi Jishɔ pi tə’i vi, nū’oṅ nnu pei shina pugu, ki lo nji’i nshwei sheshenṅoṅ ni nnu na pugu yəi ne wu’o ndii ghɔ.

*Jishɔ yīgi ghɔno yichəi mikə’i na a ni mfā’o miṅwēiṅ
 (Matio 17:14-18; Maaku 9:14-27)*

³⁷ Mbhi ni nga ndaṅ, Jishɔ pugu pa trēi ghaṅ ntaoṅ pi piḡhɔ shwí’i llo ṅkuoṅ mbra ghɔ, ṅkiēṅ mme kīrī ṅgwa thɔ mbara Jishɔ. ³⁸ ṅga njəi nu, yichəi ṅoṅ pa’o ṅgòu moṅ kīrī ghɔ, nchhu na, “Masha, mba’o mbhɔ vɛ, līi muuṅ a vei njəi, ndo mbɔ fiēṅ yi. ³⁹ Yichəi miṅwēiṅ ghà ncho vi, a wī’i mba’o ṅgòu, miṅwēiṅ ghɔ mā’ay vi shhɛ, a kwēi nu, fa’ofa’o taṅ nu nchò yu, nja nchhɔ nwī’iṅ vi nwī’iṅ ndo pa’a ndo miēṅ vi! ⁴⁰ Mi ni ndīgəi pa ghaṅ younjij pɔ na pugu fu’u miṅwēiṅ ghɔ mbij yu, pugu fu’u kie.”

⁴¹ Jishɔ khwē na, “Pəi ṅgwa ki fā’o piṅ, ṅgwa pīp̄hī, mi shi nchhɔ pia pi fi’i ndii nēiṅ, mfā’o fi’i wēiṅ njū’o nēiṅ nthɛ vəi? Thɔ ni muuṅ ghɔ hēiṅ.” ⁴² Nɔ ha’ay muuṅ ghɔ ni nthɔ nu ne, miṅwēiṅ ghɔ mā’ay vi shhɛ, a kwēi nu, fa’ofa’o taṅ nu nchò yu. Jishɔ pīga miṅwēiṅ ghɔ, njīgi ghɔno yi, mfɛ vi ni tãa vi. ⁴³ ṅguoṅ ṅgwa ni ṅgrāo fi’i ghrī na Minnwi fā’o ne.

*Jishɔ pīni nchrā ṅkamu’oṅ nthɛ nnu gu yi
 (Matio 17:22-23; Maaku 9:30-32)*

ṅgwa ni nga ngu’o nthɔ ṅgrāo ṅguoṅ nnu na Jishɔ ni nchwē ne, a chhu ni ghaṅ younjij pi na, ⁴⁴ “P̄əi ya’o nnu yei na ntā’a nchhu ni pəi ne shishi’i! Pi tɔthɔ ncha’a

Muun ḡonj mishua mfe lien mbho ḡgwamishua.” ⁴⁵ Ndo pa'a ghanj younjij pi lo nji njij nnu ghō. Pi ni ndōiḡ vugu nō nne ḡa ki'i thō yugu shie ni nnu ghō, ndō pugu pōgō nō pie nu vi ni nnu ghō.

Mindoundou ḡa ḡonj ndiEḡ ḡō?

(Matio 18:1-5; Maaku 9:33-37)

⁴⁶ Mindoundou ḡū shina ghanj younjij pi ḡa a ḡō mbo ḡonj ndiEḡ nchaā pichōi? ⁴⁷ Jishō ni nji nnu ḡa pugu ni mbī'i nu njū'ō pugu nE, ndōgō muun mbrō nū'ōḡ yōi yu, ⁴⁸ nchhu ni pugu ḡa, “**ḡonj ḡa a piḡ muun vei nō** ligi a nE piḡ pi mmu, ti sheshenḡonj ḡa a piḡ a nE, piḡ pi ḡonj ḡa a taonj a nE. NthE ḡa ḡonj ḡa a kigōi shina pōi nchaā ḡguonj ḡgwa nE, a ju mbo ḡonj ndiEḡ nchaā ḡguonj yōi.”

ḡonj ḡa a lo ndāā vōi nE pō pōi pugu ta'a ḡgei

(Maaku 9:38-40)

⁴⁹ Jounj khwē ḡa, “Masha, pigi yōi ḡonj a fu'u miḡwEiḡ mbij ḡonj ni ligi yō, pigi lāa ghō nthE ḡa pigi pugu shi'a njōu njij yō ka'a.”

⁵⁰ Jishō chhu ghō ḡa, “**Ki'i nu'unj ndāa ghō** nthE ḡa ḡonj ḡa a lo ndāa ghō nE pō ḡgei ghō.”

ḡgwa mon yichōi la'ataonj Shamaria lāa Jishō

⁵¹ Pa llé ni ḡga mbara nu ḡa pi shi ndōgō Jishō po nE, a lōgō nthi mi titini nō ghōi nu JerushalEiḡ. ⁵² A taonj ghanj ntaonj shhi, pugu ghōi nii mon yichōi la'ataonj mon Shamaria nō piri nu ḡguonj pa yaonj ghō. ⁵³ Ndo pa'a ḡgwa pigho lo mbij vi nthE ḡa a shini ndō nu'unj mbo pi nnu khuthō ḡa a ghōi pi JerushalEiḡ. ⁵⁴ Ndiḡ ḡa ghanj younjij pi, JEiḡ pugu Jounj, ni njōi nnu pigho nE, pugu pie vi ḡa, “Taathō, o tā'a nu ḡa pigi mēiḡ mōḡonj po, a shwi'i njigī vugu?” ⁵⁵ Jishō shri mbiga vugu. ⁵⁶ Pugu pugu kara ki'E ḡgōi la'ataonj nduonj.

Nchuonj yōu nu njij Jisho

(Matio 8:19-22)

⁵⁷ Nɔ ha'anj pugu ni ngēi nu shendaonj nɛ, yichəi nonj chhu ni Jisho ja, "Nshi njōu njij yɔ sheshe li'i ja o shi ngēi nɛ".

⁵⁸ Jisho chhu ghɔ ja, "Pa mimbaanguo fā'o pa pūo pugu, pa mishi fā'o pa nda pugu, ndo Muonj Nonjishua lo nji'i mfā'o li'i lɛrɛ tho yi."

⁵⁹ Jisho kara nchhu ni yichəi nonj ja, "Tho njōu njij a."

Nonj ghɔ chhu ja, "Taatho, fūonj mienj ngēi ntwei taa a nkaonj."

⁶⁰ Jisho khwē ghɔ ja, "Mienj ngwa ja pugu khu nɛ twei khu ngwa pugu. Ndo ni gò ghēi nchii sha'a nu fūonj Minnwi."

⁶¹ Yichəi nonj pini nchhu ja, "Nshi njōu njij yɔ, ma Taatho, ndo fūonj mienj ngēi nchā'a ngwa la'a pigi."

⁶² Jisho chhu ghɔ ja, "Nonj ja a wēij nkii na'anj fā'a nyienj ja a fā'a nyienj, mbini nkara ntho ndii njij nɛ, lo nji'i mfā'o ghèrɛ monj Sha'afuonj Minnwi."

10

Jisho taonj khwachəi wunj ngwa ni yi paa

¹ Pa nnu pei ni nga ntɔgo, Taatho pini nterɛ khwachəi wunj ngwa ni yi paa ntaonj vugu pa pi paa ja pugu ghēi shhi yu monj nguonj pa la'ataonj pɛ ja a tā'a nu ngēi fo nɛ. ² A ni nchhu ni pugu ja, "Maonj kwōo yiɛn ndo ghanj kwōo pi kigəi. Nthɛ yie ghɔ, pəi luonj ni ta'anju'o mbho Taatho ja a fā'o maonj pigho nɛ ja a taonj pa ghanj fā'a pugu ghēi nkwo maonj pi. ³ Pəi ghēi! Ntaonj vəi no pa puonj minji shina pa minjanjen. ⁴ Ki'i ntuo pìɛn mbij, ki pìɛn maonj ji, ki kwri tra. Ki'i nchrā ni nonj shendaonj.

⁵ “**Sheshe nda ɲa pɛi** nii fɔ nɛ, fũɔɲ nchhu ɲa, ‘Ghìghrì pɔ moɲ nda hɛiɲ.’ ⁶ **Ti ɲoɲ mbɔ** fɔ ɲa a khwā ghìghrì, kaɲ ghìghrì yɔ shi nshwi’i mbiɲ yu. ɲkiɛɲ nɛnnɛ, kaɲ ghìghrì yɔ shi mbinì mbhɔ ghɔ. ⁷ **Kina** moɲ yie nda nthɔ ɲjì nu ndɔ nnu sheshe yaɔɲ ɲa pi fɛ vɛ nɛ, nthɛ ɲa a pie ɲa ɲgaɲ fà’a fā’o pe yi. Kì’i nyiɛɲ pi nda nda.

⁸ “**Sheshe la’ataoɲ ɲa pɛi** nii fɔ pi piɲ vɛi fɔ nɛ, pɛi jì sheshe yaɔɲ yɛ ɲa pi fɛ ni pɛi fɔ nɛ. ⁹ **Pɛi** yīgi ghĩɔ pa ɲgĩɔ fɔ, nchhu ni pugu ɲa, ‘Sha’afuoɲ Minnwi thɔ nɛ ti mbara yɛi pɛi.’ ¹⁰ **Ndɔ** ti pɛi nii moɲ sheshe la’ataoɲ ki pugu lɔ mbiɲ vɛi, pɛi ghɛi ta’andaɔɲ pugu nchhu fɔ ɲa, ¹¹ **‘Ti mfɛ** pi ni pru la’ataoɲ yɛi ɲa a ku’ɔ nɔ kwò mini nɛ, pigi yīgi nɛ mfɛ thɔ pɛi. Ndɔ pɛi kwɪɲ ɲa Sha’afuoɲ Minnwi thɔ nɛ ti mbara.’ ¹² **Shishini, ñshwei vɛi**, moɲ llɛmbhi shá’a, a shi ɲjì’ɛ ni la’ataoɲ Shodoɲ nchaa yie la’ataoɲ ɲa pugu lāa vɛi nɛ.

¹³ “**ɲgɔ’i** pɔ ni pɛi, ma ɲgwa Korashɪɲ! ɲgɔ’i pɔ ni pɛi, ma ɲgwa Beshaida! Nthɛ ɲa pa nnu ghraoghrao pei ɲa a lɔgɔ lǐ’i hɛiɲ nɛ, kaɲ ni mbɔ pi Taire pugu Shidoɲ, pugu kaɲ ni ɲkwo mā’añ ndhwí ywei gu nchhɔ moɲ phu nɔ nɔɔɲ nu ɲa pugu pā’a ɲkũnu yugu ni phì. ¹⁴ **Mbapa nɛnnɛ**, a shi ndɛ ɲjì’ɛ ni la’ataoɲ Taire pugu Shidoɲ moɲ llɛmbhi shá’a nchaa vɛi. ¹⁵ **Ndɔ** ni pɛi, ma ɲgwa Kapanuɲ, pɛi pǐ’i ɲa Minnwi shi ndɔgɔ vɛi ɲku’ɔ nɔ po? ɲga! A shi nshwi’i vɛi moɲ lǐ’i ɲgwa khu.”

¹⁶ Jishɔ chhu ni ghaɲ younjin pi ɲa, “**Sheshɛɲoɲ ɲa a ya’o nnu ɲa pɛi** chhu nɛ, ya’o pi mmu, sheshɛɲoɲ ɲa a lāa nnu ɲa pɛi chhu nɛ lāa pi mmu. Ndɔ sheshɛɲoɲ ɲa a lāa a nɛ lāa pi ɲoɲ ɲa a taɔɲ a nɛ.”

*Khwach*ɛi wuɲ ɲgwa ni yi paa pigɔ pǐni

¹⁷ Khwachəi wuŋ ɲgwa ni yi paa piɣhɔ pīni mon ɣwanju'ɔ, nchhu ɲa, "Taathɔ, pa miŋweɪɲ ya'o nchò yigi ndii ɲa pigi fɛ ɣí ni pugu ni ligi yɔ nɛ."

¹⁸ Jishɔ chhu ni pugu ɲa, "**Mi nì njəi** Shata gū llo po nɔ fiembɪ. ¹⁹ **Lii njəi**, m̄fɛ ɲi ni pəi ɲa pəi nyiɛɲ ɲkuon ɣa mitwɛ'i pugu ɣa ɲiɛɲ pugu ɣa ɲguon ɣhrí mimbina ki kà'a lo ɲkɛe vəi. ²⁰ **Mbapa nɛnnɛ**, ki'i pəi fā'o ɣwanju'ɔ nthɛ pi ɲa ɣa miŋweɪɲ ya'o nchò yəi. Pəi ka fā'o ɣwanju'ɔ nthɛ pi ɲa Minnwi nā'əɲ ligi yəi po."

Jishɔ fā'o ɣwanju'ɔ

(Matio 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Mon ndii ɣhɔ, Jishɔ fā'o ɣwanju'ɔ mon Jijwɛ Minnwi nchhu ɲa, "**Tăa, a ɣò** mbɔ Taathɔ po pugu ɣa ɲkuon shhɛ. Ntōo ɣhɔ nthɛ ɲa yaon ɲa ɔ ləiɲ ni ɣhaɲ shiethɔ pugu ɣa ɣhaɲ lina nɛ, ɔ nōon ni ɣa puon fhu. Oon, ma Tăa, yei ɲkwan ha'əɲ ɔ ni ɲkhwā ɲa a lōɣo li'i nɛ.

²² "**Tăa a kwo cha'a ɲguon yaon m̄fɛ** mbhɔ mu, yichəi ɲon lo ɲi ɲon ɲa Muuɲ yie ɣhɔ nɛ ɲkiɛɲ Tăa, ki ɲi ɲon ɲa Tăa yie ɣhɔ nɛ ɲkiɛɲ Muuɲ pugu ɣa sheshɛɲon ɲa Muuɲ chu'ɔ nɔ nōon nu Tăa ɣhɔ nɛ."

²³ Jishɔ kara nchhu ni ɣa ɣhaɲ younjɲ pi ɲiɲɲiɲ ɲa, "**Pəi** fā'o ntou ɣrɔthɔ nɔ yəi nu ɣa nnu ɣɛ ɲa pəi yəi nu nɛ. ²⁴ **Nshwei vəi** ɲa ntou ɣa ɲəiɲi'i Minnwi pugu ɣa fūon ni ɲkhwā nɔ yəi nu ɣa nnu ɲa pəi yəi nu nɛ, ndo ɣa'a ndo ɲjəi. Ki nɔ ya'o nu ɣa nnu ɲa pəi ya'o nu nɛ, ndo ɣa'a ndo ɲja'o."

Lu'ɔ chrà nthɛ ɲon Shamaria

²⁵ Yichəi ta'a ɲgaɲ yɛ'i ɲgwa ni ɣí lallo tothi li'i mōon Jishɔ, mbie vi ɲa, "Masha, a yi'i ɲa n̄chwie nɛiɲ nɔ fā'o nu chombhi ki mmɛ?"

²⁶ Jisho khwē ŋa, “**ŋwa’anli** Minnwi chhu pi ŋa? Njin yi pɔ pi ŋa vɛ?”

²⁷ Ŋon gho khwē ŋa, “Khwā Taathɔ mbɔ Minnwi yɔ ni ŋguon ŋjù’ɔ yɔ ghao, pugu pa nchɔi yɔ, pugu pa ŋguon ŋji yɔ, pugu pa ŋguon pi’i nu yɔ, ndɔ mbini nu’uŋ ŋkhwā taakuo yɔ ndɔ ha’an ɔ khwā non yɔ nɛ.”

²⁸ Jisho chhu gho ŋa, “**ɔ khwē** a kã’o. Chwīe nɛnnɛ mfã’o chɔmbhi.”

²⁹ Ŋgan ye’i ŋgwa ni gí gho tã’a nu nɔ nɔon nu ŋa a ŋon ndindɪ, nɛnnɛ mbie Jisho ŋa, “Taakuo a pɔ pi gɔ?”

³⁰ Jisho khwē ŋa, “**Ŋon Juu ni ndhɔ** Jerushalein nshwi’i nu Jeriko, ŋgwī’i mbij pa ŋgina minwi. Pugu wie vi, ŋkwe ndhwí yi pugu pa mbij yi, ŋgɔi ni vugu mien vi a pi’i shigɛi ŋkhu.

³¹ “**A ni ŋga mbɔ** nɛnnɛ, ŋgan fe’ingien Minnwi, mbɔ ŋon Juu, ni shwi’i nu shendaon gho ŋga njɔi vi, mbɔi ntɔɔ po ndaon nduon. ³² **Wu’ɔ** nɛnnɛ, ŋon Levi* **ni nshwi’i nu shendaon gho** ŋkaa yu, ŋga njɔi vi, mbɔi ntɔɔ po ndaon nduon.

³³ “**Nɔɔ** ŋon Shamaria† **ŋa a ni ŋgɔi** kra taon ŋgwī’i mbij yu, ŋga njɔi vi, mfã’o kwoshini mbij yu, ³⁴ **nshwi’i ŋgɔi** mbara ŋon vei, nshã’o wru pugu pa là’o ŋkuon fí yi ndɔ ŋkrao. Ntieŋ vi nũ’ɔŋ ŋkuon ŋkwéin yi, ŋgɔi ni ju mon nda pa ghini, nchhɔ ndina nu ni ju fɔ. ³⁵ **Mbhi ni ŋga ndan ŋon Shamaria vei fu’u mbij** mfɛ ni taathɔ mon nda yei, nchhu gho ŋa, ‘Lina nu ni ju ti nshi mbini. Mbij ŋa a shi mbigi nɛ, nshi mbe vɛ.”

³⁶ Jisho pie ŋa, “**A yɔi** shina trei ŋgwa pei ŋa a taakuo ŋon vei ŋa pa ŋgina minwi ni ŋgwéin vi ŋgwie vi ndɔin vi nɛ?”

---

* 10:32 10:32 Ŋgwa Levi ni mbɔ ghan fã’a Nda Minnwi. † 10:33 10:33 Pa Juu ni mbi’i ŋa Ŋgwa Shamaria lɔ nji Minnwi, nchĩ’ɔ vugu chĩ’ɔ kɔ’i gho.

³⁷ Ɔgaŋ yɛ’i gí Minnwi khwē ŋa, “Ɔoŋ ŋa a ki nōoŋ kwoshini nɛ.”

Jisho chhu ŋa, “**Ghēi** ŋgu’o nchwē pi nɛnnɛ.”

Jisho ghēi kra Mata pugu Meri

³⁸ Jisho pugu pa ghaŋ younjij pi ni ŋga nyīeŋ nu, a ghēi nii moŋ yichēi la’ataoŋ. Mingwɛ chēi, ligi yi pɔ Mata, chhu ghɔ ŋa a thɔ a pwa nda yu. ³⁹ A ni mfā’o ndiŋ vi, ligi yi pɔ Meri. Meri chhɔ shhɛ la’o kwɔ Taathɔ nthɔ nja’o ntigi yi. ⁴⁰ Njū’o Mata ni ŋgana vi nthɛ ntou pa maŋ jɛ ŋa a ni mfā’o nɔ piri nu nɛ. A pie Jisho ŋa, “Taathɔ, a lɔ ŋgana ghɔ ŋa ndiŋ a mien a ŋa mbiri ŋguoŋ pa maŋ tē’i a? Chhu nɛ ghɔ a thɔ ŋgɛɛ a.”

⁴¹ Ndɔ Taathɔ ka khwē ghɔ pi ŋa, “**Mata, Mata, njū’o** yɔ ghana nu, o wie noŋ yɔ nthɛ ntou pa nnu, ⁴² **a wu’o** ta’a yaŋ mbɔ mme nnu. Meri kwo tɛɛ ŋkiɛŋ yi ghɔ, mbɔ yɛ ŋa mba’a pi ma ŋkwe mbhɔ yu nɛ.”

11

Jisho yɛ’i ghaŋ younjij pi ni luŋ nu Minnwi

(Matio 6:9-13; 7:7-11)

¹ Llé chēi ni mbɔ, Jisho thɔ nduoŋ Minnwi li’i chēi, ŋga mi’ɛŋ, yichēi ta’a ŋgaŋ younjij yi thɔ nchhu ghɔ ŋa, “Taathɔ, yɛ’i vigi ni luŋ nu Minnwi ŋkwaŋ ha’ah Jouŋ ni nje’i ghaŋ younjij pi nɛ.”

² Jisho chhu ni pugu ŋa, “**Ndi** ŋa pēi luŋ Minnwi nɛ, pēi chhu ŋa,

‘Minnwi Tāa vigi, gha’o nu pɔ ni ligi yɔ,
sha’afuoŋ yɔ thɔ.

³ **Fɛ** maŋ ni pigi ŋa pigi shi njru ŋkuoŋ ghɔ sheshe llé
nɛ,

⁴ **ndɔ** ndi’ɛ phi yigi,

nthe ɲa pigɪ ghà ndí'ε phɪ ɲguoɲ ɲgwa pε ɲa pugu fāaɲ mbɪɲ pigɪ nε.

Ki'i nchwɛ pigɪ nii moɲ titini mōoɲ nu!"

⁵ Nnε a pini nchhu ni ghaɲ younɲɪɲ pi ɲa, "Lōgɔ ɲa ta'a ɲoɲ vəi ghəi nda taannu vi moɲ ntuoɲ mbhi nchhu ghɔ ɲa, 'Taannu a, fōo a ni trɛi ndigi brɛi, ⁶ **nthe** ɲa taannu a ɲa a chhɔ ɲgəi kra, chəiɲ nda mu, pa'a ñdɔ mfā'o maoɲ jɪ nɔ fε nu ghɔ!' ⁷ Lōgɔ ɲa taannu yɔ ghɔ khwē nda ɲa, 'Ki'i ɲgana a! ɲkwo chri nda ti pigɪ pa puoɲ paɲ kwo nanuaɲ. Minthe pa'a ñdɔ nu'uoɲ ndɔllɔ mfe yaooɲ vε.' ⁸ **Ñchhu vε** ɲa, ɲji'i nthe nɔ ha'aɲ mba'a a yi'i ndɔllɔ mfe vε nthe ɲa a taannu yɔ nε, ndɔ ti a shi ndɔllɔ mfe vε nthe ɲa ɔ lo ɲji'i ndrithɔ nɔ pie nu ki jwε.

⁹ "Nɔ ti ñshwei vəi, pəi pie, kaɲ Minnwi shi mfe ni pəi, pəi tā'a, kaɲ Minnwi shi nchwɛ pəi yəi, pəi kwēi kaɲ Minnwi shi nchu'ɔ chonda ni pəi. ¹⁰ **Nthe** ɲa sheshəoɲ ɲa a pie nε ghà mfā'o, ɲoɲ ɲa a tā'a nε yəi, ni ɲoɲ ɲa a kwēi nε pi shi nchu'ɔ chonda ghɔ.

¹¹ "A gɔ shina pəi ɲa m̄uoɲ vi mbie shhu ghɔ, a fε pi mitwε'i ghɔ? ¹² **Ki mbie vi ni mbāoɲ, a fε** pi ɲiɛɲ ghɔ? ¹³ **Ti pəi** ki'ε ɲa pəi ghà nchwɛ phɪ nε ɲi fε nu pi pa maooɲ shi'i ni puoɲ pəi, ti Tāa vəi ɲa a chhɔ po nε shi mfe Jijwε Minnwi pi fi'i yi nɛiɲ ni ɲgwa pε ɲa pugu pie vi nε?"

Jishɔ fu'u miɲwɛiɲ pi ni ghrɪ Minnwi ki ni yi Bɛjɛbu?
(*Matio 12:22-30; Maaku 3:20-27*)

¹⁴ Yichəi ndii, Jishɔ ni nthɔ mfu'u miɲwɛiɲ mbɪɲ ɲoɲ ɲa a ni nchwɛ ɲoɲ ghɔ pɔ pi fhɪncho. Miɲwɛiɲ ghɔ ni ɲga ntaooɲ, fhɪncho ghɔ chrā, ɲgwa pighɔ ghrāo. ¹⁵ Ndɔ pichəi ɲgwa pighɔ chhu ɲa, "A fu'u miɲwɛiɲ ni ghrɪ Bɛjɛbu, mbɔ nthishi pa miɲwɛiɲ." ¹⁶ Pichəi tā'a nu

mōon vi, nne nchhu ghō ŋa â chwīe ta'a lì nō nōon nu ŋa nji yi llo pi mbhō Minnwi.

¹⁷ Jishō ni nji nnu ŋa pugu ni mbī'i nu nε, nne nchhu ki'ε ni pugu ŋa, “**Mba'a sheshe la'a ŋa ŋgwa chhō** mā'an on ŋa pugu ni nchhō nε mien ki gū, ndō ti sheshe nda ŋa a pō pi ni minduonduon nε shi ŋgū nshāan. ¹⁸ **Nnε** ti Šhata nthi pi mon minduonduon ni non yi, sha'afuon yi lara pi nεin? Nthe ŋa o chhu ŋa mfu'u miŋwein pi ni ghrí BEJEbu. ¹⁹ **Ti ä mbō** ŋa mfu'u miŋwein pi ni ghrí BEJEbu, kan pa ghan younjij pəi ghà mfu'u pi ni ghrí gō? Nthe yie ghō, pugu shi mbō ŋgwa ha'an pugu shi nsha'a vəi nε. ²⁰ **Ndō** ä mbō ŋa mfu'u pa miŋwein pi ni mbhō Minnwi, kan yie nōon ŋa Sha'afuon Minnwi kwo nyien ti mbara vəi. ²¹ **Ndii** ŋa ŋgan ghrí tuo maon nchhō pi nthō ŋkē'i la'a yi nε, kan maon pi pighō pō shi'i. ²² **Ndō** ti ndii ŋa ŋon ŋa a pini mfā'o ghrí ncha vi, nii vi ŋga'a vi nε, kan a shi ŋkwe maon nchhō pi ŋa a yi'ə non yi ŋkuon ghō nε, ndōgō maon pi pighō ŋgəi nō ŋra.

²³ “**Sheshon ŋa a lo** mbō ŋgei mu nε mbina a, ŋon ŋa pigi yu lo ŋkiri nu ka'a nε thō nshaanshaan.

Jijwe piphi pini nu'un ŋkwəi

(Matio 12:43-45)

²⁴ “**Ndii** ŋa jijwe miŋwein taon mbin ŋon nε, a nyien mon pa li'i yō nthō ntā'a li'i fεε non yi. ŋga mien ki yəi sheshe li'i, nchhu ŋa, ‘Nshi mbini nda mu, li'i ŋa mi ni ndhō nε.’ ²⁵ **A ghà mbini**, njəi mon nda pi kwo yigi ndō nchwīe a kā'o. ²⁶ **A pini** ki'ε ndōgō khwachəi pichəi jijwe ŋa pugu pini mbigi ncha vi nε, pugu pugu thō nii nda'a nu fō, chombhi ŋon ghō pini mbigi ncha nō ha'an a ni fūon mbō nε.”

ŋkien mboro

²⁷ Jisho ni nga nchhu nnu yei, yichəi mingwe shina yú ngwa pigho kə̄rə̄ nggì yi nchhu ghə̄ ɲa, “Mbɔrɔ yi puɲ ye ɲa a phi ghə̄ nɛ, pugu pa yi pini ye ɲa a nu’ɔŋ ghə̄ nɛ.”

²⁸ Ndɔ a khwē ɲa, “Mbɔrɔ ka pɔ pi yi ngwa pɛ ɲa pugu ya’o chrà Minnwi ndɔ nchwie nɛ.”

Píe ɲa Jisho nɔŋ lɪ llo mbhɔ Minnwi

(Matio 12:38-42)

²⁹ Nɔ ha’añ yú ngwa ni mbigi nu nɛ, a jē nchhu nu ɲa, “**Ŋgwr**ɛiŋɔŋ yei ngwrɛiŋɔŋ piphi, a ta’a lɪ llo mbhɔ Minnwi ndɔ mba’a pi nɔŋ kan ta’a lɪ ni pugu ŋkiɛŋ nnu ghraoghrao Jona. ³⁰ Wu’ɔ nɔ ha’añ Jona ni mbɔ lɪ ni ngwa Nineve nɛ, a wu’ɔ ŋkwan ha’añ Muuŋ ŋŋmishua shi mbɔ lɪ ni ngwrɛiŋɔŋ yei nɛ.

³¹ “**Moŋ** llɛmbhi shá’a, ŋgwafuɔŋ Sheba shi ma ntithi pugu pa ngwrɛiŋɔŋ yei ngwēiŋ vugu nɔ pa ngusha’a nthɛ ɲa a ki nyiɛŋ ŋkiɛŋ ntaan ndaŋ llo la’ataŋ yu nthɔ ŋwɛɛ ntigi shiethɔ mbhɔ Fùŋ Sholomu, ndɔ lɪi njəi, yaŋ ɲa a chaa Sholomu nɛ pɔ hɛiŋ. ³² **Moŋ** llɛmbhi shá’a, ngwa Nineve shi ma ntithi ngwēiŋ vəi nɔ pa ngusha’a, nthɛ ɲa pugu ni mbá’a ŋkũnu yugu ni phi ndii ɲa Jona ni nshwei chrà Minnwi ni pugu nɛ, ndɔ ti lɪi njəi, yaŋ ɲa a chaa Jona nɛ pɔ hɛiŋ.

Lí’ɛ nŋ ŋŋmishua

(Matio 5:15; 6:22-23)

³³ “**Ŋŋ** shi’a nchu’u truka ndɔ ndəiŋ, ki ni’iŋ la’o mikru, ŋŋ ghà nchu’u ntigi pi ŋkuŋ ntigi, nnɛ ɲa ngwa gha nii nu pugu yəi lí’ɛ. ³⁴ **Ligi** yɔ pɔ pi laŋ nŋ yɔ. Ndii ɲa ɔ yəi fà’a Minnwi mbiŋ shi’i* nɛ nguoŋ nŋ yɔ linaŋ

* 11:34 11:34 Moŋ nù’ɔŋ pa Juu, ndii ɲa ligi ŋŋ pɔ shi’i nɛ, a pɔ ɲa a ŋgaŋ pwapuŋ. Ndii ɲa ligi ŋŋ yi piphi kan a ŋgaŋ pei.

ni lí'ε. Ndīī ña ɔ ya'ò ñgĩ'ε piñ nu nε, non̄ yɔ linaon̄ ni n̄jiññiñ. ³⁵ Nthε yie ghɔ, lina nu ña ki'i yaon̄ ña ɔ pī'i ña a lí'ε mbiñ ghɔ nε pɔ pi n̄jiññiñ. ³⁶ **Ti ñguon̄ non̄ yɔ** ndinaon̄ pi ni lí'ε ki yichəī ghrà lɔ mbɔ ñjiñ, kañ ñguon̄ non̄ yɔ shi ndi'ε, wu'ɔ nɔ ha'an̄ truka ghà ndi'ε shi'i ɔ yəī ñguon̄ non̄ yɔ nε."

Jishɔ nōon̄ fāñ ghan̄ Farashi pugu pa ghan̄ yε'i ñgwa ni gí

(*Matio 23:1-36; Maaku 12:38-40*)

³⁷ Jishɔ ni ñga mi'εñ chrā nu, ñon̄ Farashi gē vi ña pugu yu j̄i maon̄, nne a nii nda nchɔchhɔ nɔ j̄i nu maon̄ pighɔ. ³⁸ ñon̄ Farashi ghɔ ni ñgrào ndīī ña a ni njəī Jishɔ j̄i nu ki lɔ ñji'i nshīgao mbhɔ yi nɔ ha'an̄ nù'ɔñ yugu ni nchhu nε. ³⁹ Taathɔ chhu ghɔ ña, "**Pəī** Farashi ghà nshīgao ñkũnu ndua pugu pa mikru, ndɔ ndinaon̄ ni p̄ga pugu pa mbha nnu p̄ip̄hi. ⁴⁰ **Pa na pei! Minnwi ña a chwie ñkuon̄ yi nε**, lɔ ñgu'ɔ nchwie ju nchwie moon̄ yi? ⁴¹ **Nɔ** lɔgɔ maon̄ pε ña a pɔ mon̄ ndua pugu pa mikru nε ñgēre ghan̄ pou nɔ ghɔ, kañ ñguon̄ yaon̄ shi mbɔ yi taon̄taon̄ nɔ ha'an̄ nù'ɔñ yəī chhu nε.

⁴² "**Nɔ** ñgə'ī shi ñgwēiñ vəī, ma ñgwa Farashi, nthε ña pəī fε shwéi pa mishwr̄ei pugu pa laon̄, ni pa trũ kru, ndɔ pa'a ndɔ ntu'ɔshə nɔ pɔ nu ñgwa ndīndī ni ñgwamishua ndɔ mbiñī ñkhwā Minnwi. Pəī chwie nnu pei ndɔ ki lɔ mien̄ pichəī.

⁴³ "**Ñgə'ī** shi ñgwēiñ vəī, ma ñgwa Farashi, nthε ña pəī khwā nɔ chhɔ nu ñkuon̄ ləī pa ñgwa ndiēñ mon̄ nda luon̄ Minnwi pugu pa ña pi chrā ni pəī ni ndigha'ò mon̄ pa li'ī ka'a. ⁴⁴ **Ñgə'ī** shi ñgwēiñ vəī, nthε ña pəī pɔ nɔ fún̄ ña pi lɔ nū'ɔñ li yi, ñgwa nyiēñ nu ñkuon̄ ghɔ ki lɔ ñji."

⁴⁵ Yichəī ta'a ñgan̄ yε'ī ñgwa ni gí chhu ghɔ ña, "Masha, ɔ ghà ñga nchhu nēiñ ñgwε'ī vigi wε'ī."

⁴⁶ Jisho khwē ghō ŋa, “**ŋgə**’i shi ŋgwēiŋ vəi ŋkaa pəi, ma ghaŋ yē’i ŋgwa ni gí, nthē ŋa pəi ghà mfrēi ŋgwa ni lri ŋa a gha’a nō tiēŋ nu, ndō pa’a ndō mfe muunshimbhō yəi ŋkaa pəi ndrī nō ghō. ⁴⁷ **ŋgə**’i shi ŋgwēiŋ vəi, nthē ŋa pəi ghà ŋkrao pa ŋkiēŋ fúŋ ni pa njəili’i Minnwi, nō kwīŋ nu vugu, ŋgu’ō mbō pa njəili’i Minnwi pē ŋa tǎa pəi ni njwi nē. ⁴⁸ **Pəi** ŋkaa pəi nōoŋ nu ŋa pəi piŋ nnu ŋa pa tǎa pəi ni nchwīe nu nē, pugu ni njwi pa njəili’i Minnwi, pəi krao fúŋ yugu. ⁴⁹ **Nthē** yie ghō, shiethō Minnwi chhu ŋa, ‘Nshi ntaoŋ pa njəili’i Minnwi pugu pa ghaŋ ntaoŋ, pi jwi pichəi ndō mfe ŋgə’i ni pichəi.’

⁵⁰ “**Nenne** chhī ŋguoŋ pa njəili’i Minnwi ŋa pi jwi jē ndii ŋa Minnwi ni mba’o mbhi nē shi nthi thō ŋgwa mbhi shi’a. ⁵¹ **Llo** ŋkuoŋ jwi nu Abe ti ŋgəi nchəiŋ ŋkuoŋ jwi nu Shakaria, ŋa pi ni njwi vi shina li’i fē’iŋgiēŋ pugu li’i Taonŋtaoŋ Nda Minnwi nē. A yie, ñchhu ni pəi ŋa chhī yugu shi nthi thō pəi. Shishini, pəi mbhi shi’a fā’o njō nō thō yugu ghao.

⁵² “**ŋgə**’i shi nii vəi, ma pa ghaŋ yē’i ŋgwa ni gí Mushi, pəi ləiŋ chu’ō nda yē ŋa shiethō pō moŋ ghō nē, pəi ŋkaa pəi lō nji’i mbiŋ nō nii nu moŋ ghō, ndō pa’a ndō miēŋ ŋgwa ŋa pugu tā’a nu nii fō nē ŋa pugu nii.”

⁵³ Jisho ni ŋga ndollo fō, pa ghaŋ yē’i ŋgwa ni gí Mushi pugu pa ŋgwa Farashi thō ndāa chrā yi ŋkiēŋ ntou yi, nthō mfra vi ni ntou pie ŋa a chrā ntou nnu. ⁵⁴ **Nnē** nthō ŋku’ō puŋ yi ŋa a chrā nnu ŋa a lō nji’i ŋkā’o nē, pugu wēiŋ vi.

12

Shūu nu tónə nthē nnu mifi
(Matio 10:26-27)

¹ **Ndii** nō ha’ar pa ŋkaŋŋkaŋ ŋgwa ni ŋkiri nu ta’a li’i nē ti pichəi ku’ō nu mbiŋ pichəi nē, Jisho fūoŋ njē chrā nu pi ni ghaŋ younjin pi, nchhu nu ŋa, “**Pəi** lina yishi pa

ngwa Farashi mbo nnu mifi. ² **Yichəi** yaon lo nji'i mbo fo na pi pūon na mba'a Minnwi mien ki nōon páa. Pa'a yichəi nnu ləin lo mbo fo na mba'a pi yi'i mien ki ji. ³ **Nenne**, sheshe nnu na o chhu mon njin ne, pi le nja'o li'i lí'e, sheshe nnu na o chūon mon njien nda ne, pi le nchi mbhi.

*Wu'o mbogo pi Minnwi
(Matio 10:28-31)*

⁴ **“Nchhu ni pəi**, ma pa taannu pan, ki'i pəi pogo ngwa pe na mimfe pugu wu'o njwi pi freinon ndo pa'a ndo nu'on mfa'o ghrí no chwie nu nnu na a pigi ncha yie ne. ⁵ **Ndo** nshi nshwei vəi ni non na a pie na pəi pogo vi ne, pəi pogo pi non na a piní mfa'o ghrí no mā'an nu mon mōnon ng'u'o lien shhe ndii na a kwo jwi ne. Pəi pin nnu na nchhu ni pəi ne, a ju mbo non na a pie na pəi pogo ne.

⁶ **“Pi shi'a fini ti**en puon milunu pi wu'o ni paa puon mi mbin? Ndo ti Minnwi shi'a ndi'e kan ta'a yi shina pugu. ⁷ **Ki'i mfa'o** pogo gu, o gha'o mbho Minnwi ncha ntou milunu. Minnwi shia ngon ngiitho yo ghao.

*Ki'i mfa'o lritho nthē Jisho
(Matio 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ **“Ndo** nshwei vəi na sheshenon na a chhu shhi ngwamishua na a nyan ne, Muon Nonmishua shi nchhu nkaa yu na a ji shhi pa gan ntaon Minnwi. ⁹ **Ndo** sheshenon na a laa a shhi ngwamishua ne, Muon Nonmishua shi ndaa vi shhi gan ntaon Minnwi. ¹⁰ **Sheshenon na a shi nchhu nnu** piphi no ligi Muon Nonmishua ne, Minnwi shi ndi'e phi yi, ndo ti sheshenon na a shi ngwe'i Jijwe Minnwi ne, mba'a Minnwi li'e phi yi.

¹¹ **“Ndi** na pi lōgo gho ngəi no nda luon Minnwi ki shhi gan sha'a, ki shhi pa memme ngwa ne, ki'i ngwie

nonj yɔ ni nnu ɲa ɔ shi nchhu nɛ ki ɲkwanj ha'anj ɔ shi ntaa nonj yɔ nɛ. ¹² Nthɛ ɲa Jijwɛ Minnwi shi ntigi ghɔ ndii ghɔ ni nnu ɲa a kā'o ɲa ɔ chhu nɛ."

ɲganj fā'o ndɔ mbɔ na

¹³ Yichəi ɲonj monj kiri ɲgwa pighɔ chhu ni Jishɔ ɲa, "Masha, chhu ni ndiɲ a ɲa a ghrā maonj pɛ ɲa taa mienj ni pigi nɛ, mɛɛ nyanj."

¹⁴ Jishɔ khwē ghɔ ɲa, "Taannu a, a nū'ɔɲ gɔ nū'ɔɲ a nɔ ɲganj sha'a shá'a ki ɲganj ghrā maonj shina pəi ndiɲ ghɔ?" ¹⁵ Jishɔ chhu ni pugu ɲa, "Pəi ywɛɛ thɔ yəi, nthɔ ndina nu ɲa ki'i pəi fā'o sheshe ɲkwanj piga nthɛ ɲa chɔmbhi ɲonj lɔ ɲji'i mbɔ pi monj ntou maonj ɲa a fā'o nɛ."

¹⁶ Jishɔ shwei yei lu'ɔ chrà ni pugu: "ɲganj fā'o chəi ni mbɔ fɔ, maonj pwa monj nyiɛɲ yu ɲga'a. ¹⁷ A pi'i nu monj njù'ɔ yu ɲa, 'Mi shi nchwie pi nɛiɲ yo? Nthɛ ɲa ñɔ mfā'o li'i ɲa minthɛ ñū'ɔɲ ɲguonj maonj paɲ pei fɔ.' ¹⁸ Nɛnnɛ a chhu ɲa, 'Yei nnu ɲa ñshi nchwie nɛ, ñshi mbini nshā'a li'i nū'ɔɲ maonj paɲ, ɲkrao pi nduonj mbɔ pi gha'ogha'o, nū'ɔɲ maonj ji paɲ pugu pa pichəi maonj paɲ monj ghɔ. ¹⁹ Nchhu ni nonj a ɲa, "Mbrɔthɔ ɲonj! ɔ fā'o ɲguonj maonj shi'i ɲa a pie ɲa ɔ fā'o nɔ ntou ɲga'o nɛ, fɛɛ nonj yɔ, ɲji, nnu, mfā'o pwanju'ɔ.'""

²⁰ "Ndɔ Minnwi chhu ghɔ ɲa, 'Yaonj na yei! Ni tu'u yei ñshi ɲkwe chɔmbhi yɔ. A shi ɲga mbɔ nɛnnɛ, maonj pine ɲa ɔ kiri nɛ pɔ yi gɔ?"

²¹ Jishɔ lūgwi ɲa, "Yei ɲkwanj ha'anj a shi mbɔ ni ɲgwa pɛ ɲa pugu kiri fā'o ni nonj pugu ki lɔ mfā'o ligi Minnwi nɛ."

*Minnwi ghà ndina ni puonj pi
(Matio 6:25-34)*

²² Jisho chhu ni ghan younjij pi na, “**Nthe** yie gho, nshwei vëi na ki’i pëi wie noj yëi nthe chombhi yëi, na pëi shi nji pi kho ki nthe ngrào noj yëi, na pëi shi mā’anj pi kho. ²³ **Nthe** na chombhi chaa maon ji, noj yō chaa ndhwí. ²⁴ **Pí**’i mbij pa mishi, pugu shi’a mbhi, ndo pa’a ndo ηkwōo, pa’a ndo mfā’o shaon ki li’i nū’ōη maon, ndo Minnwi kugwi vugu ghao. Ndo o gha’o mbho Minnwi nchaa pa mishi. ²⁵ **Minthe** sheshenon vëi piní mbigi chombhi yi wu’o shigëi nthe na a wie noj yi? ²⁶ **Na mimfe** pa’a o lo nji’i nchwie muon mi nnu no yine ne, o nu’uj ηgwie noj yō ni pichëi pa nnu nthe kho?

²⁷ “**Pí**’i mbij pa frawa ηkwanj ha’anj pugu ghà ηku’o ne, pugu shi’a mfā’a ndo pa’a ndo ntuj ndhwí, ndo nshwei gho na nji’i nthe pi Sholomu mon ηguon ndigha’o yi ghao shini ndo mbwa ti mbo no ta’a frawa. ²⁸ **Ti Minnwi mā**’anj fi’i ndipwa yei mbij pa trü na a yi maon shi’a, yua gha mbo nu a kwo yaon ti pi tūon ne, pëi pí’i na a shi ndina ni pëi pi fi’i yi neij? ηgwa pij kike’i pei! ²⁹ **Nenne** ki’i pëi wu’o ntho ηgwie noj yëi pi li’i ta’a yaon na pëi shi nji ki nnu ne, ki mfā’o ghaghana mon njū’o pëi. ³⁰ **Pa ghanj ki pij Minnwi ηkuonj mbhi yei tho** ntei pi nijij maon pei, ndo ni pëi, Minnwi Tãa vëi ji na a pie na pëi fā’o maon pei. ³¹ **Pëi** ka shigi pi Sha’afuon Minnwi mon chombhi yëi, nenne kan Minnwi shi mfe ηguon maon pei ghao ni pëi.

Fà’o po

(Matio 6:19-21)

³² “**Nji’i nthe** no ha’anj pëi, ghanj younjij pan po pi shigëi no muon kwie minjiñ ne, ki’i pëi fā’o pogo gu na mba’a pëi yi’i mfā’o yaon na a pie na pëi yru ηkuonj gho ne, nthe na Tãa vëi Minnwi lōgo nthi Mi mon khwã njū’o yi na pëi pugu shi nsha’a fūonj ka’a.

³³ “**P**əi fini maonj pəi, mfɛ mbiŋ ghɔ ni ghanj pou, mba’o nɔ fā’o nu pìɛŋ mbiŋ ŋa mba’a a yi’i mbiŋ nɛ, pugu pa fā’o po ŋa mba’a a ma mme, li’i ŋa mba’a ŋgina chəiŋ fɔ, ndɔ mba’a shə’i kru. ³⁴ **N**thɛ ŋa li’i ŋa fā’o yɔ pɔ nɛ, a li’i ŋa njù’ɔ yɔ shi mbɔ ŋkaa yu nɛ.

Puonj fā’a ki li’ɛ nonj

³⁵ “**P**əi piri nonj yəi ni sheshe nnu ŋa a shi nthɔ nɛ, ŋkrao ŋkandanj yəi a tini, nchu’u lanj yəi a kiŋ nu, ³⁶ **n**ɔ ŋgwa ŋa pugu ywɛɛ taathɔ vugu a kwəi li’i ji lán, nɛnnɛ ŋa a shi ŋga ŋkwəi ŋkwəi nda, pugu ki’i nchu’ɔ chu’ɔ ta’a ŋgɛ. ³⁷ **P**watua pɔ ni pɛ puonj fā’a ŋa taathɔ vugu kwəi njəi vugu pugu wu’ɔ mbi’i tɔthi nɛ. Shishini, nshwei vəi, a shi mbiŋ nonj yi nshwei vugu ŋa pugu chɔ ŋkuonj tapɛi, a thɔ ŋgrā maonj ni pugu. ³⁸ **P**watua shi mbɔ ni puonj fā’a pɛ ŋa taathɔ vugu gha njəi vugu pugu kwo piri nonj yugu nɔ sheshe ndii ŋa a shi nthɔ nɛ. Ki a thɔ pi monj ntunj mbhi, ki ni nda’ambilanj.

³⁹ “**N**ɔ mimfɛ ɔ fā’o tininju’ɔ ŋa ŋganj nda kanj nji ndii ŋa ŋgina shi nthɔ nɛ, a shi kanj ndɔ miɛŋ nda yi a pə’i. ⁴⁰ **P**əi ŋkaa pəi piri nonj yəi, nthɛ ŋa Muunj ŋonmishua thɔ nu monj ndii ŋa mba’a pəi yi’i mbi’i nɛ.”

ŋganj fā’a tithi ki ŋganj fā’a təitəi

(Matio 24:45-51)

⁴¹ Pita pie ŋa, “Taathɔ, ɔ chrā yei lu’ɔ chrà pi ni pigi ki ni ŋguonj ŋgwa?”

⁴² Taathɔ khwē ŋa, “**A** gɔ ki’ɛ mbɔ muunj fā’a tithi ndɔ mfā’o shiethɔ, ŋa taathɔ shi nū’ɔŋ vi a lina nu ni nda yi ndɔ ŋgrā maonj ji ni pichəi ghanj fā’a ndii ŋa ndii kā’o nɛ? ⁴³ **M**ɔɔ shi mbɔ ni muunj fā’a ye ŋa masha vi yəi vi a thɔ fā’a nu shi’i ndii ŋa a thɔ nɛ. ⁴⁴ **S**hishini, nshwei vəi, a shi nū’ɔŋ vi a thɔ ndina ju ni ŋguonj maonj pi. ⁴⁵ **N**ɔ ti müunj fā’a ghɔ mbi’i monj njù’ɔ yu ŋa mba’a

taathɔ vi yī'ε mbini, nchhɔ ηgwie pichəi gharj fā'a, mbɔ pi pimbja pugu pa pi piŋgε, nthɔ nji maonj ndɔ nnu mbaa nu, ⁴⁶ **kaŋ taathɔ** vi shi nε ηkwəi pi llé yε ηa a shi lɔ mbī'i nε pugu pa ndii ηa a shi lɔ nji nε, ndɔ nchrɛi vi kaonkaonj. A yəi ηkwəŋ ηgə'i gharj fā'a mbe.

⁴⁷ **“ηgaŋ fā'a** ηa a ji nnu ηa taathɔ vi tā'a nu ηa a chwīe nε, ki lɔ nji'i mbiri nonj yi, ki nchwīe nnu ghɔ ηa taathɔ vi tā'a nu nε, shi mfā'o ηkieŋ titini wie. ⁴⁸ **Ndɔ** ti ηonj ηa a shini ndɔ nji, ndɔ nchwīe nnu ηa a pie wie nε, shi ηkwe shigɛi wie. ηonj ηa pi fε ntou yi ghɔ nε, pi shi mbie ntou yi mbhɔ yu. Ndɔ ηonj ηa pi fε ηkieŋ ntou yi ghɔ nε, pi shi mbie vi pi ni ηkieŋ ntou yi.

Nnu ηa Jishɔ ni njε'i ηgwa nɔ nε ni nthɔ ni mindoundou

(Matio 10:34-36)

⁴⁹ **“ηki thɔ** pi nɔ mā'arj nu mɔŋonj ηkuonj mbhi, ηjūa ηa a kaŋ ni ηkwo kii nu. ⁵⁰ **Ndɔ**, mfā'o kwe ηkhi nɔ tɔgɔ nu monj ghɔ, mbɔ ηgə'i pugu pa gu. Mfā'o yu'ɔ njū'ɔ ti a shi nthɔ ntɔgɔ. ⁵¹ **Pəi** pi'i ηa nthɔ pi nɔ fε nu ta'anggi ηkuonj mbhi hɛiŋ? ηga, nthɔ pi ni minduonjnduonj. ⁵² **Nthε** ηa jē ndwε ηgəi nu shhi, monj nda ηa tiεŋ ηgwa pɔ fɔ nε, pugu shi nchhɔ kikie, trɛi ηgwa pɔ ni ta'a kwɔ, pi paa pɔ ni ta'a kwɔ. ⁵³ **Pugu shi nthi pi nduonjnduonj, tāa pugu muuŋ vi yi mimbja pɔ** kikie, maa pugu muuŋ vi yi mingwε pɔ kikie, maŋgaonj pugu ηgwε muuŋ vi chhɔ kikie, ηgwε muuŋ chhɔ kikie pugu maŋgaonj vi.”

Ji nu njij nnu ηa Jishɔ nthɔ nchwīe nu nε

(Matio 16:2-3)

⁵⁴ Jishɔ pini nchhu ni yú ηgwa pighɔ ηa, **“Ndi** ηa pəi yəi mbì ku'ɔ nu ηgei nii minaonj nε, pəi ki'i nchuchu ta'a ηgɛ ηa, 'Mbì shi ndhɔ.' Ndɔ a wu'ɔ mbɔ pi nεnne. ⁵⁵ **Ndi**

ɲa pəi yəi fɪfrəi laonj llo mbiɛŋ nɛ*, pəi ki'i nchuchu
 ɲa, 'Minaonj shi ntūonj.' Ndo a wu'ɔ mbɔ pi nɛnnɛ. ⁵⁶ Pa
 ɲgwa mifi pei, mimfɛ pəi lii ɲkwanj ha'anj po pugu shɛ
 pɔ nɛ nchhu ɲkwanj ha'anj yie llɛmbhi shi mbɔ nɛ, ti a
 chwɛ khɔ pa'a pəi lo nji njin pa nnu ɲa a tho ndɔŋɔ li'i
 ndwɛ nɛ?

Lūgwi pəi ɲonj ɲa pəi yu taonj nu kikiɛ nɛ
(Matio 5:25-26)

⁵⁷ "A chwɛ khɔ pa'a ɔ lo mbɪ'i ni nonj yɔ nnu ɲa a kã'o
 nɛ ndɔ nchwɛ? ⁵⁸ Nɔ ha'anj ɔ ghəi nu pəi ɲonj ha'anj
 a puru ghɔ shhi ɲganj shá'a nɛ, kãa nɔ lūgwi nu pəi yu
 shɛndaonj. Ǿ mienj ki chwɛ nɛnnɛ, kanj a shi ndɔŋɔ ghɔ
 ɲgəi nɔ shhi ɲganj shá'a mfɛ ghɔ ni pa brushi, pugu ni'inj
 ghɔ chəinj. ⁵⁹ Nshwei ghɔ, mba'a ɔ ma ntaonj ki lo naa
 mbe ɲguonj njɔ yɔ ghao."

13

Pã'a ɲkũnu yɔ ni phi kiɛŋ nɛ kanj ɔ shi khu
(Matio 16:2-3)

¹ Pichəi pa ɲgwa ni mbɔ fɔ ndii ghɔ ɲa pugu ni nshwei
 Jishɔ ɲkwanj ha'anj Paile ni njwi pichəi ɲgwa Galili ndii
 ɲa pugu tho fɛ yaonj fɛ'ingienj ni Minnwi nɛ. ² Jishɔ khwɛ
 ni pugu ɲa, "Pəi pi'i ɲa ɲgwa Galili pei chwɛ phi nchaa
 ɲguonj ɲgwa Galili nduonj nthɛ ɲa pi jwi vugu nɛ nɛ?
³ Nshwei vəi ɲa ɲga! Ndo ti pəi mienj ki pã'a ɲkũnu
 yəi ni phi kanj pəi shi ɲkhu ghao ɲkaa pəi. ⁴ Ki pəi
 pi'i ɲa fuonjchrɔ ɲgwa la'ataonj Shiloan, ɲa nda tothi
 ni ɲgũ njwi vugu nɛ, ni mbɔ pi pa ɲgwo nnu mbimbhi

* 12:55 12:55 Monj la'ataonj Judia ndii ɲa fɪfrəi llo ɲgei ɲkũnu njɔ
 pa li'i laonjaonj nthɛ ɲa a fɪfrəi laonj.

nchaa ηγουοη πα ηγωα ηα πυγου νι νχχσ Jerushaleiη* nε? ⁵ **Nshwei v**θi ηα ηγα! Nδσ τι πθi μιενη κι πα'α ηκ'υνου yθi νι φηi, kaη πθi ghao shi ηkhu ηkaa πθi.”

Lu'σ chrà nthε thì ki yuη

⁶ Jishσ chhu yei lu'σ chrà ni πα ghaη younjinη pi: “**Yich**θi ηουη νι mbhi wùnu moη nylene yu, nthσ li'i ka ntίεη ηkuouη ghσ πα'a a λσ mbσ. ⁷ **Nn**ε, a chhu ni ηgaη fà'a yi ηα, 'Lii ηjθi, nσ trεi ηga'ο nthσ nthσ nu hεiη nσ tho nu ntā'a ntίεη thì ndσ πα'a ndσ ηjθi sheshe yi. Kθ'i mā'αη shhe, ki'i a nu'uy nthσ ηji shhe gha.’

⁸ “**Muuη f**à'a yi ghσ khwē ghσ ηα, ‘Taathσ, pini miενη fσ nσ ta'a ηga'ο, ntou la'ο yi ni'ηη khί fσ. ⁹ **Ti ä njuη ntί**εη ηga'ο yini, a pwa, ti ä nchσ ki yuη, σ kθ'i vi mā'αη shhe.”

Jishσ yīgi ghñσ mingwe LlÉ Ji pa Juu

¹⁰ Yichθi ta'a LlÉ Ji pa Juu ni mbσ, Jishσ tho ηjε'i nu moη nda luouη Minnwi. ¹¹ ηga ηjθi nu, yichθi mingwe chθiη fσ, mfā'ο jiwε pīphī ηα a ni nchwīe a ghñσ nu nσ fuouηnchρσ ηga'ο. A ni ntu'utu'u, ti mimfε πα'a a λσ ntithi tσthi ndindi. ¹² Jishσ gha ηjθi vi, mēiη vi, nchhu ghσ ηα, “**Mingw**ε, σ lūgu moη ghñσ yσ.” ¹³ Nū'ουη mbhσ mi mbīη yu, a pi'i ntithi ndindi chomilaouη ghσ, ηga'ο Minnwi.

¹⁴ Mmεουη moη nda luouη Minnwi pigitua ηα Jishσ yīgi ghñσ LlÉ Ji. Nchhu ni πα ηγωα ηα, “Pi fā'ο nσ fā'a nu nσ ntigao llεmbhi, nthε yie ghσ, pθi tho pi moη shina llé pighσ pi yīgi ghñσ yθi, ki'i a pσ pi LlÉ Ji.”

¹⁵ Taathσ khwē ghσ ηα, “**Ghaη mif**iηi pei, shesheouη shina πθi shi'a mfēi fua yi pygu ηkwéiη yi moη nda ηα

* ^{13:4} ^{13:4} Jishσ ni ηkhwē nne nthε ηα πα Juu ni mb'i yugu ηα nnu pīphī shi'a nthσ ni ηouη ki a λσ ntā'a ju.

pugu ghà nda'a nE, ngōi ni ju chonkhi mfe jkhi gho Llé Ji? ¹⁶ **Ti ndwe**, mba'a jkwe mingwe vei Llé Ji, muun Abrahan, na Shata jkrao vi no fuonchrō nga'o nE?" ¹⁷ A ni nga nchhu nnu yei, lrithō wēin pa mbina pi, ndo nguon pichōi pa ngwa nduon fā'o pwanju'ō nthE nguon pa memme nnu na a chwie nE.

Paa lu'ō chrà jkuon Sha'afuon Minnwi

(Matio 13:31-33; Maaku 4:30-32)

¹⁸ Nenne Jishō pie na, "**Sha'afuon Minnwi pō** pi no kho? Mimfe mā'anj fi'i yi pi ni kho? ¹⁹ **A pō** pi no mbhē yaon mbō jkieŋ yi gE, na ŋon lōgō ngōi mā'anj moŋ nyien yu, a ku'ō ngū thi, pa mishi thō jkrao nda pugu jkuon pa mbhō pi."

²⁰ A pinī nu'uj mbie na, "**Mimfe** mā'anj fi'i no Sha'afuon Minnwi pi ni kho? ²¹ **A pō** pi no yaon chwie prupina ku'ō ha'anj mingwe lōgō ni'ij moŋ ta'a bruma'a prupina, a chwie nguon prupina gho ku'ō ghao."

Chonda kike'i

(Matio 7:13-14,21-23)

²² Jishō ni nyien ntōgō moŋ pa memme la'ataon pugu pa puon mi puon pi, nthō nje'i nu no ha'anj a ni ntōgō ngōi nu Jerushalein nE. ²³ Yichōi ŋon pie vi na, "Taathō, a wu'ō shigēi ngwa ha'anj pugu shi ndūgu?"

Jishō chhu gho na, ²⁴ "**Ŋshwei vōi**, pōi pa'o no nii nu pi moŋ muun chonda, nthE na ntou ngwa shi mba'o no nii nu ndo a gha'a vugu. ²⁵ **Ndii** na ngan nda shi nu'uj ndollo mfīnī chonda nE, pōi tithi mbhi nthō jkwēi chonda, nchhu nu na, 'Taathō, chu'ō chonda ni pigi.' A shi jkhwē nchhu ni pōi na, 'Ndo nji'i nji vōi ki li'i ha'anj pōi llo nE.' ²⁶ Nenne, pōi shi nchhu na, 'Pia ni nji ndo nnu ka'a, ndo o ni nje'i shendaon la'ataon pigi.' ²⁷ **Ndo** a shi

nchhu ni pəi ɲa, ‘Ndo nji’i nji vəi ki li’i ha’anj pəi llo nɛ. Pəi lollo, ɲguon vəi pa ɲgūo nnu mbimbhi.’

²⁸ “Pəi shi ɲkəi ndo ɲkru shua məi fə ndii ɲa pəi yəi Abrahan, ni Aiji, ni Jakɔ, ni ɲguon pa ɲjəli’i Minnwi, pugu pɔ mon ntu’o fūon Minnwi ndo, pi mā’anj vəi mbhi.

²⁹ ɲgwa shi ma ndho ɲgei la’ataon sha’a minaon, ni yi ɲgei nii minaon pi ma ndho khwi pugu pa mbiɛɲ, nchho yəi taprei mon ntu’o fūon Minnwi. ³⁰ Lii ɲjəi, pichəi pa ɲgwa ɲa pugu pɔ ndugwi ɲjiɲ nɛ ma mbɔ shhi, pichəi ɲa pugu pɔ shhi lūgwi ɲjiɲ.”

Jisho fā’o pə’i ɲjū’o nthɛ Jerushalɛiɲ

(Matio 23:37-39)

³¹ Wu’o ndii ghɔ, pichəi pa ɲgwa Farashi tho mbara Jisho nchhu ghɔ ɲa, “Kwiɛɲ ɲki’ɛ ɲgəighəi, nthɛ ɲa Hɛrɔ tā’a nu ɲjwi ghɔ.”

³² Jisho khwē ni pugu ɲa, “Ghəi nshwei mimbaanguo ghɔ fɛ a nɔ ghɔ ɲa ñthɔ nɛ mfu’u pa miɲwɛiɲ ndo ɲjigi pa ghɛnɔ shi’a pugu pa yua, ndo a gha mbɔ mon trɛi llɛ mī’ɛɲ fā’a a. ³³ Ndo a kā’o vəi ɲa shi’a, ni yua, pugu pa yua vini, mbɔ shɛndaon ɲgəi nu, nthɛ ɲa mimfɛ pa’a pi lo ɲjwi ɲjəli’i Minnwi ki a lo mbɔ pi Jerushalɛiɲ.

³⁴ “Jerushalɛiɲ, Jerushalɛiɲ, la’ataon ɲa pugu jwi pa ɲjəli’i Minnwi ndo ntuj pa ɲgwa ɲa pi taon vugu vɛ nɛ ni ɲgū’o, a ɲgɛ yi khɔ ɲa ñtā’a nu ɲkiri puon pɔ ta’a li’i ɲkwan ha’anj miɲguo ghə ɲkiri puon pi la’o prā yi nɛ, ndo pa’a ɔ lo ntā’a nu. ³⁵ Lii ɲjəi, nda yəi kina ɲku’o fūɲ. Ndo ñchhu ni pəi ɲa mba’a pəi nu’uj ɲjəi a, kan a nɛiɲ ndii tho ɲa pəi shi nchhu ɲa, ‘Mbɔrɔ pɔ ni ɲon ɲa a tho nɔ ligi Taathɔ nɛ.’”

¹ Yichəi Llé Ji ni mbo, Jisho ghəi nda yichəi nthishi pa ngwa Farashi li'i ji maon, pa ngwa tho mbe'i vi. ² Nga njəi nu, yichəi non ja a ni mfa'o ghino miku'w kwə pugu pa mbho chəi. ³ Jisho pie ni pa ghan ye'i ngwa ni gi pugu pa ngwa Farashi ja, "Gí pin ja pi yigi ghino non Llé Ji ki nga?" ⁴ Pa'a pugu lo nkhwē, Jisho lōgo ngan ghino gho njigi ghino yi mien vi ki'e ja a ghəi. ⁵ Nenne a chhu ni pugu ja, "A yəi non shina pəi ja muun vi ki fua yi ngū mon tiən nkhi shishi, pa'a a lo nki'i nshū vi shū mfu'u Llé Ji?" ⁶ Pugu pou khwè.

Lu'w chrà ja Jisho ni nchhu ni pa ghan gè

⁷ Jisho jē ntho nchrā lu'w chrà ni pa ghan gè pi ndii ja a yəi nkwan no ha'an pugu chho nterə pa li'i lien yəi taprei nē, nchhu nu ni pugu ja, ⁸ "Ndi ja pi gē gho li'i ji lán nē, ki'i ndōgo li'i lien, nthē ja kə'ichəi pi gē non ja a chii ncha gho. ⁹ Nnē ja non ja a gē vəi nē shi ntho nchhu vē ja, 'Fē li'i yo ni non vei!', kan o shi ngəi ki'e mon shhunon ndōgo ndugwi njin li'i.

¹⁰ "Ndo ndii ja pi gē gho li'i nē, ghəi nchho no ndugwi njin li'i, nenne ja ndii ja non vē ja a gē gho tho nē, kə'ichəi a chhu vē ja, 'Taannu a, ku'w no li'i lien'. Nenne o shi nchii ligi nguon pa ngwa ja pəi pugu po nkuon taprei nē. ¹¹ Nthē ja sheshenon ja a kəθə non yi nē, pi shi nshwi'i vi shhē. Sheshenon ja a shwi'i non yi shhē nē, pi shi nkəθə vi tothi."

¹² Jisho chhu ni non gho nkaa yu ja a ni ngē vi nē ja, "Ndi ja o piri nkien maon ji nē, ki'i mēin pi taannu po, ki lin po, ki ndaonon yo, ki taakuo po, mbo ghan fa'o, nthē ja pugu shi ma ngē gho nkaa pugu nne a po ja o kwo fa'o pe yo ni nnu ja o ni nchwē nē. ¹³ Ndi ja o piri ji nē, gē pi pa mbou, pa nkwin, pa nchriligi, ¹⁴ nnē, kan o shi mfa'o mboro nthē ja mimfē pa'a pugu lo ma ndu'u vē.

Minnwi shi ndu'u shi'i yɔ ndiī ɲa pa ɲgwa shi'i le ɲku'ɔ nɛ."

Lu'ɔ chrà nthɛ nnu mmē jì

(Matio 22:1-10)

¹⁵ Ndī ɲa yichəi ta'a ɲgaɲ gè ɲa a ni nchɔ ɲkuon taprɛi ni nja'o yei nnu nɛ, nchhu ni Jishɔ ɲa, "A fi'i pwatua nɛiɲ ni ɲon ɲa a shi mbɔ ɲgia jì mon ntu'ɔ fion Minnwi?"

¹⁶ Jishɔ khwē ɲa, "Yichəi ɲon ni ma mbiri mmē jì ɲgē ntou ɲgwa. ¹⁷ Ndī jì ghɔ ni ɲga ɲkā'o, a taon muun̄ fā'a vi ɲa a chhu ni ghaɲ gē pi ɲa, 'Pəi thɔ, ɲguon yaon kwo kā'o!' ¹⁸ ɲguon yugu ghao jē nthɔ ɲjūa shwieshwie. Fion yi chhu ni muun̄ fā'a ghɔ ɲa, 'Njuon shɛ, a pie ɲa ɲgu'ɔ ɲgəī ɲjəi, mba'o mbhɔ ɲa a mien̄ a ndu'u.' ¹⁹ Yichəi chhu jì ɲa, 'ɲkwo yuon wun̄ fua fā'a nyien̄ ɲgəī nu li'i ywɛ'i vugu, nthɛ yie ghɔ, nduon ɲa a li'ɛ fāɲ a.' ²⁰ Vichəi chhu jì ɲa, 'ɲgu'ɔ ɲka laɲlaɲ. Nthɛ yie ghɔ, minthɛ pa'a ndɔ nthɔ.'

²¹ "Muun̄ fā'a ghɔ pinī nshwei taathɔ vi ni pa nnu pei. ɲgaɲ nda ghɔ chhu ni muun̄ fā'a vi ghɔ mon̄ pigitua ɲa, 'Taon ɲgəī mon̄ pa la'a, pugu pa fra, nchhu ni pa ghaɲ pou, pa ɲkwini, pa nchriligi ɲa pugu thɔ.' ²² A gha ndara muun̄ fā'a ghɔ chhu ɲa, 'Taathɔ, ɲkwo fā'a ɲkwan̄ ha'an̄ ɔ chhu nɛ, ndɔ shina wu'ɔ mbi'i ni pichəi ɲgwa mon̄ nda.' ²³ Nɛnɛ, taathɔ pinī nchhu ghɔ ɲa, 'Taon ɲgəī shendaon̄ ntou, pugu pa ndaon̄ moon̄ trū, niɲi ɲa ɲgwa thɔ nii nɛ ɲa nda a linaon̄. ²⁴ Ndɔ nshwei vəi, mba'a kan̄ ta'a ɲon ɲa mi ni ɲgē vugu nɛ ywɛ'i sheshe yaon̄ jì.'"

Nchuon̄ yōu nu ɲij̄ Jishɔ

(Matio 10:37-38)

²⁵ Ndwe, yú ɲgwa ni nthɔ ɲjōu ɲij̄ Jishɔ, a kara nchhu ni pugu ɲa, ²⁶ "ɲon nthɔ ɲij̄ a ki lɔ mbinā tãa vi, pugu pa

mũuŋ vi, ni ŋgwε vi, pugu pa puoŋ pi, ni lŋŋ pi pi pimbhia, pugu pa pi piŋge, ooŋ, pugu pa chɔmbhi yi, kaŋ minthe pa'a a lo mbo ŋgaŋ younjij a. ²⁷ **Sheshenon ja a lo** nji'i ntiεŋ wá'a yi ntho njij mu ne, nthε pa'a a lo njou njij a.

²⁸ **"A yoi** ŋoŋ shina pɔi ja ä ntā'a nu ŋkroa nda tothi, pa'a a lo mfuoŋ nchochho shhe ndii fi'i nchuoŋ yi, no yoi nu ja a fā'o fi'i mbiŋ ja mimfe a krao no gho mi'εŋ ne? ²⁹ **Ki**εŋ nenne, kaŋ a shi ŋga mbo ndii ja a nū'oŋ kwonda tothi gho ki lo mi'εŋ nda tothi gho ne, sheshenon gha njoi, mā'aŋ vi ni kwəiŋ, ³⁰ **nchhu nu ja, 'ŋoŋ vei ni njē** ŋkroa nu nda ki lo nji'i mi'εŋ.'

³¹ **"Ki a yoi** fuoŋ ja minthe a ghəi nu mā'aŋ yichəi fuoŋ ni wuŋ ŋkaŋ ghaŋ mā'aŋ nchhə, yie fuoŋ lo fā'o pi paa wuŋ ŋkaŋ ghaŋ nchhə, ki a lo fuoŋ nchochho shhe ndii ja mimfe a mā'aŋ vi ni wuŋ ŋkaŋ ghaŋ nchhə pigho. ³² **Ti a nchochho** njoi ja mimfe pa'a a lo mā'aŋ vi, a taoŋ ghaŋ ntaoŋ ja pugu ghəi mbie vie fuoŋ ja, 'Pigi chwie neij nji ja mimfe pia fā'o ta'anggi.' ³³ **Wu'**o nenne, sheshenon vəi nthε pa'a a lo njou njij a ki lo mi'aŋ ŋguoŋ nnu pi nthε a.

Khí ja a lo nji'i mfā'o ghère

(Matio 5:13; Maaku 9:50)

³⁴ **"Khí pwa, ndo** ghrí yi no chwie nu yaon pwa mbhe, o pini ŋkwəi ni ghrí yi gho pi neij? ³⁵ **Nthε** ja mba'a a yi'i nu'uy mfā'o ghère shhe, ki no gwí ŋku'u maon chwie yaon pwa. Pi ghà mi'aŋ kí ye ja a lo nu'uy mfā'o ghère ne mi'aŋ. Ywεε, ŋoŋ ja a fā'o tónə ne, â ya'o!"

15

*Pwanju'*o nthε ta'a minjii ja a ni mbhe pi pini njoi

(Matio 18:12-14)

¹ Llé chəi, ghaŋ wēiŋ taashi pugu pa pichəi ghaŋ chwīe phi thɔ yəi Jishɔ nɔ ya' o nu nnu ŋa a ni nje' i nu nɛ, ² pa ŋgwa Farashi pugu pa ghaŋ ye' i ŋgwa ni gɪ Mushi jē luo nu, nchhu nu ŋa, “Ŋoŋ vei piŋ pa ghaŋ chwīe phi ti nthɔ nji maon ji pugu pugu.”

³ Nɛnnɛ, Jishɔ ni nchhu yei lu' ɔ chrà ni pugu: ⁴ “**A yəi** ŋoŋ shina pəi ŋa ä mfā' o ta' a ŋkii minji, ta' a yi shina pugu phɛ, pa' a a lo mienj ndipu' u wuŋ ni ndigi ndipu' u moŋ ŋkūnu, ŋgəi njiŋ ye ŋa a phɛ nɛ, ntā' a vi ti njəi? ⁵ **Ndii** ŋa a yəi vi nɛ, a tiɛŋ vi ŋkambə' i yu, mbini nɔ moŋ pwatua. ⁶ **Ndii** ŋa a pini la' a nɛ, a gē pa taannu pi, pugu pa taakuo pi, nchhu ni pugu ŋa, ‘Pia fā' o pwatua nthɛ ŋa njəi minji a ye ŋa a ni mbhɛ nɛ.’” ⁷ Nɛnnɛ Jishɔ lūgwi ŋa, “Wu' ɔ nɛnnɛ, nchhu nu vɛ ŋa ntou pwatua shi mbɔ po nthɛ ta' a ŋgaŋ phi ŋa a pā' a ŋkūnu yi ni phi nɛ, nchaa ndipu' u wuŋ ni ndigi ndipu' u ŋgwa shi' i ŋa pugu pi' i ŋa pugu lo mfā' o nɔ pa' a nu ŋkūnu yugu ni phi nɛ.”

Pwanju' ɔ nthɛ mbiŋ ŋa a ni mbhɛ pi pini njəi

⁸ “**Ki a yəi** mingwɛ ŋa a mfā' o wuŋ ndigi mbiŋ, ta' a yi phɛ, a mienj ki lo nchu' u laŋ, njigi ŋguoŋ nda ghao, ntā' a pɔpɔɔ ti nu' uŋ njəi. ⁹ **Ŋga njəi**, mēiŋ taannu pi, pugu pa taakuo pi, nchhu ni pugu ŋa, ‘Pia fā' o pwatua, nthɛ ŋa njəi ndigi mbiŋ a ye ŋa a ni mbhɛ nɛ.’” ¹⁰ Nɛnnɛ, Jishɔ lūgwi ŋa, “Wu' ɔ nɛnnɛ, nchhu nu vɛ ŋa, pwatua shi mbɔ shina pa ghaŋ ntaoŋ Minnwi nthɛ ta' a ŋgaŋ phi ŋa a pā' a ŋkūnu yi ni phi nɛ.”

Pwanju' ɔ nthɛ muuŋ ŋa a ni mbhɛ mbini ŋkwəi

¹¹ Jishɔ ghəi shhi, nchhu nu ŋa: “**Ŋoŋ chəi** ni mbɔ fɔ mfā' o paa puoŋ pimbia. ¹² **Vi mikə' i** chhu ni tāa vugu ŋa, ‘Ghrā maon mfɛ nyan, mbɔ maon pɛ ŋa a kaŋ mbɔ nyan ndii ŋa ɔ khu nɛ.’ Tāa ghɔ ghrā maon pi ni pugu.”

¹³ **A ni nga nda'a shigēi llé**, vi mikə'i kīri nguon maon pi ghao, ngwēin ndaon ngēi fie mon yichəi la'ataon, nshāan fə ghao mon ji ki tou. ¹⁴ **A ni nga nji** nguon mbij yi ghao, nji gū mon la'ataon ghə, a jē pə nu mon pou. ¹⁵ **A ghēi** mfē non yi ni non la'ataon ghə nə ngan fə'a, ngan vi taon vi mon nylen yu na a ghēi nthə nkugwi nkunyaŋ. ¹⁶ **A khwā** nə kugwi nu non yi ni maon na pa nkunyaŋ ni nji nu nē, ndə pa'a non lə mfē sheshe yaon na a ji.

¹⁷ **“Ndugwi yi**, lina yi gha nkweɪ, a chhu ni non yi na, 'A fə'o ghan fə'a taa a pi khə mfə'o maon ji ti a ka yiɛnyiɛn ntəɔ, nthə nkhu nji hēin? ¹⁸ **Nshi ndollo** ngēi njəi taa a, njua ghə na, "Taa, mfāan mbij Minnwi, mbini mfāan mbij ghə. ¹⁹ **Ndə** nu'uŋ nkā'o nə pə nu muuŋ ghə, lōgo a pi nə ta'a ngan fə'a yə.”

²⁰ **“Nnē** a lollo ngēi li'i yəi taa vi, nga ngu'o mbə fie hin, taa vi yəi vi, mfə'o kwoshini mbij yu, ntaon nte ngēi mban vi, nchrā ghə shi'i. ²¹ **Muuŋ ghə** chhu ni taa vi na, 'Taa, mfāan mbij Minnwi, mbini mfāan mbij ghə. A lə nu'uŋ nkā'o na pi mēin a na muuŋ ghə.'

²² **“Ndə** taa ghə chhu ni pa ghan fə'a pi na, 'Pəi kəɔ nthə ni nkien ndhwī mā'an mbij yu, ngwē krēi nə mbhə yi, mbini ngwē tra nə kwə yi. ²³ **Nthə** ni muuŋ nə'an fu'u njwi pia fə'o ji, ²⁴ **nthē** na muuŋ a vei ni nkwo khu, mbini njwin! A ni mbhē, mbini njəi vi!' Pugu jē ji nu ki'ē.

²⁵ **“Ndi** ghə muuŋ shhi vi ni mbə mon nylen. Nga nkweɪ nu ti mbara la'a, nja'o ləu pugu pa pini. ²⁶ **Mēin** yichəi ta'a muuŋ fə'a mbie vi na, 'A lōgo khə, ndōgo li'i?' ²⁷ **A chhu ghə** na, 'Ndin ghə pini, taa vəi jwi muuŋ nə'an tutru, nthē na a kwəi la'a shishi'i.'

²⁸ **“A pigitua** ndāa na mba'a a yi'i nii nda. Taa vi taon ndigəi vi. ²⁹ **A lu'u ghə** na, 'Lii njəi, mfə'a mbhə ghə nə ntou nga'o pa'a ndə ma nchī'ə nchə yə, ndə pa'a ə lə ma mfē muuŋ mimbhi vəi na ngwrā pigi pa taannu pan

mfā' o jì nɔ ghɔ. ³⁰ Ndɔ ti yaon muun ghɔ vei, ɲa a shāan maon pɔ ghao ɲkuon pa shakhi, gha ɲkwɛi, ɔ jwi muun nà' an tutru ghɔ.'

³¹ "A khwē ghɔ ɲa, 'Muun a, pɔgɔ ghà ɲgu'ɔ mbɔ ka'a, sheshe yaon ɲa a nyaɲ nɛ, a jɔ. ³² Ndɔ a kā' o nɔ jì nu, ndɔ mfā' o pwatua, nthɛ ɲa ndiɲ ghɔ vei ni ɲkhu mbini njwiɲ, a ni mbhe mbini njɛi vi.'"

16

Lu'ɔ chrà nthɛ muun fà'a tɛitɛi

¹ Jishɔ ghɛi shhi nchhu ni ghan younjin pi ɲa: "ɲgan fà' o chɛi ni mbɔ fɔ mfā' o nthishi pa puon fà'a pi, ɲgwa thɔ ntūgu ghɔ ɲa muun fà'a yi ghɔ thɔ nshāan mbiɲ yi shāan. ² Nthɛ yie ghɔ, a mēiɲ vi nchhu ghɔ ɲa, 'Yei kɔ ɲa ñthɔ nja' o nu nthɛ ghɔ? Fī'i vɛi ɲkwan nɔ ha'an ɔ thɔ ntuo maon paɲ nɛ, nthɛ ɲa mba'a ɔ nu'un mbi'i nthishi pa puon fà'a paɲ.'

³ "Nthishi pa puon fà'a ghɔ chhu ni non yi ɲa, 'Mi shi nchwīe pi nɛiɲ ndwɛ ɲa masha a tā'a nu mfu'u a fu'u mon fà'a a nɛ. Ndɔ nji'i mfā' o ghrí fà'a nu nyiɛɲ pi pe a, ndɔ thɔ a lilri nɔ luon nu. ⁴ Nji nnu ɲa ñshi nchwīe nɛ ndwɛ, nji ɲa ɲgwa shi mbiɲ a nda pugu ndii ɲa pi fu'u a mon fà'a nɛ.'

⁵ "Nnɛ a gē ɲguon ghan ɲkrù masha vi pa ta'a yi ta'a yi, ɲa pugu thɔ njɛi vi. A pie ni fūon yi ɲa, 'ɲkrù masha a pɔ puɲ ghɔ yi kɔ?' ⁶ A khwē ɲa, 'Ta'a ɲkii jo wru.' A chhu ghɔ ɲa, 'Chɔchɔ ɲkwe ɲwa'anli ɲkrù yɔ ɲkɛɛ nā'an ɲa a tiɛɲ wuɲ jo puɲ ghɔ.'

⁷ "A pini nchhu ni yichɛi ɲa, 'Jɔ ɲkrù yi kɔ?' A chhu ɲa, 'Ta'a ɲkii pìɛɲ pilei.' A chhu ghɔ ɲa, 'Kɛɛ nā'an fúon wuɲ pìɛɲ.'

⁸ “Nthε yie ghɔ, masha nthishi pa puonj fā’a yei pinj vi* nthε nnu shiethɔ yei ŋa a ni nchwīe nε. Nthε ŋa ghaŋ ŋkuonj mbhi yei fā’o shiethɔ ni ŋkwaŋ ha’añ pugu ghà nchwīe nnu pugu nchaa ŋgwa ŋa pugu pɔ monj lí’ε nε. ⁹ Ndɔ ñshwei ghɔ, lɔgɔ maonj ŋkuonj mbhi yei mbwa puŋ nɔ ghɔ, nji ŋa maonj pighɔ shi ŋga mienj ki lɔ nū’ɔŋ mbɔ, Minnwi fε la’a vε po.

¹⁰ “**Ŋonj ŋa a tɔgɔ** ndaonj ntou monj puonj mi nnu nε shi ntɔgɔ ndaonj ntou monj mεmmε nnu. Wu’ɔ nɔ ha’añ ŋonj ŋa a chwīe nnu fifiri monj puonj mi nnu nε, shi nchwīe fifiri monj mεmmε nnu. ¹¹ **Ti p̄əi** mienj ki tɔgɔ ndaonj ntou ni ŋkwaŋ ha’añ p̄əi tuo fā’o ŋkuonj mbhi yei nε, Minnwi kie pi nεiŋ mfε ŋkiεŋ fā’o llo po ni p̄əi, ŋa p̄əi lina nɔ ghɔ? ¹² **Ti p̄əi** mienj ki tɔgɔ ndaonj ntou ni yaonj ŋa a yi ŋonj nduonj nε, Minnwi kie pi nεiŋ mfε fā’o ŋa a shi mbɔ yəi nε ni p̄əi?

¹³ “**Mba’a ta’a muunj fā’a** fā’a mbhɔ paa masha. A shi ŋgu’ɔ mbīna ta’a yi ŋkhwā vichəi, a shi nja’o ta’a yi, nchī’ə nchò vichəi. Mba’a p̄əi fā’a mbhɔ Minnwi pugu mbij.”

Pichəi pa ntīgi Jishɔ

(Matio 11:12-13; 5:31-32; Maaku 10:11-12)

¹⁴ Pa Farashi ni ŋga nja’o nnu yei, mā’añ Jishɔ ni kwəiŋ nthε ŋa pugu ni ŋkhwā mbij. ¹⁵ Ndɔ a chhu ni pugu ŋa, “**P̄əi** pa ŋgwa ha’añ p̄əi ghà nchwīe ŋa ŋgwamishua līi vəi nɔ pa ŋgwa tithi, ndɔ Minnwi ji njū’ɔ yəi. Nthε ŋa yaonj ŋa ŋgwamishua līi a pɔ mmε yi nε, pɔ pi yaonj p̄p̄hi ligi Minnwi.

¹⁶ “**Gí** Mushi pugu pa nnu ŋa pa njəi’i Minnwi ni nā’añ nε ni nthɔ fā’a nu ti ŋgəi nchəiŋ monj ndii Jouŋ.

* ^{16:8} 16:8 Nji’i nthε nɔ ha’añ a ni mbij vi nε, a ni ŋgu’ɔ mfū’u vi fu’u monj fā’a.

Jē ndiī ghō, pi chīi pwa pisha'akhō Sha'afuorj Minnwi, ηgwā ηa pugu piη nε chhō mfra nu nii moη ghō ni pri.
¹⁷ **A yī'ε** ni po pugu shhε nō pirī nu nchaa ηa ta'a muuη mi nnu ηa a pō moη ηwa'anlī gí mienj ki lō ndōgō lī'ī.

¹⁸ **“Sheshēorj ηa a shāan lán pugu ηgwε** vi ndán miηgwε nduoη nε kwo shúorj, ηorj ηa a lanj miηgwε ηa a taorj lán nε kwo shúorj ηkaa yu.

ηgan fā'o pugu Lasharō

¹⁹ **“ηgan fā'o chēi** ni mbō fō nthō mā'anj pa ndhwí tininchuoη, nchhō nji ηkiεηkiεη maorj jī ηguorj llé ghao.

²⁰ **ηgan pou chēi** ni mbō fō, ligi yi pō Lasharō, ηa pi ni nū'orj vi chorjka'a ηganj fā'o yei, noη yi ni ηgu'ō mbō pi fifi ghao. ²¹ **A ni ηkhwā nu nji** pa ηku'u maorj pε ηa a gū llo ηkuorj taprei ηganj fā'o ghō nε. Nō pigi nu, pa miηgu ni nthō nchhō ndra fí yi. ²² **ηgan pou ghō** khu, ghanj ntaorj Minnwi thō ndōgō vi ηgēi nū'orj shoyēi Abrahanj. ηganj fā'o ghō khu ηkaa yu, pi twei vi, ²³ **a ghēi lī'ī** ha'anj ghanj phi ghà ηkhu ηgēi nε, nchhō njēi ηgē'i fō, nga mbi'ī ligi yi, njēi Abrahanj fie hiη pugu Lasharō shoyēi yu.

²⁴ **“ηgan fā'o ghō** yūa ni Abrahanj ηa, 'Tāa, fā'o kwoshini mbiη mu, ntaorj Lasharō ηa a chrū thō muuηshimbhō yi moη ηkhī nthō ηgrī túa a nō ghō, nthε ηa mbō moη titini yú'ō moη móηorj yei.'

²⁵ **“Ndō** Abrahanj chhu ghō ηa, 'Muuj ηa moη chōmbhi yō pi ni mfe pa maorj shi'i vε, Lasharō fā'o jī pi piphi. Ndō ti ndwε, a pō moη nchhō shi'i hēiη, o pō hēnε moη titini ηgē'ī. ²⁶ **Mbapa nēnne**, pi nū'orj mme wéiη, a fēnε via, nēnne ηa sheshēorj ηa a tā'a nu nshā'a hēnε nε nthε pa'a a lō nshā'a, wu'ō nō ha'anj mba'a ηorj llo ηgei pēi nthō njēi vigi nε.'

²⁷ “**Ŋgaŋ fā**’o ghɔ chhu ŋa, ‘Mba’o mbhɔ nɛ shhi ghɔ, ma tǎa, ŋa ɔ taonɔ nɛ Lasharɔ puŋ nda pigi. ²⁸ **Nthɛ** ŋa mǎfā’o lɪŋ paŋ pi pimbia pi tiɛŋ, nɛnnɛ ŋa a ghɛi shūu tɔnɔ yugu, kiɛŋ nɛnnɛ, kaŋ pugu ŋkaa pugu shi nii monɔ lɪ’i ŋgɔ’i yei.’

²⁹ “**Abrahaŋ khwɛ** ŋa, ‘Pugu fā’o gɪ Mushi pugu pa nnu ŋa pa nǰɛli’i Minnwi nā’añ nɛ, pugu ya’o pie ghɔ.’

³⁰ “**A chhu ŋa, Ŋga, ma tǎa vigi Abrahaŋ, ŋon ŋa a khu nɛ** mbini ŋku’ɔ ŋgɛi nchrā ni pugu, pugu kwri.’

³¹ “**Abrahaŋ chhu ghɔ** ŋa, ‘Pugu mienɔ ki ya’o gɪ Mushi pugu pa nnu ŋa pa nǰɛli’i Minnwi nā’añ nɛ, kaŋ mba’a pugu yi’i mbiŋ nɔ ha’añ a nǰi’i nthɔ ŋon ŋa a khu mbini ŋku’ɔ nɛ.’”

17

Pa ntigi nthe phi

(Matio 18:6-7,21-22; Maaku 9:42)

¹ Jishɔ chhu ni ghaŋ younjij pi ŋa, “**Pa nnu ŋa a nthɛ** a chwɛ ŋgwa gū monɔ phi nɛ shi ŋgu’ɔ nthɔ. Ndɔ ti wuwuru ŋgɔ’i yi ŋon ye ŋa a kie pi mbhɔ yu maa nthɔ nɛ. ² **A kaŋ ni mbwa ŋa pi chu mmɛ** ŋgù’ɔ wu’ɔ yaonɔ mmi yu mā’añ vi monɔ ŋkhɪ, nchaa ŋa a chwɛ sheshe ta’a puonɔ mi puonɔ paŋ pei gū monɔ phi. ³ **Pɛi** lina ni nonɔ pɛi!

“**Ŋdɪŋ ghɔ** nchwɛ phi, ɔ fɛ’i vi, ndɔ ti a mbā’a ŋkūnu yi, ɔ lɪ’ɛ phi yi. ⁴ **Ndɔ** ti a nchwɛ phi mbiŋ ghɔ ni khwachɛi ŋgɛ monɔ ta’a llɛ, sheshe ŋgɛ a pini nchhu vɛ ŋa a pā’a ŋkūnu yi nɔ ghɔ, a yi’i ŋa ɔ lɪ’ɛ phi yi.”

Nji monɔ piŋ

⁵ Pa ghaŋ ntaonɔ Jishɔ chhu ghɔ ŋa, “Taathɔ, pigi luonɔ ŋa ɔ pigi piŋ yigi.”

⁶ Taathō khwē̄ ḡa, “**Ṗəi** mfā’o piṅ ti a wu’o mbo pi no fi’i mbhē̄ frushiga, kaṅ a nthē̄ pəi chhu ni thi wuṅ ḡa, ‘Mū’uṅ ḡəi mbhi noṅ yō moṅ ḡkhi!’ , a ya’o nchō̄ yəi.

Fà’a ḡa ḡkūna ghà mfā’a nē

⁷ “**Lō̄gō** ḡa ta’a ḡoṅ vəi fā’o ḡkūna ḡa a chhō mfā’a nyēṅ, ki ḡkē’i minji, a nthē̄ a gha ḡkwəi moṅ nyēṅ a chhu ghō pi ḡa, ‘Thō nchhō hēiṅ ta’a ḡgē̄ nji maonḡ?’ **8 ḡga! A shi ḡka chhu ghō** pi ḡa, ‘Nyianḡ maonḡ ji vəi, mbiri noṅ yō, nthō mfē vəi ti ḡga nji ndō nnu, o ghəi ki’ē̄ nji jō ndō nnu.’ ⁹ **Mba’a a yi’i ntō̄ ḡkūna ghō** nthē̄ ḡa a chwē̄ fà’a ḡa a chhu ghō ḡa a chwē̄ nē. ¹⁰ **A ha’ay a pō** ni pəi nē, ndi ḡa pəi kwo chwē̄ ḡguonḡ nnu ḡa Minnwi chhu ḡa pəi chwē̄ nē, pəi chhu ni noṅ pəi ḡa, ‘Pigi wu’o mbo pi pa ḡkūna, pigi wu’o nchwē̄ pi yaonḡ ḡa a ni ḡkwo pō fà’a yigi nē.’”

Jishō yīgi ghīnō wuṅ ḡgwa

¹¹ Jishō ni ḡgəi nu Jerushaleiṅ, ntōgō nu shina Shamaria pugu Galili. ¹² ḡga nii moṅ yichəi muuṅ la’ataonḡ, wuṅ ghaṅ ghinōmbaluṅ paonḡ pugu pugu. Pa ghaṅ ghīnō pighō ni nthi pi fie hini, ¹³ mēiṅ ni nji ḡa, “Jishō! Taathō! Fā’o kwoshini mbij pigi!”

¹⁴ Jishō ni ḡga njəi vugu, nchhu ni pugu ḡa, “**Pəi** ghəi nōonḡ noṅ yəi ni ghaṅ fe’iṅgiēṅ Minnwi, pugu lii vəi njəi ḡa ghīnō yəi mme.”

Pugu ni ḡga ḡgəi nu, Jishō yīgi ghīnō yugu.

¹⁵ Yichəi ta’a ḡgaṅ ghinōmbaluṅ ghō ni ḡga njəi ḡa ghīnō yi mme nē, mbini nchhō ḡga’o Minnwi ḡkiēṅ ni nji, ¹⁶ nthō gū shhi Jishō ni puṅ yi nthō ntō̄ vi. ḡoṅ vei ni mbo ḡoṅ Shamaria.

¹⁷ Jishō pie ni ḡgwa ḡa pugu ni mbo fō nē ḡa, “**Mi ni njīgi** pi ghīnō wuṅ ḡgwa, pichəi ndipu’u hiṅ? ¹⁸ **A chwē̄**

khɔ a wu'ɔ nthɔ ɲgàni vei nɔ tōo nu Minnwi?"* ¹⁹ Nchhu ghɔ ki'ɛ ɲa, "Lollo ɲgɔ̄i ni go! Piɲ yɔ chwɛ ɔ lūgu."

Thɔ nu Sha'afuɔɲ Minnwi

(Matio 24:23-28,37-41)

²⁰ Pichɔ̄i ɲgwa Farashi ni ɲga mbie Jishɔ ni ndii ɲa Minnwi shi njē sha'a nu fùɔɲ yi nɛ, Jishɔ khwē ɲa, "Sha'afuɔɲ Minnwi shi'a nji'i nthɔ pi ɲkwarɲ nɔ ha'arɲ mimfɛ ɔ thɔ ɲjɔ̄i yɔ̄i nɛ. ²¹ Mba'a yichɔ̄i kan ta'a ɲɔɲ yi'i nchhu ɲa, 'Lii njɔ̄i, a pɔ nɛiɲ hɛiɲ!' ki ɲa, 'A pɔ ni hini!', nthɛ ɲa, lii njɔ̄i, Minnwi thɔ nsha'a fùɔɲ yi shina pɔ̄i!"

Ndii ɲa Muuɲ Ɔɔɲmishua shi nthɔ nɛ

²² Jishɔ chhu ni gharɲ younɲiɲ pi ɲa, "Ndii chhɔ nthɔ nu ɲa pɔ̄i shi ɲkhwā nɔ yɔ̄i nu ta'a llé moɲ llɛmbhi Muuɲ Ɔɔɲmishua, ndɔ mba'a pɔ̄i yɔ̄i. ²³ Pichɔ̄i ɲgwa shi nchhu ni pɔ̄i ɲa, 'Lii njɔ̄i, a pɔ ni, lii njɔ̄i, a pɔ nɛiɲ!' Nɔɔ ki'i mbɲi nnu ɲa pugu chhu nu nɛ ki njɔ̄u nɲiɲ yugu. ²⁴ Nchhu nɛiɲ nthɛ ɲa ndii ɲa Muuɲ Ɔɔɲmishua shi mbini nɛ, a shi mbɔ pɔ nɔ fiembɔ ɲa a shēi llɔ moɲ ta'a ɲgei po ti ɲgɔ̄i nchɔ̄iɲ moɲ yichɔ̄i, sheshɛɲɔɲ yɔ̄i nji. ²⁵ Ndɔ a shi ɲgu'ɔ mfùɔɲ njɔ̄i ɲgɔ̄'i, ɲgwa mbhi shi'a lāa vi.

²⁶ "Ɔkwarɲ nɔ ha'arɲ a ni mbɔ mbhi ɲɔɲ ɲa ligi yi ni mbɔ Noa nɛ, a nɔ ha'arɲ a shi mbɔ ndii ɲa thɔ nu Muuɲ Ɔɔɲmishua kaɔɲ nɛ. ²⁷ Ɔgwa ni nchhɔ nji maɔɲ, ndɔ nnu nu, ndaɲ nu, ndɔ ɲgɔ̄i nu nda lán ti ɲgɔ̄i nchɔ̄iɲ llé yɛ ɲa Noa ni nii moɲ mmɛ pie ɲa a pɔ nɔ nda nɛ. Ɔkhi thɔ ki'ɛ njwi ɲguɔɲ yugu ghao.†

* ^{17:18} ^{17:18} Kɔ̄'ichɔ̄i pichɔ̄i ni mbɔ pi ɲgwa Juu. Pa ɲgwa Juu ni ndɔgɔ nɔɲ yugu nɔ ɲkiɛɲ ɲgwa, nɔɔɲ nu ɲa a kan ni ɲka thɔ pa Juu li'i tōo. † ^{17:27} ^{17:27} Yei ni ndɔgɔ li'i nda'a ɲkina ɲkaɔɲ pi maa mbhi Jishɔ.

²⁸ “Wu’o ḡkwan nɔ ha’an a ni mbɔ moŋ mbhi ḡoŋ ḡa ligi yi ni mbɔ Loti nɛ. Pugu ni nthɔ nji maon ndɔ nnu nu, nchwiɛ taŋ, nthɔ mbhi maon pugu, ḡkrao la’a muŋu. ²⁹ Ndɔ ti a ni ḡga mbɔ llɛ yɛ ḡa Loti ni ntaon ni vhi Shodon nɛ, mɔŋon pugu mɔŋon ḡgù’o mikaŋ[‡] llɔ vugu, ḡjwi vugu ḡhao. ³⁰ A ḡkwan ha’an a lɛ mbɔ llɛ yɛ ḡa Muuŋ ḡoŋmishua shi mbini nɔon noŋ yi nɛ.

³¹ “A mbɔ llɛ ḡhɔ, ki’i ḡoŋ ḡa a pɔ mbhi, maon pi pɔ nda nɛ, pini nii nda li’i lɔḡɔ maon pighɔ. Wu’o nɛnɛ ki’i ḡgwa pɛ ḡa pugu pɔ moŋ nyiɛŋ nɛ pini mbini la’a li’i lɔḡɔ sheshe yaon. ³² Kwiŋ nnu ḡa a ni mfi’i ḡgwe Loti nɛ!§ ³³ Sheshon ḡa a tā’a nu ḡkwe chɔmbhi yi nɛ shi nshien chɔmbhi yi ḡhɔ, ndɔ ti ḡoŋ yɛ ḡa a mi’an chɔmbhi yi nɛ shi ḡkwe chɔmbhi yi ḡhɔ. ³⁴ Nshwei vɔi, a lɛ ḡga mbɔ ni tu’u ḡhɔ, paa ḡgwa nuan kúon, pi lɔḡɔ ta’a yi, vichɔi kina. ³⁵ Paa piŋɛ lɛ nthɔ ḡgù’o shie ka’a, pi lɔḡɔ ta’a yi, ta’a yi kina.

³⁶ “[Paa pimbia shi mbɔ moŋ nyiɛŋ, pi lɔḡɔ ta’a yi, ta’a yi kina.]”

³⁷ Pa ḡhan younjin pi pie vi ḡa, “o shi mbini pi hiŋ, Taathɔ?”

Jishɔ khwɛ ḡa, “Li’i ḡa khu miyaon pɔ nɛ, pa mishi pɛ ḡa pugu ḡa ḡkru khu miyaon nɛ shi ḡkiri fɔ.”

18

Mingwe ḡkugu pugu ḡgan sha’a shá’a

¹ Jishɔ ni nshwei ḡhan younjin pi ni yei lu’o chrà nɔ tigi nu vugu ḡa pugu fā’o nɔ luon nu Minnwi ḡguon ndii ḡhao ki lɔ mfa’o li’ɛnon. ² A ni nchhu ḡa, “La’ataon chɔi, ḡgan sha’a shá’a chɔi ni mbɔ fɔ ḡa a lɔ nji’i mbɔḡɔ Minnwi

[‡] 17:29 17:29 *ḡwa’anli Njɛ yi 18:16–19:29. § 17:32 17:32 ḡgwe Loti ni mbɔ’i kaku mbini, ndugwi yi pɔ a khu.

ndo pa'a ndo fā'o ndii ñoñmishua. ³ **Mingwe** ñkugu chəi ni mbo la'ataoñ ghō ña a ni ñgu'ō nthō ñgana ñganj sha'a shá'a ghō ghana, nchhu nu ghō ña, 'Ghēre a nsha'a shá'a yigi mbina a yei moñ ndindi.' ⁴ **Ñganj sha'a shá'a** vei ni ndāa nō kuo ndii. A ni ndugwi nchhu ni noñ yi ña, 'Ñji'i nthē pi ndo ha'añ ñdo mbōgō Minnwi ki mfā'o ndii ñoñmishua nē, ⁵ **ndo** ti nthē fi'i ghaghana ña mingwe ñkugu vei fē nu vəi nē, ñshi nsha'a shá'a yi moñ ndindi, kiēñ nēnnē, kañ a shi nshiēñ a moñ thō nu ñgana a ñguoñ ndii ghao.'"

⁶ Taathō ghēi shhi nchhu ña, "**Pəi** ya'o nnu ha'añ ñganj sha'a shá'a ni mbe chhu nja'o. ⁷ **Mba'a Minnwi sha'a shá'a** ñgwa pi ña a tere nē moñ ndindi, ñgwa ha'añ pugu yūa ghō moñ tu'u pugu pa naoñchi nē? Pəi pi'i ña a shi ñgu'ō nchhō ñjiri nu nō ntaañ ndii? ⁸ **Ñshwei vəi** ña Minnwi shi nsha'a shá'a yugu moñ ndindi pi ni tei. Mbapa nēnnē, ndii ña Muuñ ñoñmishua shi nthō nē, pəi pi'i ña a shi ma ñjəi ñgwa ñkuoñ mbhi pugu fā'o piñ?"

Farashi pugu ñganj wēiñ taashi

⁹ Jishō chhu yei lu'ō chrà ni pichəi ñgwa ña pugu ni mbī'i ña pugu pō shi'i shhi Minnwi, ndo nchī'ə pichəi ñgwa nē. ¹⁰ "**Paa ñgwa pichəi** ni mbo fō ñgēi Nda Minnwi li'i luoñ Minnwi. Ta'a yi ni mbo ñoñ Farashi, vichəi pō ñganj wēiñ taashi. ¹¹ **Ñoñ Farashi ghō** thi tə'i vi nduoñ ña, 'Ñtōo ghō, ma Minnwi, ña ñdo mbo ñoñ mbembe nō pichəi ñgwa. Ñshi'a nchīgi ñoñ, pa'a ndo mbo ñganj mbe, ndo pa'a ndo mbo ñkwoshuoñ, ki mbo nō ñgwēiñ taashi yini hini nē. ¹² **Ñga ñji ñkhī paa ñgē** moñ ta'a tañ, mfe shwéi ñguoñ yaon ña ñga mfā'o nē ghao.'

¹³ "**Ñganj wēiñ taashi** thi fie hini, pa'a ndo mbi'i ligi yi ndii po, mbo ni tu'uthō, nchhu nu ña, 'Minnwi, fā'o kwoshini mbij mu, nchwē phi.'" ¹⁴ **Jishō** chhu ña,

“Nshwei ghɔ, ηonj vei ni mbɔ shi'i shhi Minnwi nchaa ηonj Farashi. Nthɛ ηa sheshenonj ηa a k̄er̄ə nonj yi nɛ, pi shi nshwi'i vi shhɛ, ηonj ηa a shwi'i nonj yi shhɛ nɛ, pi k̄er̄ə vi.”

*Jishɔ fɛ mbɔɔ ni puonj prɔ
(Matio 19:13-15; Maaku 10:13-16)*

¹⁵ Pichəi ηgwa ni nthɔ ni pa puonj prɔ njəi Jishɔ nɔ ghɔ ηa a nū'ɔη mbhɔ yi thɔ pugu nɔ fɛ nu mbɔɔ ni pugu. Pa ghanj younjij pi gha njəi, mb̄iga ηgwa pighɔ. ¹⁶ Jishɔ m̄eij puonj pighɔ pugu thɔ yəi yu, a chhu nu ηa, “P̄əi mienj puonj prɔ thɔ njəi a, ki'i p̄əi pɔ ki'ingini ni pugu nthɛ ηa Sha'afuonj Minnwi pɔ pi ni ηgwa pɛ ηa pugu pɔ nɔ puonj prɔ nɛ. ¹⁷ Shishini, nshwei v̄əi, mba'a sheshenonj ηa a lɔ nji'i mbinj Sha'afuonj Minnwi nɔ muunj mbrɔ nɛ, yi'i nii monj ghɔ.”

*ηganj f̄a' o ηa a lɔ nji Minnwi
(Matio 19:16-30; Maaku 10:17-31)*

¹⁸ Yichəi nthishi pa Juu pie ηa, “ηkieη masha, mimfɛ n̄chw̄ie pi n̄ei mf̄a' o chombhi ki mme?”

¹⁹ Jishɔ pie ηa, “ɔ m̄eij a ni ηkieη ηonj nthɛ khɔ? A wu'ɔ Minnwi mbɔ ηkieη ηonj. ²⁰ ɔ ji yaonj ηa pa k̄ina chhu nɛ: ‘Ki'i ηganj l̄anj kwoshuonj, ki'i njwi ηonj, ki'i njōo, ki'i ηkwe n̄tie ηonj ni mbe, ya' o nchò t̄aa ghɔ pugu muunj ghɔ.’”

²¹ A khw̄ɛ ηa, “ηguonj k̄ina pei ηkw̄o nū'ɔη llo ndii ηa mi ni mbɔ ma'anj mikhwa nɛ.”

²² Jishɔ gha nja' o nnu yei, nchhu ghɔ ηa, “ɔ wu'ɔ mbini mbou yichəi ta'a nnu. Fini ηguonj maonj pɔ ghao ηgr̄a ni ghanj pou, kanj f̄a' o yɔ shi mbɔ po, nnɛ nthɔ njōu njij a.”

²³ A ni ηga nja' o nnu yei nonj yi shwi'i nthɛ ηa a ni mf̄a' o ηga'a.

²⁴ Jisho pɛ' i vi ŋkwaŋ ha' aŋ noŋ yi shwi' i nɛ, nchhu ŋa, **“A ya ŋga' a ni ghaŋ fā' o nɔ mien nu Minnwi sha' a fūoŋ yi moŋ chombhi yugu.** ²⁵ **A yī' ɛ ni minyienlāi* nɔ tɔgɔ nu moŋ mbo mita' a nchaa ŋgaŋ fā' o nɔ mien nu Minnwi sha' a fūoŋ yi moŋ chombhi yi.”**

²⁶ Ŋgwa pɛ ŋa pugu ni nja' o nnu yei ŋa Jisho ni nchhu nɛ chhu ŋa, **“Ti ŋoŋ ŋa mimfɛ a lūgu nɛ pɔ pi gɔ?”**

²⁷ Jisho khwē ŋa, **“Nnu ŋa mba' a ŋoŋmishua chwīe nɛ yī' ɛ ni Minnwi.”**

²⁸ Pita chhu ŋa, **“Līi ŋjəi! Pigi mien pa la' a miŋi ntho ŋjōu njij yɔ.”**

²⁹ Jisho chhu ni pugu ŋa, **“Shishini, nshwei vəi, yichəi kaŋ ta' a ŋoŋ lɔ mbɔ ŋa a mien nda yi, ki ŋgwɛ vi, ki ndiŋ vi, ki taa vi pugu müuŋ vi, ki puoŋ, nthɛ pi Sha' afuoŋ Minnwi nɛ,** ³⁰ **ŋa a shi mien ki fā' o ntou yi moŋ yei chombhi ndɔ shi mfā' o chombhi ki mme ndii ŋa nshi ndɛ mbini ntho nɛ.”**

*Jisho chrā ŋkamu' oŋ nɔ nnu gu yi
(Matio 20:17-19; Maaku 10:32-34)*

³¹ A mēiŋ paanchrɔ ghaŋ younjij pi, nchhu ni pugu ŋa, **“Pəi līi ŋjəi, pia ku' o nu Jerushalɛiŋ, ŋguoŋ nnu ŋa pa ŋjəilī' i Minnwi ni nā' aŋ thɛ Muuŋ Ŋoŋmishua nɛ lōgɔ lī' i.** ³² **Pichəi ŋgwa shi ncha' a vi mfɛ mbhɔ ŋgwa pɛ ŋa pugu lɔ nji' i mbɔ ŋgwa Juu, pi mā' aŋ vi ni kwəiŋ, ŋgwɛ' i vi, nthu thwɛ mbij yu.** ³³ **Pi shi ŋgwie vi ni ŋgwàŋ, njwi vi, a gha nda' a trɛi llɛ, a pini ŋku' o.”**

³⁴ Thɔ ghaŋ younjij pi shi ki lɔ nji' i nshie ni nnu pei, pi ni ndəiŋ vugu ni njij nnu pighɔ, pa' a pugu lɔ nji nnu ŋa a ni nchhu nu nɛ.

---

* 18:25 18:25 Minyien yei ya mbɔ pi kamela. Pi nā' aŋ nɛiŋ nthɛ ŋa kamela lɔ mbɔ moŋ Chrambo.

Jisho chu'ɔ ligi nchriligi
(*Matio 20:29-34; Maaku 10:46-52*)

³⁵ A ni nga nyieŋ mbara Jeriko, nchriligi chəi chho ŋkiŋ shendaon nduon nu. ³⁶ Nchriligi gho gha nja'o yu ngwa togo nu, a pie ŋa, "A lo go kho ndo go li'i?" ³⁷ Pi shwei vi ŋa, "A Jisho llo Nashare nto go nu." ³⁸ A meŋ ni nji ŋa, "Jisho! Muuŋ Devi! Fa'o kwoshini mbiŋ mu!" ³⁹ Ngwa pe ŋa pugu ni mbo shhi ne pi ga vi, nchhu gho ŋa, "Le re laŋ!" A pini meŋ pi ni nji ŋa, "Muuŋ Devi, fa'o kwoshini mbiŋ mu!"

⁴⁰ Jisho tithi, mfe gi ŋa pi tho ni ju. A gha ntho mbara yei yu, a pie vi ŋa, ⁴¹ "ɔ ta'a nu ŋa nchwie pi neŋ ve?"

A khwe ŋa, "Taatho, nta'a nu mbini njei li'i!"

⁴² Jisho chhu gho ŋa, "Pini ne njei li'i! Piŋ yo chwie ghino yo togo." ⁴³ Wu'o chomilaon gho, ligi yi chu'o a you njiŋ Jisho, nchho nga'o Minnwi. Yu ngwa pigho fo ne gha njei, mfe ndigha'o ni Minnwi.

19

Jisho pugu Shakio

¹ Jisho nii ntiri nu mon Jeriko. ² ŋon chəi ni mbo fo, ligi yi po Shakio, mbo mmeŋon pa ghan weŋ taashi, mbo ngan fa'o. ³ A ni mba'o nu no yei nu ŋon ŋa Jisho yie ne, nthe ŋa ngwa ni njiŋ fo ne, pa'a a lo nji'e gho nthe ŋa a ni mbo ŋon kwikwi'i. ⁴ Nthe yie gho, a tei ngəi shhi ŋku'o ŋkuon thi shikamoo ne ŋa a yei Jisho, nthe ŋa Jisho shi ntogo pi ŋgei gho.

⁵ Jisho gha ntho ncheŋ no li'i gho, ndii tothi nchhu ŋa, "Shakio, kono nshwi'i shhe, nthe ŋa a yi'i ŋa nda'a nda gho shi'a."

⁶ A kono nshwi'i shhe, mbo ni pwanju'o no chhu nu gho ŋa a tho a pwa. ⁷ ŋuon pa ngwa pe ŋa pugu ni njei

nE jē luo nu, nchhu nu ŋa, “Ŋoŋ yei ghōi nu mbo ŋgaŋ kra nda nchwīe phi.”

⁸ Shakio tithi tōthi nchhu ni Taathō ŋa, “Līi njōi, Taathō, ñshi mfe ghrà ndīndi maon paŋ ni ghaŋ pou, ti sheshenon ŋa mi ni nchigi vi nE, ñshi ndu’u ghō khwe li’i.”

⁹ Jishō chhu ghō ŋa, “**Shi’a, lūgu nu thō** nda hēiŋ nthE ŋa ŋon vei ŋkaa yu muuŋ Abrahaŋ. ¹⁰ **NthE** ŋa Muuŋ Ŋonmishua ni nthō nō tā’a nu ndō ŋkwe ŋwa pE ŋa pugu pHE nE.”

*Lu’ō chrà nthE mbīŋ pi’E taŋ
(Matio 25:14-30)*

¹¹ Nō ha’añ pugu ni nthō njwEre chrà yei nE, Jishō ghōi shhi nō chhu nu lu’ō chrà ni pugu. NthE ŋa a ni ŋkwo para Jerushaleiŋ nE, pugu pa ŋa ŋwa pighō ni mbi’i ŋa Minnwi shi nsha’a nō fūon chomilaon ghō nE ¹² a chhu ki’E ŋa, “**Ŋon ndiEŋ** chōi ni ŋgōi fie la’ataon chōi, ŋgōi nji lōi fūon ŋkwōi sha’a la’a yugu. ¹³ **Ŋkaon a ni maa ŋgōi**, a mēiŋ wuŋ puon fā’a pi, mfe ŋkiEŋ ntou mbīŋ ni pugu nchhu ni pugu ŋa, ‘Pōi ti’i nthō mbi’E taŋ nō ghō ti ñshi nu’uŋ ŋkwōi.’ ¹⁴ **Ndō** ŋwa pi pīna vi pīna. NthE yie ghō, pugu taon ghaŋ ntaon njīŋ yu ŋa pugu ghōi nchhu ŋa, ‘Pigi lo nji’i ntā’a nu ŋa ŋon vei pō fūon vigi.’

¹⁵ “**Ndō** pi wu’ō nchēre vi chēre nō fūon. A gha mbīni, ŋgē puon fā’a pi pE ŋa a ni mfe mbīŋ ni pugu ŋa pugu pi’E taŋ nō nE, nne ŋa a nthE a ji fi’i shēi yE ŋa pugu fā’o nE. ¹⁶ **Fūon muuŋ fā’a thō** nchhu ŋa, ‘Taathō, mbīŋ yE ŋa o ni mfe vōi nE shei wuŋ li’i.’ ¹⁷ **Ŋon ndiEŋ** ghō chhu ghō ŋa, ‘o ya mfā’a, ma muuŋ fā’a a yi shishi’i, nthE ŋa o tōgō ndaon ntou mon puon mi nnu nE, mfe ghrī vE ŋa o sha’a wuŋ la’ataon a.’

18 “**Mbra yi thɔ** nchhu ɲa, ‘Taathɔ, mbɪɲ yɛ ɲa ɔ ni mɛ vɛi nɛ shei tiɛɲ li’i.’ 19 **Taathɔ** vi ghɔ khwɛ ghɔ ɲa, ‘Kwe tiɛɲ la’ataɔɲ nsha’a nu.’

20 “**Nɛnnɛ**, yichɔi muuɲ fà’a thɔ, nchhu nu ɲa, ‘Taathɔ, mbɪɲ yɔ pɔ nɛiɲ, ɲki krao moɲ pra ndhwí nū’ɔɲ, 21 **nthɛ** ɲa ɲki pɔgɔ, nthɛ ɲa ɔ ɲkiɛɲ ɲoɲ titini. ɔ ghà ndɔgɔ li’i ɲa ɔ shi ki lɔ nū’ɔɲ, ɲkwɔɔ li’i ɲa ɔ shi ki lɔ mbhi.’

22 “**Taathɔ** vi chhu ghɔ ɲa, ‘Muuɲ fà’a mbimbhi vei! Ñshi ndɔgɔ chrà yɔ ɲkrao ghɔ nɔ ghɔ! ɔ ya ɲji ɲa mi ɲoɲ titini, ɲkwe yaɔɲ ɲa a lɔ mbɔ nyan nɛ, ɲkwɔɔ li’i ɲa ñshi ki lɔ mbhi nɛ. 23 **A ni nchwɛ khɔ** ki’ɛ pa’a ɔ lɔ ni’iɲ mbɪɲ a moɲ bɛiɲ? Nji ɲa ñshi ɲga ɲkwɛi, ɲkwe pugu pa thɔ yi?’ 24 **Nɛnnɛ** nchhu ni ɲgwa pɛ ɲa pugu ni nthi fɔ nɛ ɲa, ‘Pɛi kwe mbɪɲ ghɔ mbhɔ yu, mɛ ni muuɲ fà’a yɛ ɲa a ni nshei wuɲ li’i nɛ.’

25 “**Ndɔ** pugu chhu ghɔ ɲa, ‘Taathɔ, kwa’a a kwo shei wuɲ li’i?’

26 “**Fùoɲ ghɔ** khwɛ ɲa, ‘Ñshwei vɛi, sheshɛɲoɲ ɲa a kwo fà’o nɛ, pi shi mbigi ntou yi ghɔ, ndɔ ti ni ɲoɲ yɛ ɲa a lɔ ɲji’i mfà’o nɛ pi shi ɲkwe shigɛi yɛ ɲa a fà’o nɛ mbhɔ yu. 27 **Ndɔ** ndwɛ pa mbina paɲ pɛ ɲa pugu shini ndɔ ntà’a nu ɲa ñbɔ fùoɲ vugu nɛ, pɛi wɛiɲ vugu nthɔ nsho vugu ligi mu.’”

Jishɔ nii Jerushalɛiɲ nɔ fùoɲ

(Matio 21:1-11; Maaku 11:1-11; Jouy 12:12-19)

28 Jishɔ ni ɲga nchhu yei nnu ti mi’ɛɲ, ɲgwɛiɲ ndaɔɲ ɲgɛi nu shhi, ɲku’ɔ nu Jerushalɛiɲ. 29 A ni ɲga nyiɛɲ ti mbara Bɛfɛgɛ pugu Betani ɲkuoɲ mbra ɲa pi mɛiɲ ni Olive nɛ, ntaɔɲ paa ghaɲ youɲjiɲ pi, 30 nchhu nu ɲa, “**Pɛi** ghɛi moɲ muuɲ la’ataɔɲ yini shhi pɛi nɛ, pɛi shi ɲjɛi muuɲ ɲkwɛiɲ ɲa ɲoɲ lɔ naa ma ɲku’ɔ nɛ, pi chu fɔ, pɛi

kīgei ntho nɔ hēinj. ³¹ Šheshheṇoṇ mbie vəīī ṇa, ‘Pəīī kīgei nu ṇa?’ pəīī chhu ṇa, ‘Taathɔ fā’o fā’a nɔ ghɔ.’”

³² Nennɛ ṇgwa pighɔ ṇa a ni ntaoṇ vugu nɛ ghəīī ṇgu’o ṇjəīī ṇguoṇ nnu pi ṇkwaṇ ha’əṇ a ni nshwei vugu nɛ. ³³ Nɔ ha’əṇ pugu ni nthɔ mfēī muuṇ ṇkwéinj ghɔ nɛ, ṇgwa pɛ ṇa minyien ghɔ ni mbɔ yugu nɛ pie ṇa, “Pəīī fēī nu ṇa?”

³⁴ Pugu khwē ṇa, “Taathɔ fā’o fā’a nɔ ghɔ.” ³⁵ Pugu lōgɔ muuṇ ṇkwéinj ghɔ ṇgəīī fɛ ni Jishɔ, ṇga nshēinj ndhwí pugu ṇkuoṇ ghɔ, ṇgērɛ Jishɔ a ku’o nchhɔ ṇkuoṇ ghɔ.

³⁶ Nɔ ha’əṇ a ni nchhɔ ṇkuoṇ ghɔ nyiēṇ ṇgəīī nu nɛ, pa ṇgwa shēinj pa mɛmmɛ ndhwí pugu shəndaoṇ. ³⁷ Ndīī ṇa a ni nyiēṇ mbara Jerushalɛinj nɛ, nɔ li’ī ṇa shəndaoṇ shwi’ī la’o Mbɔ pa Thi Olive nɛ, mɛmɛ kirīī ghaṇ younjij pi jē nthɔ ntōo Minnwi ni ṇjīī moṇ pwanju’o nthɛ ṇguoṇ pa nnu ghraoghrao ṇa pugu ni ṇjəīī nɛ, ³⁸ nchhu nu ṇa, “Mbɔɔ pɔ ni Fùoṇ ṇa a thɔ nɔ ligi Taathɔ nɛ, Ghighrīī pɔ po,

ndigha’o pɔ ni Minnwi ti ṇgəīī nchəinj fie moṇ ndugwi po!”

³⁹ Pichəīī pa ṇgwa Farashi moṇ yú ṇgwa pighɔ chhu ni Jishɔ ṇa, “Masha, pīga pa ghaṇ younjij pɔ ṇa pugu lɛɛ laṇ.”

⁴⁰ Jishɔ khwē ṇa, “**N̄shwei vəīī**, ṇgwa peīī ndɛɛ laṇ, kaṇ pa ṇgù’o shi nchrā ni ṇjīī!”

Jishɔ yāa Jerushalɛinj

⁴¹ Jishɔ ni ṇga nyiēṇ mbara ti ṇjəīī moṇ Jerushalɛinj ghɔ, ṇkəīī nthɛ vi, ⁴² nchhu nu ṇa, “**N̄jūa ṇa** ɔ kaṇ ni ṇjīī shi’a yaṇ ṇa a ghà nthɔ ni ghighrīī nɛ, ndo ndwɛ, Minnwi chwē ṇa ki’ī ɔ yəīī, ⁴³ nthɛ ṇa yichəīī ndīī thɔ nthɔ nu ṇa pa mbīna pɔ shi ṇgīṇ ghɔ ni ṇka’a mbāoṇ, nshwi’ī mbij ghɔ moṇ ṇguoṇ ṇgeīī ghao. ⁴⁴ **Pugu shi nshi’ī**

gho pəi pa mbaanda yɔ. Mba'a kaŋ ta'a yaon yi'i mbigəi mbho gho, nthɛ ɲa ɔ shini ndo nji ndii ɲa Minnwi ni ntho no kwe nu gho nɛ."

Jisho ghəi Nda Minnwi

(Matio 21:12-17; Maaku 11:15-19; Jouŋ 2:13-22)

⁴⁵ Jisho nii Nda Minnwi, njɛ yōu nu ɲgwa pɛ ɲa pugu ni ntho mfini yaon fɔ nɛ, ⁴⁶ nchhu nu ni pugu ɲa, "Pi nā'an moŋ ɲwa'anli Minnwi ɲa, 'Nda a shi mbɔ pi nda luon Minnwi,' ndo pəi kara a gū pūo pa ɲgina."

⁴⁷ ɲguon llɛ ghao Jisho tho njɛ'i ɲgwa Nda Minnwi. Pa thishi ghaŋ fɛ'ingieŋ pugu pa ghaŋ yɛ'i gɪ Mushi pugu pa pichəi thishi ta'a shendaon no jwi nu vi. ⁴⁸ Ndo pa'a ndo mfā'o shendaon, nthɛ ɲa pa ɲgwa ni mɛ ɲguon tənə yugu ntho nja'o ɲguon nnu ɲa a ni nchhu nu nɛ.

20

Ghrɪ Jisho llo mbho Minnwi ki mbho ɲgwamishua

(Matio 21:23-27; Maaku 11:27-33)

¹ Llɛ chəi, Jisho gha mbɔ Nda Minnwi ntho njɛ'i nu ndo ntho nshwei pa pwa pisha'akhɔ, pa thishi ghaŋ fɛ'ingieŋ Minnwi ni pa ghaŋ yɛ'i ɲgwa ni gɪ Mushi pugu pa thishi tho, ² nchhu gho ɲa, "Shwei vigi, ɔ fā'o pi yəi nji no chwɛ nu pa nnu pei, ki a fɛ gɔ mɛ nji yei vɛ?"

³ Jisho khwɛ ɲa, "Mummu nshi mbie vəi ni ta'a nnu. Ndwe, pəi shwei a, ⁴ a ni mɛ Minnwi mɛ nji ni Jouŋ ɲa a fɛ ɲkhi ni ɲgwa ki a ni mɛ ɲgwamishua?"

⁵ Pugu pini nnu gho shina pugu, nchhu nu ɲa, "Pia nchhu ɲa a ni ndho mbho Minnwi, a pie via ɲa, 'Ti a ni nchwɛ khɔ pa'a pia lo mbiŋ vi?' ⁶ Ndo pia nchhu ɲa, 'A ni mɛ ɲoŋmishua nji gho', kaŋ ɲguon pa ɲgwa pei shi ntun via ni ɲgù'ɔ nthɛ ɲa pugu ya nji ni tininju'ɔ ɲa Jouŋ ni

mbɔ njɛilɪ'ɪ Minnwi.” ⁷ Nɛnnɛ, pugu chhu ghɔ ɲa, “Pigi lɔ nji'ɪ nji li'ɪ ɲa a ni ndhɔ nɛ.”

⁸ Nɛnnɛ Jishɔ chhu ni pugu ki'ɛ ɲa, “**Kaɲ m̄ba'a mummy shwei vɛi** ni li'ɪ ɲa nji ɲa ñchwɛ nnu pei nɔ llɔ nɛ.”

*Lu'ɔ chrà nthɛ puon fà'a pɪphi
(Matio 21:33-46; Maaku 12:1-12)*

⁹ Nɛnnɛ, Jishɔ chhu yei lu'ɔ chrà ni pa ɲgwa pɛ ɲa pugu ni ɲkiri yɛi yu nɛ: “**ɲon chɛi** ni ma mbhi kɛi ntɛɲ thi* **yi mfɛ** ni ghan fà'a ɲa pugu lina nɔ ghɔ, ɲga ɲkwɔɔ, pugu pugu ghrà. Nɛnnɛ, ɲgɛi kra nda'a ntaan ndii. ¹⁰ **Ndii** ni ɲga ɲkà'o nɔ kwɔɔ nu ntɛɲ thi ghɔ, mɛɲon yɛ taon muun fà'a vi ni pa ghan fà'a pɛ, ɲa a ghɛi ɲkwe ji ghrà ntɛɲ thi ghɔ. Pa ghan fà'a pighɔ wie muun fà'a vi ghɔ ndu'u vi ni mbhɔ yó. ¹¹ **A pini** nu'uy ntaon muun fà'a nduon, pugu wie vi ɲkaa yu, nshhū vi, ndɔ ndu'u vi ni mbhɔ yó. ¹² **A nu'uy ntaon yichɛi** muun fà'a vi, a pɔ yi trɛi, pugu lɛiɲ vi, mfu'u vi mon nyɛɲ ghɔ mā'an mbhi.

¹³ “Nɛnnɛ, ɲgan nyɛɲ ghɔ chhu ɲa, ‘Mi shi nchwɛ pi nɛiɲ? Ñshi ntaon ta'a muun a ɲa ɲkhwā nɛ, kə'ichɛi pugu fā'o pɔɔ mbɪɲ yu.’

¹⁴ “**Nɔ ndii** ɲa pa ghan fà'a pighɔ ki yɛi vi, pugu chhu ni non pugu ɲa, ‘Yei ya muun ɲgan nyɛɲ ghɔ, ðia jwi vi nɛ ɲa a nthɛ nyɛɲ ghɔ gū yia!’ ¹⁵ **Pugu fu'u vi ntaon nɔ** mon nyɛɲ ghɔ njwi vi.”

Jishɔ lūgwi mbie vugu ɲa, “**Ti ɲgan nyɛɲ ghɔ** shi nchwɛ pi khɔ mbɪɲ pa ghan fà'a pei? ¹⁶ **A shi nthɔ** njwi pa ghan fà'a pei, mfɛ kɛi ntɛɲ thi ghɔ ni ɲgwa nduon.”

* ^{20:9} ^{20:9} Ntɛɲ thi ghɔ ni mbɔ grape. La'ataon pa Juu pugu ni ɲga nchhu pichɛi ndii ɲa faan grape njɪɲ yi pɔ pi Ishrae.

Pa ngwa pε ηa pugu ni njwεε nu nε ni ηga nja'ο nnu yei, nchhu ηa, “Ki'i Minnwi ma mien ηkwaη nnu yei.”

¹⁷ Jisho tigi ligi yi mbiη pugu nchhu ηa, “**Ti njiη chrà Minnwi yei pο** pi ηa?”

’ηgù’ο ye ηa ηgaη nū'οη nda ni ndāa ηa a lο mfā'ο ghèε nε,

pini nε ηkara ju mbο ndugwi ηgù'ο shi'i nchaa ηguoη yi.†

¹⁸ **Sheshenη ηa a gu ηkuoη ηgu’**ο yei shi shina kraokrao. Ndo ti ä ηgū ηgù'ο ghο mbiη ηoη, a nwī'η vi.”

Pié nthε nnu pe taashi

(*Matio 22:15-22; Maaku 12:13-17*)

¹⁹ Pa ghaη ye'i ηgwa ni gí Mushi ni pa thishi ghaη fe'ηgiεη pa'ο nο wēiη nu Jisho ndii ghο, nthε ηa pugu ni nji ηa Jisho chhu yei lu'ο chrà pi ni pugu, ndο pugu pοgο nnu ha'ay pa ηgwa shi nchwie nε.

²⁰ Nεnne pugu tā'a shina, ntaoη pa miyra, ηa pugu ni mfiη ηa pugu ηgwa ndindī nε, nεnne ηa pugu wēiη vi ηkuoη chrà yi, nο cha'a nu vi mfε ni ηoη ηa Roma ni mfε ηa a sha'a yie ηgei li'i nε. ²¹ Pa miyra pighο pie Jisho ηa, “Masha, pigi ji ηa ο ghà nchrā ndο nje'i nnu ndindī ki lο mbiη mbe, ndο nje'i pi nnu ndindī ηa Minnwi tā'a nu nε. ²² Shwei vigi, a kā'ο ηa pi pe taashi ni Kaisha ki ηga?”

²³ Jisho kwo yəi mbe yugu nchhu ni pugu ηa, ²⁴ “**Pəi** nōoη ndigi mbiη vəi. Yei pο pi tho gō pugu ligi gō ηkuoη ghο?”

Pugu khwē ηa, “A yi Kaisha.”

²⁵ Nεnne, a khwē ni pugu ηa, “**Fε** yaoη Kaisha ni Kaisha. Mfε yi Minnwi ni Minnwi.” ²⁶ Fο shhi pa ηgwa, pugu shi ki lο mfā'ο sheshe yaοη llo ηkuoη chrà yi nο

† 20:17 20:17 ηwa'ajli ηkhǐ 118:22.

wēiŋ nu vi nɔ ghɔ. Nɛnnɛ pugu lɛrɛ laŋ, nja ŋgrāo ŋkwaŋ nɔ ha'aŋ a khwē nɛ.

Píe nthɛ khu nu mbini ŋku'ɔ

(*Matio 22:23-33; Maaku 12:12-27*)

²⁷ Pa ŋgwa Shadushi, ŋa pugu ni ŋkwā'a ŋa mba'a ŋoŋ khu mbini nu'uy ŋku'ɔ nɛ, thɔ mbara Jishɔ mbie vi ŋa, ²⁸ “Masha, Mushi ni nā'aŋ gí yei mfɛ ni pigi ŋa, ‘Ndīŋ ŋoŋ ndaŋ miŋgwe ŋkhu ki lɔ mbhi puoŋ, ŋoŋ ghɔ lɔgɔ ŋkugu ndīŋ vi ghɔ ŋa a khu nɛ mbhi puoŋ nɔ ghɔ nɔ ligi ndīŋ vi ghɔ.’ ²⁹ Pimbia pichəi ni mbɔ puŋ nda pugu pi khwachəi. Vi shhi laŋ ŋkhu ki lɔ mbhi muuŋ, ³⁰ mbra yi lɔgɔ ŋkugu ghɔ ŋgu'ɔ ŋkukhu ki lɔ mbhi muuŋ, ³¹ ŋiaŋ mbra yi lɔgɔ ŋkaa yu ŋgu'ɔ ŋkukhu, wu'ɔ nɛ ti ŋguoŋ vugu pi khwachəi nu'uy mɛ ndɔ pa'a kaŋ ta'a ŋoŋ vugu lɔ mbhi puoŋ. ³² A ni ŋga ndugwi nu, miŋgwe ghɔ khu ŋkaa yu. ³³ Ndwe, moŋ llɛmbhi ŋa ŋgwa ŋa pugu khu ma mbini ŋku'ɔ nɛ, miŋgwe vei shi mbɔ pi ŋgwe gɔ, nɔ ha'aŋ ŋguoŋ vugu pi khwachəi ki lɔgɔ vi nɔ ŋgwe vugu nɛ?”

³⁴ Jishɔ chhu ni pugu ŋa, “**ŋgwa mbhi shi'a laŋ nu ndɔ** ŋgəi nu nda láŋ. ³⁵ **Ndɔ** ŋgwa pɛ ŋa pugu shi ŋkā'o nɔ pinɔ nu nu'uy ŋku'ɔ ndii ŋa pugu khu nɛ ndɔ fā'o chɔmbhi moŋ ye mbhi ŋa a shi nthɔ nɛ, mba'a pugu ma nu'uy ndaŋ ki ŋgəi nda láŋ. ³⁶ **Nthɛ** ŋa minthɛ pa'a pugu lɔ ma nu'uy ŋkhu ŋkamu'ɔŋ, nthɛ ŋa pugu pɔ pi nɔ pa ghaŋ ntaoŋ Minnwi ndɔ mbɔ puoŋ Minnwi, mbɔ pa ŋgwa ŋa Minnwi kwo ku'ɔ ni pugu moŋ gu nɛ. ³⁷ **Nɔ** pīgi nu, Mushi ni nja nɔoŋ ŋa ŋgwa ghà ŋkhu mbini nu'uy ŋku'ɔ. Moŋ li'i ŋwa'aŋli Minnwi ŋa a chrā nu nthɛ móŋoŋ thɔ muuŋ thi yuyu'u nɛ, Mushi gē Taathɔ fɔ ŋa a Minnwi Abrahaŋ, Minnwi Aiji, ni Minnwi Jakɔ. ³⁸ **Minnwi lɔ** mbɔ pi Minnwi ŋgwa ha'aŋ pugu khu nɛ. A pɔ pi Minnwi pa

ngwa ha'anj pugu pi maonj nE, nthE ña ni Minnwi, ñguonj ñgwa pi maonj."

³⁹ Pichəi pa ghanj yE'i ñgwa ni gí Mushi khwē ña, "Masha, ɔ ya nE nchrā shishi'i." ⁴⁰ NthE ña pugu shi ki lo nu'uj ñjwE'i nɔ pie nu vi ni sheshe nnu.

*Píe nthE Krishto
(Matio 22:41-46; Maaku 12:35-37)*

⁴¹ Jishɔ pie vugu ña, "A nthE pi kie nEij nchhu ña Ju ña Minnwi Chu'ɔ Ntaonj nɔ ñkwe nE, pɔ muuj Devi? ⁴² NthE ña nduthɔ Devi chhu monj ñwa'anjli ñkhĩ ña, 'Minnwi Taathɔ chhu ni Taathɔ a ña, 'Chhɔ hEij ñgei mbhɔ a yi ji,

⁴³ ti ñshi nu'uj nchwíe pa mbĩna pɔ gū krí tigi kwò yɔ."†

⁴⁴ Ti nɔ ha'anj Devi ni mEij Krishto ghɔ pi ni Taathɔ vi nE, a nthE a kie pi nEij Krishto pini mbɔ pi muuj vi?"

Jishɔ shūu tónə ñgwa nthE pa ghanj yE'i ñgwa ni gí pa Juu

(Matio 23:1-36; Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Jishɔ chhu ni ghanj younjij pi shhi ñguonj ñgwa ghao ña, ⁴⁶ "Pəi lina pa ghanj yE'i ñgwa ni gí Mushi a pwa. Pugu khwā nɔ nyienj nu monj pa mEmmE ndrawa'a, ndɔ ñkhwā ña pi tu'u nonj nchrā ni pugu li'i ka'a, ñkhwā chhɔ nu nɔ pa li'i liEij monj nda luonj Minnwi pugu pa li'i ji. ⁴⁷ Pugu ghà nchigi pa pingE kugu ñkwe maonj pugu, luonj Minnwi yugu shiga ni ñji nne ña ñgwa yəi vugu nɔ pa ñgwa taonjtaonj. Yugu ñgə'i shi mbɔ yi wuwuru."

21

*Yaonj ña mingwE ñkugu fE nE
(Maaku 12:41-44)*

† 20:43 20:43 ñwa'anjli ñkhĩ 110:1.

¹ Jisho pi'i ligi yi njəi ɲkwan nɔ ha'an pa ghan fa'o tho ni'in pa maon fe pugu mon mikuo yaon fe Nda Minnwi ne. ² A yei mingwe ɲkugu chəi ha'an a ki ya mbou ni'in paa puon mi mbin mon mikuo. ³ Nenne, Jisho chhu ɲa, "Shishini, nshwei vəi, mingwe ɲkugu vei ɲa a po pi mbou ne fe ncha ɲguon ɲgwa ghao. ⁴ Nthe ɲa ɲguon ɲgwa nduon fu'u yaon fe yugu pi shina ntou maon ha'an pugu fa'o ne, ndo mingwe vei mon pou yi fe ɲguon yaon ɲa a ni mfa'o nɔ yru nu ɲkuon ghɔ ne."

*Jisho shwei ɲkwan ha'an pi shi mbuo Nda Minnwi ne
(Matio 24:1-2; Maaku 13:1-2)*

⁵ Pichəi ghan younjin Jisho ni nchra nu nthe Nda Minnwi, ɲkwan ha'an pi ni nchwie vi ni pa ngu'ɔ pwapwa pugu pa maon fe ha'an pi ki fe fo ne. Jisho khwe ɲa, ⁶ "ɲguon pa maon pei ɲa pəi yei nu ne, ndii tho nu ɲa mba'a ta'a ngu'ɔ yi nu'un nuan ɲkuon ndin vi. Pi shi mbuo ghao mfe shhe."

*ɲgə'i pugu pa moon nu
(Matio 24:3-14; Maaku 13:3-13)*

⁷ Pa ghan younjin Jisho pie vi ɲa, "Masha, yei nnu shi ndogɔ li'i pi ndii kho? Li ɲa a shi noon ɲa ndii ka'o ni nnu yei nɔ logɔ nu li'i ne po pi kho?"

⁸ Jisho chhu ɲa, "Lina nu, ki'i ɲon fi vəi, nthe ɲa ntou ɲgwa le ntho nɔ ligi a, nchhu nu ɲa, 'a mmu mbo Krishto ghɔ', pugu pa ɲa 'ndii ka'o ne', ki'i njou njin yugu. ⁹ Ki'i pəi pɔgɔ ndii ɲa pəi ya'o ɲa nchhɔ po ki pa yɔyɔnɔ, nthe ɲa ɲkwan nnu pine shi ngu'ɔ ndogɔ li'i ndo pa'a mbhi lo ndugwi pi ndii ghɔ." ¹⁰ Nenne, Jisho chhu ɲa, "Pa la'ataon shi ma'an nchhɔ pugu pa pichəi, ɲgwa ta'a fuon ma'an nchhɔ pugu pa ɲgwa vichəi fuon. ¹¹ Shhe shi nchi'i ti shina, pa ghinɔ piphɔ gu lili'i, pa nji gu, pa nnu wuwuru logɔ li'i, pi yei pa memme li llo po."

¹² “**Ndɔ** ŋkaonŋ ŋguonŋ pa nnu pei ma ndɔŋɔ li’i, pi shi ŋgwɛiŋ vɛi ŋgɔo ŋgɔ’i mbiŋ pɛi. Pi shi ŋi vɛi ŋgɔi nɔ monŋ pa nda luonŋ Minnwi pugu pa chɔiŋ, pi shi ŋgɔi ni pɛi shhi pa fɔonŋ pugu pa ghanŋ shá’a li’i nthɛ ligi a. ¹³ **Yei shi mɛ** shina ni pɛi nɔ shwei nu pwa pisha’akho a ni pugu. ¹⁴ **Pɛi** nū’ɔŋ monŋ njù’ɔ pɛi ŋa pɛi lo mfá’o nɔ wie nu nonŋ, ŋkwanŋ nɔ ha’añ pɛi shi ŋkwe tho yɛi nɛ, ŋkaonŋ ndii maa ŋkã’o nu. ¹⁵ **Nthɛ** ŋa ñshi mɛ chrà pugu pa shiethɔ ni pɛi ŋa mba’a kanŋ ta’a mbina pɛi yi’i ŋkã’o nɔ pɛ’i nu ki ndãa chrà ghɔ pugu pa shiethɔ ghɔ. ¹⁶ **Pa tãa pɛi** pugu pa liŋ pɛi, ni pa ndaonŋ pɛi pugu pa taannu pɛi shi mfini vɛi, pi jwi pichɛi shina pɛi. ¹⁷ **Ŋguonŋ ŋgwa shi mbina** vɛi nthɛ a ¹⁸ **ndɔ** mba’a ta’a ŋgiithɔ yɛi phɛ. ¹⁹ **Monŋ thi nu a tini**, pɛi shi ndũgu.

*Jishɔ shwei ŋgɔ’i ŋa a tho nu nii Jerushalɛiŋ
(Matio 24:15-21; Maaku 13:14-19)*

²⁰ “**Ndii** ŋa ɔ yɛi pa ghanŋ mā’añ nchhò ghĩŋ Jerushalɛiŋ mbãonŋ nɛ, ɔ ji ŋa shi’i nu mi para. ²¹ **Nɛnnɛ** pa ŋgwa ŋa pugu pɔ Judia nɛ tei ŋku’ɔ ŋkuonŋ pa mbra, pɛ ŋgwa ŋa pugu pɔ monŋ tri la’a nɛ tei ntaonŋ, pɛ ŋgwa ŋa pugu lo nji’i mbɔ monŋ ghɔ nɛ ki’i pugu nu’uŋ nii. ²² **Nthɛ** ŋa yei llembhi ŋgɔ’i ni ŋgwa Ishrae, nɔ chwie nu nnu ha’añ pi ni nã’añ monŋ chrà Minnwi nɛ lɔŋɔ li’i. ²³ **A shi mbɔ** ŋkiɛŋ wuwuru ŋgɔ’i ni pa piŋgɛ shũu pugu pa mapuonŋ ha’añ pugu tho nu’ɔŋ puonŋ monŋ ndii ghɔ nɛ. Wuwuru ŋgɔ’i shi mbɔ monŋ la’ataonŋ yei, pigítua Minnwi shwi’i mbiŋ ŋgwa pei. ²⁴ **Pi shi njwi pichɛi** ni kafa, ŋgwɛiŋ pichɛi ŋgɔi nɔ monŋ pa chɔiŋ nɔ pɔ nu ŋkũna nchhò monŋ pa la’ataonŋ, pa ghini shi ŋkie ŋkuonŋ Jerushalɛiŋ ti yugu ndii ŋa Minnwi nū’ɔŋ nɛ kã’o.

*Muuy Ŋoyrmishua shi mbini nu’uŋ nthɔ
(Matio 24:29-31; Maaku 13:24-27)*

²⁵ “Pa li shi nōonj morj minaonj pugu pa fhú ni fínəi. Hgwa pa la’ala’a taonj shi mbō ni finthō nthē mba’anjhi na a thō ngwara nu nē. ²⁶ Pōgō gu shi nchwīe njù’ō hgwa shāna nthē pa nnu na pugu ywēē nu na a thō nu ndōgō li’i hkuonj mbhi nē, nthē na pi shi nchī’i pa nji ha’anj a pō morj tothi nē. ²⁷ Nēnnē, pi shi njəi Muunj Hōnmishua thō shwi’i nu morj tothi ni nji pugu pa mmē ndigha’o. ²⁸ Ndiī ha’anj nnu pei jē nthō ndōgō li’i nē, lollo fei nonj yō, nthē na lūgu nu yō para.”

Ntīgi llo hkuonj thi wūnu

(Matio 24:32-35; Maaku 13:28-31)

²⁹ Jishō chhu lu’ō chrà yei ni pugu: “Liī thi wūnu pugu pa hguonj pa thi nduonj, ³⁰ nō ha’anj fhō yugu nu’unj njē tua nu nē, o pē’i ni nonj yō nji na hkwəi mbì para. ³¹ Wu’ō nēnnē, ndiī ha’anj o shi njəi nnu pei lōgō li’i nē, o ji na Sha’afuonj Minnwi para. ³² Shishini, nshwei vəi, mba’a hgwreinjōnj yei yi’i ntōgō nnu pei maa ndōgō li’i. ³³ Po pugu shhē shi ntōgō, ndō mba’a chrà a ma ntōgō gha.

Pəi lina nu!

³⁴ “Pəi lina nu, ki’i pəi nū’ōnj njù’ō yəi hkuonj pa ji pugu pa nnu nu mbaa ni pa maonj hkuonj hgrào mbhi yei pugu fīi vəi, nne na kē’i llemmbhi ghō lē hgwi’i vəi nō ha’anj minyienj ghà hgwi’i hkuonj shi’i nē. ³⁵ Nthē na llemmbhi ghō shi nthō hkuonj hguonj hgwa na pugu pō hkuonj shhē nē. ³⁶ Ndō lina nu hguonj ndiī, nduonj nu na o fā’o ghrī nō lə’i nu hguonj nnu pei na a shi ndōgō li’i nē, nne na mimfē o thi shhī Muunj Hōnmishua.”

³⁷ Jishō ni njē’i nu hguonj llemmbhi ghao morj Nda Minnwi, ndō tu’u gha mbō, a ku’ō hkuonj mbra na pi mēinj ni Olive nē. ³⁸ Hkiēnj ni muunj tutu’u, hguonj hgwa kīri yəi yu morj Nda Minnwi nō ya’o nu ntīgi mbhō yu.

22

Ntáj nɔ jwi nu Jishɔ

(*Matio 26:1-5; Maaku 14:1-2; Jouy 11:45-53*)

¹ Ndīī j̄ī mme llé br̄ei ki ku'ɔ ni nga mbara nu, mbɔ mme llé ɲa pi mēiɲ ni Lli Nji'a nɛ, ² pa thishi ghaɲ fē'ingieɲ pugu pa ghaɲ ye'i ɲgwa ni gí Mushi tho ntā'a shendaon nɔ jwi nu Jishɔ njiɲɲiɲ nthe ɲa pugu ni nchhɔ mbɔɔ nnu ɲa ɲgwa shi nchwīe nɛ.

Judashi piɲ nɔ fini nu Jishɔ

(*Matio 26:14-16; Maaku 14:10-11*)

³ Judashi, ɲa pi ni mēiɲ vi ni Ishikario nɛ, ɲa a ni mbɔ ta'a ɲon shina paanchrɔ ghaɲ younjin Jishɔ nɛ, mienɲ non yi Shata nii nū'ɔɲ yu. ⁴ A ghōī mbara pa thishi ghaɲ fē'ingieɲ pugu pa ghaɲ kē'ī Nda Minnwi, nchrā pugu pugu ɲkwaɲ ha'aj minthe a fē Jishɔ ni pugu nɛ. ⁵ Túa yugu ni mbwa. Pugu chrā ɲa pugu shi mfe mb̄iɲ ghɔ. ⁶ Nenne, a piɲ nthɔ ntā'a shina ki'ɛ ɲkwaɲ ha'aj minthe a fini vi ni pugu li'ī ha'aj ntou ɲgwa lɔ nji'ī mbɔ nɛ.

Jishɔ p̄iri non yi nɔ j̄ī nu maon Lli Nji'a

(*Matio 26:17-25; Maaku 14:12-21; Jouy 13:21-30*)

⁷ Llé j̄ī br̄ei ki ku'ɔ ni nga nthɔ, mbɔ llé ɲa a ki pie ɲa pi jwi minjīī j̄ī Lli Nji'a nɛ, ⁸ Jishɔ taon Pita pugu Jouy, nchhu nu ni pugu ɲa, “P̄əī ghōī mb̄iri yia maon j̄ī Lli Nji'a nɛ ɲa minthe pia j̄ī.”

⁹ Pugu pie vi ɲa, “ɔ tā'a nu ɲa pigi p̄iri pi hiɲ?”

¹⁰ A chhu ni pugu ɲa, “Ndīī ɲa p̄əī shi nii mon la'a Jerushaleiɲ nɛ, p̄əī shi njəī mimb̄ia, a tieɲ ɲkh̄ī mon k̄iɲ nchi'a. P̄əī yōu njiɲ yi, p̄əī pugu ghōī nda ɲa a shi nii fɔ nɛ, ¹¹ **nchhu ni ɲgaɲ nda ghɔ** ɲa, ‘Masha chhu ɲa pi pie ghɔ ɲa, “Njieɲ nda pa gh̄nī pɔ pi hiɲ, ɲa minthe pigi pa ghaɲ younjin paɲ j̄ī Lli Nji'a fɔ?”” ¹² **A shi nōon mme**

njiεη nda tothi ni pæi ηa pi kwo chwīe, pæi pīri jī Lli Nji'a ghō fō.”

¹³ Pugu lollo ηgōi, njæi ηguon yaon wu'ō ηkwan ha'an a ni nshwei vugu nε, mbiri maon jī Lli Nji'a ghō fō.

*Ndugwi maon jī Jishō pugu pa ghan younjij pi
(Matio 26:26-30; Maaku 14:22-26; 1 Korij 11:23-25)*

¹⁴ Ndiī ni nga nthō, Jishō chocho yæi taprei pugu pa ghan ntaon pi, ¹⁵ nchhu ni pugu ηa, “**Mi ni ηkwo ya nthō** ntā'a nu nō jī nu Lli Nji'a yei pia ηkaon maa njæi ηgō'i. ¹⁶ **Mba'a nji'i nu'urj mbini** nji maon pei pia ti ηgōi nchæij ndiī ηa njij yi lōgo li'i nε, ndiī ηa Minnwi shi nsha'a fūon yi nε.”

¹⁷ A lōgo ndua là'o, ηga ntōo Minnwi, nchhu ηa, “**Pæi** kwe yei ηgrā shina pæi. ¹⁸ **Shishini, nchhu ni pæi** ηa jē ndwe ηgōi nu shhi, mba'a nu'urj nnu là'o yei, ti Sha'afuon Minnwi tho.”

¹⁹ A lōgo brei, ηga ntōo Minnwi, mbə'i, mfe ni pugu, nchhu nu ηa, “**Yei freinon** a ηa pi fe ni pæi. Pæi chwīe nεij nō kwij nu ma.” ²⁰ Wu'ō nεnne, a pinī ndōgo ndua ndiī ηa pugu ni ηkwo kru nε, nchhu nu ηa, “**Ndua là'o** yei nōon kina fhi ηa Minnwi wrā mon chhī a ηa pi shi ηkwrī nthε væi nε.

²¹ “**Ndō** lii njæi, ηon ηa a shi mfini a nε, mbhō yigi yu pō ηkuon taprei. ²² **Nthε** ηa Muon ηonmishua shi ηgu'ō ηgōi pi ηkwan ha'an Minnwi ni nū'ōn nε, ndō ηgō'i wuwuru shi nii ηon ηa a fini vi nε.”

²³ Pa ghan younjij pi jē mbie non pugu ηa a yæi ηon shina pugu ηa a shi nchwīe yei nnu.

Mindoundou ηa ηon ndiεη gō

²⁴ Mindoundou gū shina pugu ηa a gō ηa minthe pi lii vi nō ηon ndiεη. ²⁵ Jishō chhu ni pugu ηa, “**Pa fūon ηkuon mbhi hεij** ghā nsha'a ηgwa pugu sha'a, ndō pa

ηγwa pei wu'ɔ mēiη pa fūoη pigħɔ pi ni tǎa għaη ghēɛ vugu. ²⁶ **Ndɔ** ni pəi, a lɔ nji'i mbɔ pi nne, a ka pie pi ηa ηoη ndiēη shina pəi gɛ mi pɔ nɔ mikə'i, nthishi pɔ nɔ muuη fà'a. ²⁷ **A gɔ** mbɔ ηoη ndiēη, ηoη ηa a chɔchɔ ηkuoη taprei nɛ ki muuη fà'a? A lɔ mbɔ pi ηoη ηa a chɔ ηkuoη taprei nɛ? Ndɔ mbɔ shina pəi pi nɔ muuη fà'a. ²⁸ **Pəi** lɔ nji'i mī'aj a moη ndii ηa mōoη nu thɔ vəi nɛ, ²⁹ **wu'ɔ** nɔ ha'aj Tǎa a fɛ għrī vəi nɔ sha'a nu nɛ, mfe ni pəi ηkaa mu, ³⁰ **nɛnnɛ** ηa pəi shi nji ndo nnu ηkuoη taprei a moη Sha'afuoη a, ndo nchɔ ηkuoη pa faaj nsha'a ηgwa paanchɔ taoη Ishrae.

Jishɔ chhu ηa Pita shi ndāa vi

(*Matio 26:31-35; Maaku 14:27-31; Jouy 13:36-38*)

³¹ **Shemu, Shemu, līi njəi!** Shata kwo luoη shina mbɔ Minnwi nɔ krū nu vəi nɔ ha'aj pi ghà ηkrū prupina nɛ. ³² **Ndɔ** ηkwo luoη Minnwi mfe vɛ, ma Shemu, ηa ki'i piη yɔ chī'i. Ndiη ηa ɔ pini ηkwəi njəi a nɛ, ɔ mā'aj għrī līη pɔ."

³³ Pita khwē ηa, "Taathɔ, mbiri noη a ηa pɔgɔ shi ηgu'ɔ ηgəi chəiη ka'a, ηkhu ka'a."

³⁴ Jishɔ khwē ghɔ ηa, "**Pita, nshwei ghɔ**, mba'a miηkə'i khwɛ shi'a ki ɔ lɔ nchhu ni trei ηgɛ ηa ɔ lɔ nji'i nji a."

Jishɔ shūu tənə għaη younjiη pi

³⁵ Jishɔ pini nchhu ni pugu ηa, "**Ndiη** ηa mi ni ntaoη vəi ki pəi lɔ ntuo pìēη mbiη, ki lɔ ntuo pìēη, ki tra, pəi ni mbou yaoη?"

Pugu ηa, "Ŋga."

³⁶ A pini nchhu ηa, "**Ndɔ** ti ndwɛ, ηoη ηa a fā'o mbiη nɛ lɔgɔ pugu pìēη. Ŋoη ηa a lɔ nji'i mfā'o kafa nɛ, fini ndhwī figəi yi njuoη nɔ ghɔ. ³⁷ **Nthɛ** yie ghɔ, nchhu ni pəi ηa chrà Minnwi yei ηa pi nā'aj ηa, 'pi shia vi shina

ghaṅ chwīe phi nε* ; **shī ṅgu**’o ndōgo li’i mbīṅ mu nthε ṅa pa nnu pε ṅa pi nā’añ nthε a nε tho ṅgu’o ndōgo li’i ṅkwaṅ ha’añ pi ni nā’añ nε.”

³⁸ Pa ghaṅ younjīṅ pi chhu ghō ṅa, “Taathō, līi ṅjəi paa kafa pō nεiṅ.”

A chhu ni puḡa ṅa, “**Yinε** chrà lūgwi nne.”

Jishō luonṅ Minnwi ṅkuonṅ mbra

(*Matio 26:36-46; Maaku 14:32-42*)

³⁹ Jishō taonṅ moṅ la’a ṅkwaṅ ha’añ a ghà mbīgi ntaonṅ nε, ṅgəi ṅkuonṅ Mbra pa Thi Olive pugu pa ghaṅ younjīṅ pi. ⁴⁰ ṅga nchəiṅ fō, nchhu ni ghaṅ younjīṅ pi ṅa, “**Pəi** luonṅ Minnwi nne ṅa ki’i pəi gū moṅ mōṅ nu.”

⁴¹ Nchənə ndōllo ti ṅgəi nchəiṅ fi’i li’i ṅa ṅonṅ mā’añ ṅgū’o a chəiṅ nε, ṅkwi kwéε yi shhε nduonṅ Minnwi ṅa, ⁴² “**Tāa a, a mbō** khwatua yō, pəi ndua ṅgə’i pīphi yei ki ṅdō nnu. Ndō ti ki’i a pō pi nō ha’añ ṅtā’a nu nε, a pō nō ha’añ o tā’a nu ṅa a pō nε.” ⁴³ Yichəi ṅgaṅ ntaonṅ Minnwi llo pō nthō mā’añ ḡhrí yi moṅ yú’o ghō, ⁴⁴ a luonṅ Minnwi ni ṅjī ti lie yi taonṅ mbō nō chhī nchəiṅ nu shhε.

⁴⁵ A gha mī’εṅ luonṅ nu, ṅgəi mbara pa ghaṅ younjīṅ pi pugu llε nu nthε yu’o ṅjū’o. ⁴⁶ A pie vugu ṅa, “**Pəi** llε pi khō? Pəi lōllo tōthi nduonṅ Minnwi nne ṅa ki’i pəi gū moṅ mōṅ nu.”

Pi wēiṅ Jishō

(*Matio 26:47-56; Maaku 14:43-50; Jouṅ 18:3-11*)

⁴⁷ A gha ṅgu’o nchrā nu nε, yú ṅgwa chəiṅ, ṅonṅ chəi, ligi yi pō Judashi, ṅa a ni mbō tā’a ṅonṅ shīna paanchrō ghō, pō ju shhī. Nchənə nthō yəi Jishō mbaṅ vi nō chrā nu ghō. ⁴⁸ Ndō Jishō chhu ghō ṅa, “**Judashi**, o shi mfīni a, Muuṅ ṅonṅmishua, ni paṅ nu ma nō chrā nu?”

* 22:37 22:37 Ishaya 53:12.

⁴⁹ Pa ηgwa pε ηa pugu ni mbɔ yəi yu nε gha njəi nnu ηa a tā'a nu ndɔgɔ lɪ'i nε, nchhu ghɔ ηa, "Taathɔ, p̄igi shua kafa nshāan vugu nɔ?" ⁵⁰ Yichəi ta'a yi shina pugu che tónə ηgei mbhɔ j̄i muun fà'a ta'a taathɔ pa thishi ghan fε'ingien.

⁵¹ Jishɔ chhu ηa, "Ki'i pəi nu'uj nchw̄ie!" ηk̄aon tónə muun fà'a ghɔ, a t̄ini.

⁵² Nεnnε, Jishɔ chhu ni pa thishi ghan fε'ingien pugu pa ghan kē'i Nda Minnwi pugu pa thishi ηa pugu ni nthɔ nu ηgwēin vi nε ηa, "Mbɔ pi ηgina minwi ηa pəi thɔ nu ηgwēin ni pa kafa pugu pa wr̄ei? ⁵³ ηguon ll̄é ghao pia pɔ nu mon Nda Minnwi, pa'a pəi lɔ mba'o nɔ wēin nu ma. Ndo yei ndīi yəi pugu pa yi n̄i mon njin."

Pita lāa Jishɔ

(*Matio 26:57-58,69-75; Maaku 14:53-54,66-72; Jouy 18:12-18,25-27*)

⁵⁴ Nεnnε, pa ghan kē'i Nda Minnwi wēin vi ηgəi ni ju nda taathɔ pa thishi ghan fε'ingien. Pita yōu njin yugu ndɔ mbɔ pi fie njin. ⁵⁵ Pugu ni ηga mfr̄ei mójon mon titri yina, ti ηkiri nchɔchɔ ka'a, Pita chɔ shina pugu. ⁵⁶ Ta'a muun fà'a mbɔ mingwε, ni ηga njəi Pita a chɔ yəi mójon ghɔ, a ya ligi yi mbin yu, nchhu ηa, "ηon vei ni mbɔ pugu Jishɔ ηkaa yu."

⁵⁷ A lāa, nchhu nu ηa, "Maa, ñdɔ n̄i'i n̄i vi!"

⁵⁸ A gha ndara, yichəi ηon p̄ini nu'uj njəi vi, nchhu ηa, "ɔ ta'a pakwo pi!"

Pita chhu ηa, "Tāa, ñdɔ n̄i'i mbɔ ta'a ηon vugu!"

⁵⁹ A ni ηga nu'uj njunu, yichəi ηon p̄ini nu'uj njəi vi, nt̄i nu ηa, "Shishini, ηon vei ni mbɔ pugu Jishɔ nthε ηa, a llɔ Galili ηkaa yu!"

⁶⁰ Ndo Pita khwē ηa, "Tāa, ñdɔ n̄i'i n̄i nnu ha'an ɔ thɔ nchhu nu nε!"

Nɔ ha'anj Pita ni ngu'ɔ nchrā nu nɛ, minjə'ɪ khwɛ.
⁶¹ Taathɔ kara mbɛ'ɪ Pita. A kwɪŋ chrà Taathɔ, ŋkwanj
 ha'anj a ni nchhu ghɔ ŋa, “**ŋkaonj minjə'ɪ** maa ŋkhwɛ
 shi'a, ɔ shi ndāa a ni trɛi ŋɛ.” ⁶² Nɛnnɛ, Pita taonj mbhi
 ŋkɔɪ a gha'a.

Pi wie Jishɔ mbini mā'anj vi ni kwɛiŋ

(Matio 26:67-68; Maaku 14:65)

⁶³ Pa ŋgwa ŋa pugu ni ŋkɛ'ɪ Jishɔ nɛ ni njɛ mā'anj nu vi
 ni kwɛiŋ ndɔ mbini nthɔ ŋgwɛ vi. ⁶⁴ Pugu ni ŋkrao ligi
 yi ni ndhwí, mbie vi ŋa, “Nɔ njəiɪ'ɪ, shwei vigi ni ŋonj ŋa
 a wie ghɔ nɛ!” ⁶⁵ Pugu ni nthɔ mbini nchhu pichɔi ntou
 pa nnu, ŋgwɛ'ɪ vi.

Jishɔ shhi pa kúnj

(Matio 26:59-66; Maaku 14:55-64; Jouŋ 18:19-24)

⁶⁶ Mbhi ni ŋga ndanj, pi lɔgɔ Jishɔ ŋgɔi nɔ shhi kiri pa
 thishi, mbɔ pa thishi ghanj fɛ'ingieŋ, pugu pa ghanj yɛ'ɪ
 ŋgwa ni gí Mushi. Pugu chhu ghɔ ŋa, ⁶⁷ “ɔ mbɔ Ju ŋa
 Minnwi Chu'ɔ Ntaonj nɔ ŋkwe nɛ, ɔ chhu ni pigi.”

Jishɔ khwɛ ŋa, “**Mi nshwei vɔi** pa'a pɔi lo mbiŋ, ⁶⁸ ndɔ
 mi mbie vɔi ni ta'a nnu, pa'a pɔi lo mfā'o khwɛ. ⁶⁹ Ndɔ
 llo ndwɛ ŋgɔi nu shhi pi shi nchərə Muuŋ ŋonj mishua
 ŋgei mbhɔ jɪ Minnwi ŋa a fā'o ŋguonj ghrí nɛ.”

⁷⁰ Nɛnnɛ ŋguonj yugu pie vi ŋa, “Yie nɔonj ŋa ɔ pɔ
 Muuŋ Minnwi?”

A chhu ŋa, “**Pɔi** chhu ŋa mi yie.”

⁷¹ Nɛnnɛ, pugu chhu ŋa, “Pia nu'uj ntā'a pi khɔ ndwɛ
 ŋja'o, pia ya'o ni nonj yia llo mbhɔ yu.”

23

Jishɔ shhi Paile

(Matio 27:1-2,11-14; Maaku 15:1-5; Jouŋ 18:28-38)

¹ Ɔguon kiri pa thishi pigho yrei ndoḡo Jisho ngēi nō shhi Pailē, ² nchhu pa nnu tho yu ŋa, “Ɔon yei tho ntho nu ni titini minduonduon shina ŋwa pigi, ndāa nu ŋa ki’i pigi mā’ay taashi ni Kaisha, ndo nchhu nu ŋa ju ndutho yi, Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaon nō ņkwe nē, mbo fūon.”

³ Pailē pie vi ŋa, “o fūon pa Juu?”

A khwē gho ŋa, “A ha’ay o chhu nē.”

⁴ Pailē chhu ni pa thishi ghan fe’ingien pugu pa yu ŋwa pigho ŋa, “Ndo njoi fan ŋon vei.”

⁵ Pugu wu’o mfrafra, nchhu nu ŋa, “A ni’iŋ puŋ ŋwa ni yaon ŋa a ye’i nu nē mon ŋuon Judia, llo Galili ti ntho nchōiŋ heiŋ.”

⁶ Pailē ni nja’o mbie ŋa, “Ɔon vei llo pi Galili?” ⁷ A ni ŋga nja’o ŋa Jisho llo pi mon ye li’i ŋa a sha’a fūon Hēro nē, a taon vi gho. Hēro ni mbo Jerushaleiŋ ndii gho.

Jisho shhi Hēro

⁸ Ndiŋ ŋa Hēro ni njoi Jisho nē, mfa’o ntou pwatua, nthē ŋa a ni ņkwo tho nja’o ntou pa nnu nō ligi yi ņkhwā nu nō yoi nu vi. A ni ņkhwā nu nō yoi nu, a chwē pa nnu ghraoghrao. ⁹ Nthē yie gho, a tou vi ņkien ntou yi, ndo pa’a Jisho lo ņkhwē. ¹⁰ Pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i ŋwa ni gi Mushi taon shhi ntigi ntou pa nnu tho yu. ¹¹ Hēro pugu pa ghan nchhō pi ni ŋga nshhū vi ndo mā’ay vi ni kwōiŋ, ndoḡo piri mā’ay mbiŋ yu mbinu ndu’u vi ni Pailē. ¹² Hēro pugu Pailē gū pa taannu yua gho nthē ŋa pugu ni mfūon mbo pi ni kipina.

Pi fe njō gu ni Jisho

(Matio 27:15-26; Maaku 15:6-15; Jouŋ 18:39-19:16)

¹³ Pailē kiri pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan shā’a, ni pa ŋwa gha, ¹⁴ nchhu ni pugu ŋa, “Poi tho ni ŋon vei heiŋ nchhu ŋa a tho nchwē nu ŋwa tinitho, ŋga

ntou vi shhi pəi, pa'a ndo njəi a fəŋ sheshe nnu monŋ ŋguonŋ pa nnu ŋa pəi wəiŋ vi nɔ nɛ. ¹⁵ Ndo pa'a Hɛrɔ lo njəi ŋkaa yu, nne a pinɪ ndu'u vi ni pia. Nɔ ha'anŋ pəi yəi nɛ, a lo nji'i nchwie yichəi nnu ŋa a pie ŋa pi jwi vi, ¹⁶ nthɛ yie ghɔ, nshi ŋgu'ɔ ŋgwie vi wie, mienŋ vi a ghəi." ¹⁷ [Sheshe llɛ ji Lli Nji'a Pailɛ ghà nchu'ɔ ta'a ŋganŋ chəiŋ nɔ ligi yugu.]

¹⁸ ŋguonŋ kiri ŋgwa pa'o ŋgdu ŋa, "Jwi vi, nchu'ɔ Baraba mfe ni pigi!" ¹⁹ Baraba ni mbɔ ŋonŋ ŋa pi ni ni'ŋ vi chəiŋ nthɛ ŋa titini minduonduonŋ ni ŋgū monŋ la'a pi jwi ŋonŋ. ²⁰ Pailɛ chrā ni pugu ŋkamu'ɔŋ nthɛ ŋa a ni ntā'a nu mienŋ vi a ghəi nɛ. ²¹ Pugu pa'o ŋgdu ŋa, "Kwiŋ vi ŋkuonŋ wá'a, kwīŋ vi ŋkuonŋ wá'a!"

²² Nɔ ŋgé yi trɛi, Pailɛ pie ni pugu ŋa, "Nthɛ khɔ, phi ŋa ŋonŋ vei chwie nɛ pɔ pi khɔ? Ndo njəi sheshe fəŋ mbīŋ yu ŋa a pie ŋa pi jwi vi jwi nɛ, nthɛ yie ghɔ, nshi ŋgu'ɔ ŋgwie vi wie, nchu'ɔ vi a ghəi."

²³ Ndo pugu li'i, njɔnɔ nu ŋkiɛŋ ni nji, nchhu nu ŋa pi kwīŋ vi ŋkuonŋ wá'a. Pugu yɔnɔ ti yugu chəiŋ. ²⁴ Nɛnnɛ, Pailɛ sha'a ŋa pi jwi Jishɔ nɔ ha'anŋ pugu ta'a nu nɛ. ²⁵ A chu'ɔ ŋonŋ ŋa pugu tā'a nu nɛ, mbɔ ŋonŋ vɛ ŋa pi ni ni'ŋ vi chəiŋ nthɛ titini minduonduonŋ ŋa a ni nchwie a gū monŋ la'a pi jwi ŋonŋ nɛ, mfe Jishɔ ni pugu ŋa pugu jwi vi, mbɔ nnu ha'anŋ pugu ni ntā'a nu nɛ.

Pi kwīŋ Jishɔ ŋkuonŋ wá'a

(Matio 27:32-44; Maaku 15:21-32; Jouŋ 19:17-27)

²⁶ Pa ghanŋ mā'anŋ nchhɔ Roma wəiŋ Jishɔ ŋgəi nɔ. Nɔ ha'anŋ pugu ni ŋgəi nu nɛ, pugu wəiŋ ŋonŋ chəi, ligi yi pɔ Shemu, mbɔ ŋonŋ la'ataonŋ Shirinŋ ŋa a ni ndhɔ monŋ yichəi li'i la'ataonŋ ghɔ nthɔ nu. Pugu nū'ɔŋ wá'a mbə'i yu, ŋi vi ŋa a tiɛŋ ŋgəi nɔ njinŋ Jishɔ.

²⁷ Mmε kiri ηgwa yōu njiη Jishō pugu pa piηgε ηa pugu ni nthō ηkēi vi ni nji nε. ²⁸ Ndo Jishō kara nchhu ni pugu ηa, “**Piηgε** Jerushaleiη, ki’i pēi kēi a, pēi kēi noη pēi pugu pa puoη pēi. ²⁹ **Nthε** ηa yichēi llé tho nthō nu ηa pi shi nchhu ηa, ‘Mbrothō mingwe ηa a ηkhwē nε, ni pa puη pε ηa muuη shi ya’a taoη fō nε, ni pa pini pε ηa pugu shi ya’a nu’oη muuη nε.’ ³⁰ **Nεnne**, ηgwa njē nchhu nu ni memmε mbra ηa, ‘Gū mbiη pigi,’ nchhu ni puoη mi mbra ηa, ‘Kuru vigi!’ ³¹ **Pi mfe** ηgō’i ni ηoη ηa mbhō yi yi wo nε fi’i yei, kaη a shi mbō pi nεiη ni ηoη ηa a fāaη nnu nε?”*

³² Pa ghaη mā’añ nchhō Roma lōgō pichēi paa ηgwa ηa pugu ni mbō pa ηgusha’a ηkaa pugu, ηgēi nō li’i jwi vugu pugu pa Jishō. ³³ ηga nthō nchēiη li’i chēi ηa pi mēiη ni “Kwéi Tho”, ηkwīη Jishō fō ηkuoη wá’a pugu pa ηgusha’a pighō, ta’a yi ηgei mbhō ji, ta’a yi ηgei mbhō ηkwrei.

³⁴ Jishō chhu ηa, “**Tāa, li’ε** phi yugu nthε ηa pugu lō nji nnu ha’añ pugu chwē nu nε.” Nεnne, pugu mā’añ yaoη nō pε’i nō yēi nu ηa a shi nji gō ndhwí yi shina pugu.

³⁵ Pa ηgwa thi fō mbe’i nu, pa thishi mā’añ vi ni kwēiη ηa, “A ni nthō ηkwe ηgwa, a kwe nε noη yi pia nō ha’añ a mbō Ju ηa Minnwi Chu’ō Ntaoη nō ηkwe, llo mbhō Minnwi, yε ηa Minnwi chu’ō vi nε.” ³⁶ Pa ghaη mā’añ nchhō mā’añ vi ni kwēiη ηkaa pugu mfe là’o chēchigēi ghō. ³⁷ Nchhu nu ghō ηa, “ō mbō fūoη pa Juu, o kwe nε noη yō pia! Pigi yēi!” ³⁸ Pi ni nā’añ yaoη ηkwīη ηkuoη tho wá’a tho yu ηa, “Yei fūoη pa ηgwa Juu.”

---

* ^{23:31} ^{23:31} Yei ghrà pō moη ηwa’añli Minnwi lleshhi pi ηa Nthε ηa ηkwaη nnu pei ndōgō li’i ndii ηa thi yi fhe nε, kaη a shi mbō pi nεiη ndii ηa thi yi yó nε?

³⁹ Yichəi ta'a ngusha'a ghɔ ɲa pi ni ɲkwɪŋ vugu pugu nɛ wɛ'i vi, nchhu nu ɲa, “ɔ lo mbɔ Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaoŋ nɔ ɲkwe nɛ? Kwe nɛ non yɔ, mbɪni ɲkwe vigi.”

⁴⁰ Vichəi ta'a ngusha'a ghɔ pɪga vi, nchhu nu ɲa, “ɔ lo ndou ti mbɔgɔ Minnwi, nthɛ ɲa pi ya'a ta'a fi'i ɲjɔ ni pia, mbɔ gu? ⁴¹ Yɔgɔ ɲjɔ k̄'o nthɛ ɲa pɔgɔ khu nɔ nnu ɲa pɔgɔ tā'a, ndɔ ti ɲoŋ vei lo ɲji'i mfaaŋ kaŋ ta'a nnu.” ⁴² Nchhu ki'ɛ ɲa, “Jishɔ, kwɪŋ a ndii ɲa ɔ nii moŋ Sha'afuoŋ yɔ nɛ.”

⁴³ Jishɔ lu'u ghɔ ɲa, “**Shishini, ɲshwei ghɔ**, shi'a pɔgɔ shi mbɔ moŋ nchhɔ shi'i Po.”

Gu Jishɔ

(Matio 27:45-56; Maaku 15:33-41; Jouŋ 19:28-30)

⁴⁴ A ni mbɔ moŋ ntuoŋ minaoŋ ɲa ɲjiŋɲjiŋ ni gū moŋ ɲguoŋ li'i ghao fɔ ti ɲgəi nchəiŋ moŋ trɛi minaoŋ ni naoŋchi, ⁴⁵ nthɛ ɲa minaoŋ shi ki lo nu'uoŋ nthɛ nu. Ndhwi ki'i li'i ɲa a ni mbɔ moŋ Nda Minnwi shāa ntaoŋ yi paa. ⁴⁶ Jishɔ gha ɲkəi ni ɲji nchhu ɲa, “**Tāa a, mɛ** jijwɛ a mbhɔ ghɔ!” A ni ɲga nchhu nɛnnɛ, jijwɛ yi taŋ.

⁴⁷ Nthishi pa ta'a ɲkii shoogɛ ni ɲga ɲjəi nnu ha'aoŋ a lɔgɔ li'i nɛ, ɲga'o Minnwi nchhu ɲa, “Shishini, ɲoŋ vei ni mbɔ ɲoŋ ndindi.” ⁴⁸ Ndi ɲa ɲgwa ɲa pugu ni ɲkiri fɔ nɔ yəi nu nnu ɲa a shi ndɔgɔ li'i ni ɲjəi nnu ɲa a ni ndɔgɔ li'i nɛ, pugu wie ɲjù'ɔ yugu mbɪni la'a moŋ tu'uthɔ. ⁴⁹ Ndɔ ɲguoŋ ɲgwa pɛ ɲa pugu ni ɲji Jishɔ, mbɪgi pugu pa piŋgɛ ɲa pugu ni ɲjɔu ɲjiŋ yi llo Galili nɛ, thi fie hiŋ nthɔ ɲjəi nnu pei.

Pa taannu Jishɔ twei vi

(Matio 27:57-61; Maaku 15:42-47; Jouŋ 19:38-42)

⁵⁰ ɲoŋ chəi ni mbɔ fɔ, ligi yi pɔ Joshe, llo yichəi li'i Judia ɲa pi mɛiŋ ni Arimatia, mbɔ ɲoŋ shi'i ndɔ mbɔ ɲoŋ ndindi. ⁵¹ ɲji'i nthɛ pi nɔ ha'aoŋ a ni mbɔ ɲgia pa thishi

pigho nε, a shi ki lo nji'i mbin nnu na pi ni nkā'a ndo nchwie mbin Jisho nε, ni ntho njwεre Sha'afuon Minnwi. ⁵² A ni ngōi mbara Pailε na a fε khu Jisho gho. ⁵³ A shwi'i khu yi shhε, mbara vi mon mbho ndhwí fhu, ni'ing vi mon mbo na pi fi'i nkuon ngù'ɔ nɔ fún, mbɔ ye na pi shi ki lo naa ma ntwei non fɔ. ⁵⁴ A ni mbo llé piri nu non nɔ llé Ji. llé Ji gho kwo tā'a nu njē.

⁵⁵ Pinge na pugu pa Jisho ni ndho Galili nε yōu njin Joshε ngōi njoi fún ndo njoi nkwan ha'an pi ni nū'ɔn khu Jisho mon gho nε. ⁵⁶ Ngōi ki'ε la'a mbiri laminda pugu pa pichoi pa mbwa wru nū'ɔn, mferε non llé Ji nɔ ha'an kina chhu nε.

24

Jisho pini nu'un nku'ɔ

(Matio 28:1-10; Maaku 16:1-8; Jouy 20:1-10)

¹ Mon fion llemphi mbo Shonde mon shwi'i tan gho, nkien ni muun tutu'u, pingε pε lɔgo laminda na pugu ni mbiri nε, ngōi nɔ chofun. ² Nga nchoin fɔ, njoi na pi kwo kōnɔ ngù'ɔ ha'an a ni nchri chofun nε. ³ Pugu ni nga nii mon gho, pa'ando njoi khu Taatho mbo Jisho. ⁴ Nɔ ha'an tho yugu ni ntho mfin nu ni nnu ha'an a lɔgo li'i nε, paa ngwa wī'i nthi yoi pugu ndhwí yugu tho sheishei nɔ fiembi. ⁵ Pɔgo gu ni nga ngwēin vugu, pugu tu'u tho yugu shhε, pa ngwa pigho pie na, "Poi kie nēin ntho ntā'a non maon shina pa ngwa khu?" ⁶ A lo nji'i mbo hein, a ku'ɔ llo mon gu! Kwīn nnu na a ni nchhu ni poi ndii na a ni mbo Galili nε: ⁷ 'Pi shi ncha'a Muon Nonmishua mfe mbho ghan phi, pi kwīn vi nkuon wá'a. A gha nda'a trei llé, a pini nku'ɔ.'"

⁸ Pinge pigho kwīn chrà yi, ⁹ nkwoi llo chofun gho, nshwei nguon nnu pei ni ta'anchro pa ghan ntaon pi pugu

pa nguon pichəi ghan younjij pi. ¹⁰ Piŋge pigho ni mbo Meri Madalin, Joana, ni Meri mūuŋ Jēin, pugu pa pichəi pa piŋge nduon ŋa pugu ni nshwei pa nnu pei ni pa ghan ntaon pi nε. ¹¹ Pugu līi a pɔ nɔ nnu na, nεnne pa'a ndo mbij nnu pigho. ¹² Ndo Pita yrēi ntei ŋgəi chofuŋ, ŋga ntu'u non yi mbε'i mon fūŋ, ŋjəi ndhwī fhu fɔ ki yaon nduon lo mbo fɔ. A p̄ni la'a, nchho ŋgrāo nnu ŋa a lōgo lī'i nε.

*Jisho para paa ŋgwa shendaon Emao
(Maaku 16:12-13)*

¹³ Wu'ɔ llé ghɔ, paa ghan younjij Jisho ghəi nu lī'i chəi, pi mēin ni Emao, wuŋ ŋkaŋ kwɔ lo Jerushalēin. ¹⁴ Pugu ni ntho nshāa Shaanŋa ŋkuon ŋguon nnu pε ŋa a lōgo lī'i nε. ¹⁵ Nɔ ha'an pugu ni nchrā nu ndo nshāa nu nε, Jisho nyien mbara vugu, pugu pugu nyien nu ka'a. ¹⁶ Yaon chri ligi yugu, pugu yəi vi ndo pa'a ndo nji ŋgan vi.

¹⁷ A pie vugu ŋa, “**Pəi** gha nyien nu, ntho nchrā pi khɔ?”

Pugu tithi ŋkuokuo. ¹⁸ Ta'a ŋon shina pugu, ligi yi pɔ Kleopa, chhu ghɔ ŋa, “A wu'ɔ gɔ tə'i ghɔ mbo ŋgan kra Jerushalēin ŋa a lo nji nnu pε ŋa a lōgo lī'i fɔ mon llé pei nε?”

¹⁹ Jisho pie vugu ŋa, “**Mbo** pa khɔ?”

Pugu chhu ghɔ ŋa, “Pa nnu nɔ ligi Jisho lo Nashare, a ni mbo ŋjəilī'i Minnwi, ntini mon ŋguon nnu ŋa a ni nchhu ndo nchwie nε, nōon nu ŋa Minnwi ni mbij vi, ŋgwamishua gha'o vi. ²⁰ Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichəi pa memme ŋgwa pia fe vi ŋa pi fe njó gu ghɔ pi kwīŋ vi ŋkuon wá'a. ²¹ Pigi ni ŋkwā'a ŋa a ju mbo ŋon ŋa a shi ŋkwe puon Ishrae nε. Mbapa nenne, a tɛi llé shi'a ndo ha'an nnu pei lōgo lī'i nε. ²² Nɔ p̄igi nu ŋkuon ghɔ, pichəi piŋge pigi chhu nnu ghraoghrao ni pigi. Pugu ni

mbɔ chofuŋ ni tutu'u, ²³ ndɔ pa'a ndɔ njɛi khu yi, mbini nchhu nu ŋa pugu yɛi ghaŋ ntaoŋ Minnwi, pugu chhu ŋa a yi maonɔ. ²⁴ Pichɛi pa ŋgwa ŋa pigi pugu ni mbɔ nɛ ghɛi chofuŋ ghɔ ŋgu'ɔ njɛi pi ŋkwan ha'anj piŋgɛ pighɔ ni nchhu nɛ, ndɔ pa'a ndɔ njɛi vi fɔ."

²⁵ Jishɔ chhu ni pugu ŋa, "Pɛi ki'i na pi nɛiŋ, a lo ŋkɛ'i ŋga'a vɛi pi nɛiŋ nɔ piŋ nu pa nnu ha'anj pa njɛili'i Minnwi ni nchhu nɛ. ²⁶ **A shi ki lo** mbie ŋa Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaoŋ nɔ ŋkwe nɛ, yɛi ŋgɔ'i pei nii monɔ ndigha'o yi?" ²⁷ A jɛ monɔ ŋwa'anli Mushi ti ŋgɛi nii monɔ pa ŋwa'anli pichɛi pa njɛili'i Minnwi, ntɛɛ ni pugu ŋguoŋ yaonɔ ŋa ŋwa'anli Minnwi ni nchhu nthɛ vi nɛ.

²⁸ Nɔ ha'anj pugu ni mbara nu la'ataoŋ ghɔ nɛ, Jishɔ chwɛ nɔ ha'anj a fɛfɛrɛ. ²⁹ Pugu wɛiŋ vi ŋa a kina, nchhu nu ghɔ ŋa, "Pia la'a ka'a, lɛmbhi kwo tho mɛmmɛ, li'i lo ŋkwo shini nu." Nɛnnɛ, a nii nda nɔ la'a nu pugu pugu. ³⁰ Ndii ŋa pugu pugu ni mbɔ ŋkuoŋ taprɛi li'i ji maonɔ nɛ, a lɔgɔ brɛi mfɛ tɔo nu, mbɛ'i ŋgrā ni pugu. ³¹ Ligi yugu ŋa'anj, pugu ji vi, ndɔ a phɛ ligi pugu.

³² Pugu chhu ni nonɔ pugu ŋa, "Njù'ɔ yɔgɔ lo ŋgu'ɔ nthɔ ŋkikii monɔ ghɔ nɔ ha'anj a ni nthɔ ntugu ŋwa'anli Minnwi ni pɔgɔ nɛ?" ³³ Pugu yrɛi shɛ ndii ghɔ mbini Jerushalɛiŋ njɛi ta'anchrɔ pa ghaŋ ntaoŋ Jishɔ pugu kiri fɔ pugu pa pichɛi pi nduoŋ. ³⁴ Pugu chhu ni paa ŋgwa pɛ ŋa, "Taathɔ ku'ɔ shini. A nɔon nonɔ yi ni Shemu."

Jishɔ nɔon nonɔ yi ni pa ghaŋ younjɔŋ pi

(Matio 28:16-20; Maaku 16:14-18; Joun 20:19-23; Fà'a 1:6-8)

³⁵ Paa ŋgwa pighɔ fi'i pa nnu ŋa a lɔgɔ li'i shɛndaonɔ Emao nɛ ni pugu, pugu pa ŋkwan ha'anj pugu ni nji Taathɔ ndii ŋa a pɛ'i brɛi nɛ. ³⁶ Nɔ ha'anj paa ŋgwa pighɔ ni nthɔ nshwei vugu ni nnu pei nɛ, Jishɔ wi'i nthi shina pugu, nchhu ni pugu ŋa, "**Gh**ighri Minnwi pɔ mbɔŋ pɛi."

³⁷ Nonj nguonj yugu wīni, pɔgɔ gu wēinj vugu, pugu gē ŋa pugu yəi pi ŋkhushε.

³⁸ A chhu ni pugu ŋa, “Pəi kie nεinj mbɔgɔ gu nεinj? A chwīε khɔ pəi thɔ mfā’o yei fi’i khuthɔ? ³⁹ **Lii mbhɔ** ma pugu pakwo ma, njəi ŋa a lɔ mbɔ mmu? Kāonj nja’o, nthε ŋa ŋkhushε shi’a mfā’o frēi pugu pa kwéi nɔ ha’anj pəi yəi mfā’o nε.” ⁴⁰ A ni nchhu nnu yei, nōonj mbhɔ mi pugu pakwo mi ni pugu.

⁴¹ Pugu ni mfā’o pwanju’ɔ ndɔ ŋgrāo ti a fhi ni pugu pi nɔ ha’anj a pɔ pi njəinj. Nεnnε, Jishɔ pie vugu ŋa, “Pəi fā’o sheshe yaonj jī hεinj?” ⁴² Pugu fε nyi’anj tūonj ghɔ, ⁴³ a kwe ŋkru shhi pugu.

⁴⁴ Nchhu ŋa, “**Yei pa nnu ŋa ŋki chhu ni pəi ndii** ŋa pia ni ŋgu’ɔ mbɔ ka’a nε, ŋa ŋguonj pa nnu ŋa pi ni nā’anj nɔ ligi a monj gī Mushi ni yi pa njəilī’i Minnwi pugu pa ŋwa’anli ŋkhī nε shi ŋgu’ɔ ndɔgɔ li’i pi nεnnε.”

⁴⁵ Nεnnε, a ŋa’anj lina yugu ŋa pugu ji chrà Minnwi.

⁴⁶ Nchhu ni pugu ŋa, “**Pi ni nā’anj** ŋa, ‘Ju ŋa Minnwi Chu’ɔ Ntaonj nɔ ŋkwe nε shi njəi ngə’i ndɔ ŋkhu a gha mbɔ monj trεi llεmbhi, a ku’ɔ.’ ⁴⁷ **Pugu pa ŋa monj ligi Krishto ghɔ**, pi shi nchii ni pa ŋguonj ŋgwa ŋkuonj mbhi ŋa pugu pā’a ŋkūnu yugu ni phi, Minnwi li’ε mfe ni pugu, pəi jē Jerushalεinj. ⁴⁸ Pəi yəi pa nnu pei, pəi ghəi nshwei ŋgwa nduonj nɔ ghɔ.

⁴⁹ “**Nshi ntaonj kà’a** Tāa a ni pəi. Ndɔ pəi chɔchɔ Jerushalεinj hεinj ti nji llo tothi shi nshwi’i mbinj pəi.”

Jishɔ ku’ɔ po

(*Maaku 16:19-20; Fà’a 1:9-11*)

⁵⁰ Nεnnε, Jishɔ lɔgɔ vugu llo Jerushalεinj ngəi ti nchəinj mbinj la’ataonj Betani, mbi’i mbhɔ mi tothi nduonj mbɔrɔ Minnwi mfe ni pugu. ⁵¹ Ndɔ ha’anj a fε mbɔrɔ ni pugu nε, miej vugu, Minnwi lɔgɔ vi ŋku’ɔ nɔ po.

⁵² Nεnnε, pugu gha'o vi, mbini Jerushalεin ni ntou pwanju'o. ⁵³ Pugu ni ηkina moη Nda Minnwi ηguoη llε ntho ntōo Minnwi.

Ŋwa'arjì Kìṅ a Fhi

Bambalang: Ŋwa'arjì Kìṅ a Fhi (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bambalang

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 17 May 2022

850ef3bb-da84-57bb-be90-e9077e8294e0